

Vdleggelse paa de Epistler som læsis paa høytilige oc hellige dage/ besticket paa Spørssmaal aff Johanne Spangenberg.

Fordansket aff Peder Tidemand.

M. D. LX.

Paa den hellige Apostels S. Andree dag / Epistel / Rom. x. Cap.

KJere Brødre / Dette er det Ord om Troen / der wi predicke. Thi at bekiender du Jesum met din Mund / at hand er HERRE / oc tror i dit hierte / at Gud opuacte hannem fra de Døde / da bliffuer du salig.

Thi at tror mand aff hiertet / da bliffuer mand retferdig. Oc bekiender mand met munden / da bliffuer mand salig. Thi Scrifften siger / Huo som tror paa hannem / hand skal icke bliffue beskemmet. Her er ingen skilsmisse mellem en Jøde oc Greke / De haffue allesammen en HErre / som er rijg offuer alle dem / der paakalde hannem. Thi at huo som paakalder HErrens

rens Naffn / hand skal bliffue salig.

Men huorledis skulle de kalde paa den / der de icke tro paa? Oc huorledis skulle de tro paa den / der de haffue icke hørt om? Oc huorledis skulle de høre vden Predickere? Oc huorledis skulle de predicke/ der som de icke bliffue vdsende? lige som der oc staar screffuit/ Huor deylige ere deris føder/ som forkynde fred / de som forkynde det gode. Men de ere icke alle Euangelio lydige. Thi Esaias siger / Herre/ huo tror vor predicken? Saa kommer Troen aff predicken/ Oc predicken formedelst Guds ord. Men leg siger / Haffue de det icke hørt? Sandelige / deris liud gick vd i alle Land/ oc deris Ord i al Verden.

Huad lærer S. Paulus oss i dette Epistel?

Thu stycke/ Først/ Troens nature oc

 forarbey/

forarbeydelse. Det andet / huorledis mand skal komme til troen.

Huad forarbeyder Troen?

Hun fryder it Menniske i hiertit. Thi it trofast Menniske veed / at intet Creature maa eller kand giøre hannem skade / wden Guds vilie / som er almectig oc haffuer alle ting i sin haand / wdē huis vilie / der falder icke it blad aff it Træ / ia icke it haar aff Menniskens hoffuit / Matthei x. Hun giør it Menniske driftig i munden at hand er wforferdet oc bekiender frimodelige faar den gantske Verden met munden / det som hand Tror i hiertit. Oc det samme er det S. Paulus siger. Tror mand aff hiertit da bliffuer mand retferdig / Bekiender mand met munden / da bliffuer mand salig.

Huad vil S. Paulus met disse Ord?

Hand vil der met giffue til kiende / at huor som Troen er retsindig i hiertet / der er oc bekiendelse met munden. Som der staar i den cxvj. Psalme. Jeg tror / fordi taler ieg. Saa skal en Christen først haffue en hiertelig leffuende Tro. Der nest / en fri mundelig bekiendelse. Huor som disse thu stycke

stycke ere/ der bliffuer det tredie/ som er/ kaarssit/ icke lenge borte.

Giør da Troen it Menniske/ fromt/ ret⸗ ferdig oc salig?

Saa giffuer S. Paulus til kiende formedelst tuende Sprock aff den hellige Scrifft. Aff den Prophete Esaia i det j. Capittel siger hand saa. Huo som tror paa hannem / hand skal icke bliffue beskemmit. Aff den Prophete Joel i det andet Capittel siger hand. Huo som paa kalder Herrens Naffn/ Hand skal bliffue salig.

Ere disse Sprock alle Menniske anrørendis?

Ja sandelige. Thi S. Paulus siger. Der er ingen skilsmisse mellem Jøder oc Greker / der er en Herre offuer alle / rijg offuer alle/ som paakalde hannem.

Huorledis kommer mand da til Troen?

Formedelst det mundelige Ord oc huortis predicken / Som S. Paulus her siger. Troen kommer aff predicken/ oc pre⸗ dicken formedelst Guds Ord.

Huorle⸗

Huorledis kommer det da / at alle Mennisfe blifue icke salige?

Det er icke Guds / men deris egen skyld / Thi Gud vil at alle Menniske skulle faa hielp. Men største Parten aff Menni-
nisken / foracte de hellige Propheters / Apostlers oc deris Efterkommeris mundelige ord. Der faare / efterdi de ville icke høre Ordet / kunde de icke komme / til Troen / eller bliffue salige.

Huor faare / huad sagd er der til?

S. Paulus setter her fire trin som paa en trappe til retferdig / oc beslutter saa. Jngen paa kalder Gud / wden hand tror. Oc ingen tror / wden hand hører Guds Ord. Oc ingen kand høre Guds Ord / wden det predickis faar hannem. Oc ingen kand fructsommelige predicke Guds Ord / wden hand vdsendis aff Gud.

Haffuer icke da Gud vdsent predickere?

Ja visselige / hand vdsende sine Apostle at Predicke Euangelion i den gantske Verden faar alle Creature. Der faare siger her S. Paulus. Haffue de det icke hørt?

Deris lind gick io vd i alle Land / oc deris Ord i den gantske Verden.

Huad kalder S. paulus predickere?

Hand kalder dem aff den Prophete Esaie i det lij. Capit. Føder / oc siger. Huor lylige ere deris føder som forkynde fred.

Huor faare kalder hand dem føder?

Føder kaldis i Scrifften sendinge Bud oc predickere. Fordi at de ere Christi sendinge bud / oc giffue hans befalning til kiende i Verden. Der aff kaldis løbe / at predicke. Oc S. Paulus beder offte oc formaner til at bede om / at Guds Ord maa løbe / det er / predickis / oc den cxlvij. Psalme siger. Hans Ord løber hastelige.

Huad vil da S. paulus met det Ord / Lystige?

Der met giør hand skilsmisse mellem Mosens oc Euangelij Budskab. Fordi / at Mosens Predickere / haffue wlystige føder / de forkynde Mennisk ens Samuittighed ingen fred eller trøst Men de som predicke Euangelion / de forkynde fred oc naade / oc bære frem det euige Liff. Om denne fod

siger

siger David i den lxviij. Psalme. At hand skal farffuis i Fiendens blod/ det er/ baade de som predicke oc høre Guds Ord/ skulle haffue stor genuordighed oc angist for Euangelij skyld oc pinis oc plagis içmmerlige.

Huad er Summa paa dette Epistel:

Huo som foracter Guds mundelige Ord oc Euangelij vduortis predicken/ oc venter stedze noget andet aff Himmelen/ hand offuerkommer huercken Troen eller den hellig Aand/ hand kand oc icke bliffue retferdig eller salig. Men huo som hører Guds Ord met ærne/ oc anammer det met it trofast hierte/ oc retter sit leffnit der effter/ hand er salig. Der til hielpe oss Gud/

AMEN.

Paa den hellige Biscops S. Nicolai dag/ Epistel j. Timoth. iij.

DE

DEt er io visselige sant. Der
som nogen begærer it Bi-
scops embede / hand begærer
en kaastelig gerning. En Biscop
skal vere wstraffelig / en Quindis
Mand/ædru/retsindig/tuctig/le-
ne gerne huss/ duelig til at lære / icke
en Vindranckere / icke en Offuer-
usere/icke den som staar effter slem
vinding / Men metlidig/ icke tret-
tetig/icke gerig/som kand vel faare-
staa sit eget Huss / som haffuer ly-
dige børn met al erlighed (Thi der
som nogen icke veed at faarestaa
sit eget Huss / huorledis skal hand
besorge Guds Menighed?) Icke ny-
plantet/at hād skal icke opblæse sig/
oc falde i Lasterens dom. Hand
skal oc haffue it got vidnisbyrd / aff
dem som ere woden faare / Paa det
hand skal icke falde i lasterens for-
medelse oc snare.

Huad giør S. Paulus i dette Epistel?

Hand

Hand giffuer til kiende en Biskoppis/ en Sognepreſtis eller predickeris embede/ huorledis hand ſkal holde ſig i lerdom / oc leffnit.

Huad er en Biſcop / Sognepreſt / predickere eller Kirckettenere?

Det er en Perſone/ ſom er kaldet retteliige oc redelige aff Gud/ oc aff den Chriſtelige Menighed / til predicke embede eller Kirckettienſte / at hand ſkal tiene Guds Menighed i Guds Ord at forkynde/ oc vddele de hellige Sacramente.

Huorledis ſkal en Biſcop / Sognepreſt eller Kirckettienere vere ſkicket i ſit kald?

Hand ſkal vere wſtrafflig baade i ſin lerdom oc ſit leffnit.

Huorledis ſkal hand lære oc predicke?

Hand ſkal førſt predicke Guds Ord klart oc rent / oc flitelige lære ſin Almue Catechiſmum. Der neſt / rettelige dele Sandheds Ord/ Louen oc Euangelium/ predicke Penitentze oc ſyndernis forladelſe i ret tid / ſtraffe Syndere formedelſt louen/ true dem met Guds vrede oc wuenſkab/

skab / met Exempel aff Scrifften forferde dem / at de saa kunde faa den aandelige hunger oc naadens tørst. Der nest skal hand / naar som de begynde at fortryde deris synd / ville omuende sig til Gud / rette oc bedre deris leffnit / trøste dem igen formedelst Euangelium / tilsige dem Synders forladelse / oc det euige Liff. Det tredie er / at hand skal effter Christi indskickelse vddele de hellige Sacramente / som er / Daaben / Affløssning oc Alterens Sacramente. Det fierde / bede for øffrighed oc alle Statte. Det femte / giffue øffrighed oc Menighed til kiende Hussarme Folckis / som Viduers / Faderløsis oc ælendige Børns / oc siuge Menniskis / trang oc nød / at de kunde bliffue besørgede aff Menigheds oc Kirckens Almisse oc gods. Det kalder den hellige Paulus / den Christelige Hussholdning j. Corinth. iiij.

Huorledis skal en Biscop / Sogneprest eller Predickere leffue?

Hand skal vere vstrafflig / icke besmittet met nogen obenbare last oc skam. Thi det vil icke skicke sig / at den som giffuer sig vd for dydelighends lærere / oc Guds

Tienere/ skal føre it vgudeligt leffnet. Thi der aff kommer baade lerdom oc Persone i foractelse.

II. Hand skal vere en Quindis Hos-bonde / at hand icke skal paa en tid haffue tho Hustruer / oc ansees i saa maade for it vkyskt vskickeligt Menniske / oc giffue de enfoldige forargelse.

III. Hand skal vere ædru/ hand skal holde sig smuct skickelige oc erlige / icke suerme omkring som en Dranckere oc øl-geck.

IIII. Retsindig skickelig/ i sin omgen-gelse met Ord oc gerninger / at hand ingen skal forarge / men giffue huer mand it got Exempel.

V. Tuctig/ taallig/ Hand skal icke let-telig lade sig fortørne/ oc opueckis til heffn oc vrede/ men vere metlidig oc omdrage.

VI. Hand skal gerne lene Huss eller her-bere/ giffue mad oc dricke / som Abraham giorde.

VII. Duelig til at lære / at hand skal vere mectig til at formane / dem/ som til-forn vide sandhed/ oc at straffe de Genstri-dige / oc stoppe munden til paa dem. En

Predicke-

predickere skal giøre / som Jsraelß Børn giorde / der de bygde Jerusalem anden gong / da skulde de arbeyde met den ene haand / oc sla Fienderne fra sig met den anden haand.

VIII. Icke en Dranckere / som stedze ruter oc slar sig fuld / oc icke vil tuinge oc spæge sit legeme / huilcken mand finder snarere hoß ølkanden eller i kruen / end hoß bogen eller i Kircken.

IX. Offuerfusere icke tuedractig / stum / snibbedru / som de der intet ville lide aff nogen / huercken lidet eller meget.

X. Som icke staar effter slem vinding / Hand skal icke vere gerig effter slem skendelig vinding / ingen wtilbørlig handel bruge / icke formedelst gerighed oc aager riffue oc skraffue at sig.

XI. Icke egensindet / som haffuer sit egit Hoffuit / oc vil ingen vige. Huad som hand giør oc finder paa / det skal altid vere det bæste.

XII. Icke tretteful kiffactig vreuelsindet / der bider omkring sig som en hund oc slar / oc kand aldri haffue fred oc vere stille.

XIII. Icke nyplantet / som er nylige aff en Jøde bleffuen en Christen. Thi saadane henge end nu hoss Moisi Lou oc Ceremonier / oc komme lettelige vildfarelse aff sted.

XIIII. Den som staar sit egit Huss vel faare / oc haffuer lydige Børn optuctede erlige oc vel. Thi at huorledis kand nogen vel staa den gantske Menighed faare / som icke veed huorledis hand skal staa sit egit Huss faare.

XV. Som haffuer it got vidnisbyrd aff dem / som ere vden faare / paa det hand skal icke falde i Bespotteris fortalelse oc snare.

Skal da en Biscop / Sognepreſt eller predickere to haffue disse stycker?

Ja visselige. Effterdi Predicke embedet haffuer paa alle sider fristelse oc modstand. Vduortis aff Dieffuelen / Verden / Tiranner / Jøder / Tørckere / Hedninge / Papister oc falske Christne. Induortis formedelst skrøbelighed oc Samuittighedsens redzel oc forferdelse. Di giørs det vel dehoff / at den Persone som er i predicke embedet er for sig selff retsindig / baade i

lerdom oc leffnit / at hand kand staa fast i lerdommen imod alle Helffuedis Porte / Secter / Kettere oc Partier. Oc paa sit leffnits vegne imod alle Løgnere / beuaskere oc bespottere.

Huorledis kunde da Biscopper / Sogneprester oc predickere komme til saadan stycke?

Fromme Christnis Bøn for dem skal hielpe der til / at de stedze bede Gud / At hand vil sende tro Arbeydere i sin høst / efterdi Høsten er stor oc Arbeyderne faa / oc at hand vil begaffue dem met sin hellig Aand / som dem kand føre / lære oc regære.

Thi saa scriffuer Gregorius. Wi Predickere haffue icke mere / end saa meget som i forhuerffue hoss Gud met eders Bøn i giøre for oss. Bede i da haffue wi. Bede i icke / da haffue wi intet. Gud vil vere beden / wden Bøn vil hand intet giffue. Men er det saa at wi bede / da vil hand icke sige oss ney. Naaden forholdis offte fra Predickeren / for Almuens skyld. Der imod skeer det offte for Predickerens skyld / at Guds Ord høris wden fruct. Fordi at vaar Fa-

det er fuelt oc wrent / da haffuer Vinen icke god smag. Naar Predickerens leffnet er foracteligt / da giør oc Ordet liden fruct. Vor Kiere Fader i Himmelen / giffue oss formedelst sin Søn Jesum Christum / den hellig Aand / at Predickere kunde predicke Guds Ord trolige / oc Almuen høre det flitelige oc beuare det / forbedris der aff / bliffue from / retferdig oc salig / Amen.

Paa den hellige Apostels Thome dag / Epistel til de Epheser i det j. Capittel.

LOffuit vere Gud / vor Herris Jesu Christi Fader / som velsignede oss met allehonde aandelig velsignelse / i det Himmelske gode / formedelst Christum. Lige som hand oc vdualde oss formedelst hannem / for Verdens grunduol bleff

bleff lagd / at wi skulde vere hellige oc wstraffelige faar hannem i kierlighed / oc bestickede oss til Børns vdkaarelse faar sig selff / formedelst Jesum Christum / effter sin vilies velbehagelighed / sin herlige naade til loff / formedelst huilcken hand giorde oss behagelige / i den elskelige.

Huad giør S. paulus i dette Epistel?

Try stycke. Først/Priser oc loffuer hand Gud Fader / at hand formedelst sin elskelige Søn Jesum Christum haffuer rigelige begaffuit oss met allehonde andelig velsignelse. Der nest. Minder hand oss paa den euige vduelelse oc forseelse / huorledis Gud haffuer vdualt oss formedelst Christum/før Verdens grunduol bleff lagd. Det tredie/hand giffuer til kiende/at wi ere icke vdualde/til at leffue i legemlige vellyst/men at wi skulle vere hellige oc wstraffelige faar hannem i kierlighed.

Huad siger hand om det første stycke?

Hand siger saa. Loffuit vere Gud oc

vor HErris Jesu Christi Fader / som oss velsignede/met allehonde aandelige velsignelse / i de himmelske gode ting formedelst Christum.

Hui siger hand/ Gud?

Gud er den Guddommelige kraffts oc veldigheds Ord.

Hui siger hand/ Fader?

Fader er den Faderlige omhyggelig heds/beskyttelsis oc beskermelsis Ord.

Huor faare siger hand/ Formedelst Jesum Christum?

Der met wdelycker hand Menniskelige gerninger oc fortienste / oc viser oss den Meglere/ formedelst huilcken wi ere anammede til naade.

Huor faare ophøyer S. Paulus/ Guds naade oc velsignelse saa høyt?

Paa det hand vil røre oc opuecke vore hierter til tacksigelse/ Thi at huilcke Menniske der rettelige befinde Guds naade oc velsignelse i sig / de vocte sig fra synd / de anamme ingen falsk lerdom / de giffue oc icke Dieffuelen sted eller rum/at de skulle icke støde Guds naade fra sig. Men fare frem i

den tro de haffue anammit oc vti Troens fruct / oc forbedris saa dag fra dag i al fromhed.

Huad siger hand om det andet?

Hand siger saa. Lige som hand vdualde oss formedelst hannem før Verdens grunduol bleff lagd.

Huad vil hand met disse Ord?

Hand vil der met giffue til kiende/huad den euige vduælelse er / ved huilcken Gud vdualde oss til Børn i Christo / faare Verdens begyndelse.

Huad siger hand om det tredie?

Hand siger. At wi skulle vere hellige oc vstraffelige faar hannem i kierlighed / det er / wi skulle icke leffue i legemlig lyst / men et helligt oc wstraffeligt leffnit / icke i had oc auind / men i kierlighed / icke effter vor egen / men effter Guds vilie oc behagelighed / Icke vore egne gerninger oc fortienste til loff / men hans herlige naade til loff / formedelst huilcken hand haffuer vdualt / forseet oc annammit oss til Børn / oc giort oss behagelige i sin elskelige Søn Jesu Christo.

Dette er i sandhed en stor naade oc velgerning aff Gud. Haffue wi oc fortient saadant?

Wi mue bekiende/at Gud beuisde oc giorde oss saadanne Velgerninger aff blot naade oc barmhertighed / wden alle vore gerninger oc fortienste / der wi kunde for/tiene saadant met. Thi huad kunde wi for/tiene / der wi end nu vaare wfødde / oc Verdens grunduol vaar icke end lagd.

Huorledis kommer det da/ at alle Menniske icke vorde salige / efftterdi de ere dog alle kallede?

Det er icke Guds / men Menniskens egen skyld / huilcke der fortredelige foracte Guds Ord / formedelst huilcket de bliffue kallede. Efftterdi de nu gaa trygge hen i det Guddommelige Ordis foractelse / ere den gode barmhertige Gud wtacknemelige for sine velgerninger / da kunde de icke komme til Troen / oc til den Guddommelige naa/de. Himmelen er vel opladen / veyen er be/ridt / al forhindrelse er tagen bort / stigen staar til rede. Huo som nu foracter stigen/ det er/den rette Meglere Jesum Christum/ oc vil met sin egen retferdighed / gerninger

oc fortienste / giøre sig sin egen stige/
oc stige op i Himmelen / hand skal see
til/ at hand falder icke ned i Dieffuelens
Naffn/oc bryder halsen sønder. Thi Chris-
tus siger Johan. i det xiiij. Capittel. Jeg er
Veyen / sandhed oc liffuit / Jngen
kommer til Faderen / vden ved
mig/hannem vere loff/prijß
oc ære til euig tid/
Amen.

Paa den hellige Stepha-ni dag Epistel aff Apostlernis gerninger i det vj oc vij. Capittel.

Men Stephanus fuld aff troen oc krafft / giorde vnderlige gerninger oc store tegn iblant Folcket. Da stode nogle op aff den Scole/ som kaldis de Libertiners/ oc Syreners/oc Alexandriners/ oc deris / som vaare aff Silicia oc A-sia / oc bespurde sig met Stepha-no / oc de kunde icke staa den viss-dom

dom oc Aand imod / der hand tale-
de aff.

Da bestillede de nogle Mend /
som sagde / wi hørde hannem tale
bespottelige Ord / imod Mosen / oc
imod Gud. Oc de oprørde Folcket
oc de Eldste / oc de Scrifftkloge / oc
traadde frem / oc ructe hannem
bort / oc førde hannem faar Raa-
det / Oc de førde falske Vidne frem /
som sagde. Dette Menniske lader
icke aff at tale bespottelige ord imod
denne hellige sted oc louen / Thi wi
hørde hannem sige. Jesus aff Na-
zareth skal vorstyre denne Sted / oc
foruende den Skick / der Mose gaff
oss. Oc de saa alle paa hannem som
sade i Raadet / oc de saae hans an-
sict / som en Engels ansict. Oc Ste-
phanus sagde.

J haardnackede oc womskaarne
i hierte oc øern / i imodstaa altid den
hellig Aand / i lige som edre Fædre.
Huilcken Prophete forfølde icke
eders

ders Fædre ? oc ihielsloge dem/
som forkyndede den Retferdigis
tilkommelse / huis Forrædere oc
Mordere i ere nu bleffne. J anam=
mede Louen ved Engelenis be=
skickelse/ oc hulde hende icke.
Der de dette hørde / da gick
et dem igennem hiertet / oc de
bede tenderne tilsammē offuer han=
nem. Men som hand vaar fuld
aff den hellig Aand / saa hand op i
Himmelen / oc saa Guds herlig=
hed/ oc Jesum staa hoss Guds høy=
re haand / oc sagde. See/ieg seer
himlene obne/oc Mennistens Søn
staa hoss Guds høyre haand. Da
robte de høyt / oc hulde deris øern
til / oc staarmede endrectelige ind
paa hannem / støtte hannem vd aff
Staden/oc stenede hannem. Oc de
som vidnede / lagde deris klæder
ned/hoss en vng Mands føder/som
hed Saulus / oc de stenede Ste=
phanum/ Hand paakallede oc sag=
de.

de. Herre Jesu anamme min Aand Oc hand fald ned paa knæ / oc røbte høyt / Herre / Tilregne dem icke denne synd. Oc som hand det sagde soffnede hand.

Huad siger S. Lucas om den hellige Stephano?

Hand bescriffuer i dette Epistel hans leffnit oc død / oc siger. At hand vaar fuld aff Troen oc krafft / oc giorde store vnderlige gerninger oc iertegn / iblant Folckit.

Huor paa kunde mand fornemme denne tro oc krafft?

Naar Stephanus gick til taarrit som en forstandere eller Skaffere / oc kom iblant Folckit / da begynde hand at predicke om Christo / giorde vnderlige gerninger oc iertegn. Det fortrød Jøderne / oc der sette mange Scrifftklage sig op imod hannem aff alle Jødernis Scholer vti de omliggende Land oc Stæder / som de Libertiner / Syrener / Alexanderer / oc deris / som vaare aff Cylicia / Asia / oc forsøcte hannem i mange maade.

Met huad Vaabn forsøcte de Stephanum?

Met trende Vaabn / Først / at de disputerede / Der nest / met falske klagemaal. Det tredie / met pine.

Huorledis disputerede de?

De bespurde sig met Stephano om Messia / om Omskerelsen / om Louen oc om Templet.

Huad vunde de aff Stephano?

Aldelis intet. De formotte icke at staa imod hans Visdom oc Aand / der hand lerde met. Oc her er fuldkommit det Christus haffuer loffuit sine Disciple Matthei x. Sørger icke / huorledis / eller huad i skulle tale. Thi det skal giffuis eder i den samme time / huad i skulle tale. Fordi at i ere icke de / som tale / Men det er eders Faders Aand / som taler formedelst eder.

Huorledis omklagede de?

Der de kunde icke vinde hannem offuer met disputats / da opuacte de Folcket / de Eldste oc Scriffteloge / oc de ginge frem / droge hannem bort / oc førde hannem

nem faar Raadet / oc førde falske Vidnè frem / som sagde. Dette Menniske lader icke aff / at tale bespottelige Ord / imod denne hellige Sted oc Louen. Thi wi hørde hannem sige. Jesus aff Nazareth skal forstyre denne Sted / oc forwende den Skick / der Moses gaff oss.

Huad giorde Stephanus til dette klagemaal?

Hand forsuarede sig saa frimodeligè oc skickelige i denne sag som hannem tillagdis / At oc alle de / som sade i Raadet / saae hans ansict / lige som en Engelss ansict.

Huorledis beslutter hand da endelige sin predicken?

Der hand formerckte / at de bleffue stiffue i deris opsæt / da vilde hand forferde dem der fra / oc straffede dem met haarde Ord / oc sagde. J haardnackede oc womskaarne i hierte oc ørn / J staa den hellig Aand altid imod. Lige som edre Fædre / saa i oc. Huilcken Prophete forfølde icke eders Fædre? oc ihielsloge dem som tilforn forkyndede den retferdigis tilkommelse / huis Forrædere oc Mordere i ere bleffne.

Huad giorde de til denne strenge straff?

Der de saadant hørde / gick det dem igennem hiertet / oc de knytte tenderne tilsammen offuer hannem.

Huorledis skicker Stephanus sig i Jøder-nis vrede oc grumhed?

Som hand vaar fuld aff den hellig Aand / oc hand saa døden faar øyen / oc vaar forladen aff alle Menniske / da vende hand sig til Gud / saa op i Himmelen / oc hand saa Guds herlighed / oc Jesum staa hoss Guds høyre haand / oc sagde. Seer / ieg seer Himmelen oben / oc Menniskens Søn staa hoss Guds høyre haand. Der met vilde hand forferde dem fra deris onde vilie oc opsæt. Men det vaar forgeffuis.

Huad giorde Jøderne til disse Stephani Ord?

De robte høyt / oc hulde faar deris øern / oc staarmede endrectelige ind til hannem oc støtte hannem vd aff Staden / at pine hannem der.

Huad for en pine oc død lagde de hannem paa?

De stenede hannem / Oc paa det at de

ſom vidnede ſkulde vere diſſ mere ſkickelige oc bequemme til at kaſte / da lagde de deris klæder aff dem / hoſſ en Drengis føder / hed Saulus.

Huad giorde Stephanus der de ſte-nede hannem?

Der hand kunde intet vdrette hoſſ de forherdede Jøder met truſel / forſøcte hand at omuende dem met kierlighed oc venlig-hed / befalede ſig førſt Gud / robte oc ſag-de. Herre Jeſu anamme min Aand. Der neſt falt hand ned paa knæ / bad for ſine Mordere / robte høyt / oc ſagde. Herre be-holt dem icke denne ſynd.

Giorde denne Stephani Bøn oc fruct?

Den hellige Auguſtinus ſiger / at den-ne Stephani Bøn / beuarede eller omuende Paulum / ſom vaar de Chriſtnis ſtore for-følgere.

Huorledis ſkildis den hellige Stepha-nus her fra?

Der hand haffde giort ſin Bøn / ſoff-nede hand. Her haffue wi it viſt oc faſt Exempel / at de Chriſtnis affgong er icke en død / men en ſøffn.

Huo

Huo lordede den hellige Stephanum?

Saa siger Lucas Acto. viij. Oc Gudfryctige Mend beskickede Stephanum / oc sørgede suarlige offuer hannem. Lige som vor kiere HErre Christus bleff erlige begraffuen aff Joseph oc Nicodemo / Saa bleff oc den hellige Stephanus erlige begraffuen / oc Gudfryctige Mend oc fromme Christne begræde hannem.

Hui begræde de Stephanum? Siger dog S. Paulus at mand skal icke bedrøffue sig / for de affdøde Christne?

De Christne beklage icke oc begræde Stephanum i saa maade / som det skulde nu aldelis vere øde met hannem. Thi de viste vel / at hand haffde befalit sin Aand i Guds haand / oc vaar soffnit i Herren / De trode ocsaa / at hand skal opstaa igen paa den yderste dag fra de Døde / oc leffue met Gud euindelige. Men Fordi begræde de hannem / at den ny Christi Kircke / haffde mist saadan en from oc tro Tienere. Lige som Jsraelss Børn oc begræde Joseph i Egypten / oc Moisen i ørcken.

Hui bescriffuer Lucas Stephani død saa klarlige?

Icke fordi at hand haffde Menniske-
lig loff oc prijß behoff / men at Christen-
domen skulde lære aff dette Exempel / at
huo som vnder kaarßit / i pine oc døden
bliffuer stadig i Troen / hand skal oc
endelige met den hellige Stepha-
no bekomme det euige liff /
Der hielpe oß Gud
til / Amen.

Paa Johannis Apostels oc Euangelistis dag / Epistel aff Jesu Syrach i det xv. Cap.

SAlig er den / som stedze om-
gaaß met Guds Ord / oc vd-
legger det oc lærer / den som
betracter det aff hiertet / oc lærer at
forstaa det til grunde / oc randsager
stedze ydermere effter vißdom / oc
søger effter hende / ehuort hun gaar
oc kaager ind at hendis vindue / oc
lyder til hoß dørren / søger Herbere

hart hoss hendis huss / oc opretter sin bolig hoss hendis væg / oc det er hannem it got herbere / Hand fører sine Børn ocsaa ind vnder hendis tag / oc bliffuer vnder hendis Loff / der vnder skal hand beskermis fra hede / oc det er hannem en god bolig.

Dette giør ingen uden den som frycter HErren / Oc huo som holder sig til Guds Ord / hand finder hende / oc hun skal møde hannem lige som en Moder / oc anamme hannem / som en vng Brud / Hun skal bespise hannem met forstandheds Brød / oc skencke hannem met Visdoms vand / der aff skal hand bliffue sterck / at hand skal kunde staa fast / oc hand skal holde sig til hende / at hand skal icke bliffue beskemmet / Hun skal ophøye hannem offuer hans Neste / oc oplade hans mund i forsamlingen / Hun skal krune hannem met lyst oc glæde / oc be-

gaffue hannem met it euigt Naffn. Men Daarer finde hende icke / oc de Ugudelige kunde icke see hende. Thi hun er longt fra de Hofferdige / oc øyenskalcke vide intet aff hende.

Huad lærer Syrach i dette Epistel?

Thu stycke. Først priser hand dem at vere salige / som stedze omgaaß met Guds Ord / betracte aff hiertet / lære oc grundelige vdlegge det. Der neſt giffuer hand til kiende den nytte oc gaffn / der mand bekommer aff Guds Ord / Som er / Guds fryct / viſſdom / forſtand / en rolig Samwittighed / oc fryd oc glæde i hiertet.

Huor faare priser hand dem salige / som stedze omgaaß met Guds Ord?

At hand der met vil locke oc ſkynde oß til / at stedze handle / Lære oc høre Guds Ord. Verden kalder dem salige / som haffue meget gods oc stor rigdom / Psal. cxliiij. Men Christus priser dem salige / som høre oc beuare Guds Ord / Luce. xi.

Hui siger hand / De det betracte aff hiertet?

Hand vil der met paaminde oss / at wi skulle icke aleniste høre Guds Ord met øer-ne oc bekiende det met munden / Men oc saa tro oc betracte det met hiertet. Som CHRIstus siger Luce viij. Men den i god Jord / ere de / som høre Ordet / oc beholde det i it smuct got hierte / oc bære fruct i taal-modighed.

Huad nytte oc gaffn kommer der aff det Gud-dommelige Ordis hiertelige be-tractelse?

Guds fryct / vissdom / forstand / fred / fryd oc glæde.

Huor mangfoldig er fryct?

Tuefolt. Der er en Børne fryct oc en suenne fryct. Børne fryct flyder eller kom-mer aff en retsindig tro til Gud / i det / at wi giøre vor største flid der til / at wi icke skulle giøre eller bedriffue nogit / som er imod Guds vilie / der hand kunde haffue mishagelighed til oc fortørnis met. Men lige som Suenne fryct / icke haffuer sin op-rindelse aff Troen / saa giør oc saadant is

Menniske / alt det som hand giør / aff fryct oc redzel for straff. Der faare giør aleniste den gode gerninger / som elsker oc frycter Gud rettelige / det er / icke met Suenne / men met Børne lydighed.

Huad er det hand siger / Huo som holder sig til retferdighed / hand skal finde hende?

Hand vil saa meget sige. Naar retferdighed er en gong anammet formedelst Troen / da bespiser hun / skencker oc verqueger menniskẽ saa / at hun forbedrer / giør dem helligere / forstandigere / oc mere fuldkomne / effter Ordenis lyelse Apocalyp. xxij Der til fører retferdighes vidskab stor nytte met sig. Hun er bestandig oc lader sig icke snart forføre oc blæse bort aff allehonde lerdoms vær / hun beskemmer icke / ia hun giør det saa / at mand kand holdis ypperlig oc i verdighed hoss alle Gudfryctige Folck.

Huad er da det / hand siger / Oc hun skal oplade hans mund i Menigheden?

Hand vil saa sige. Huo som offuerkommer retferdighed / hand kand oc vnderuise

deruise andre formedelst Guds Ord / oc den samme lignis ved Stierner paa Himmelen. Danie. xij. Cap.

Huad er det hand siger/ Hun skal krune hannem met fryd oc glæde/ oc begaffue hannem met it euigt Naffn?

Hand vil saa sige. De skulle icke alewiste begaffuis rigelige aff Gud met visdom / forstand oc al ære / men de skulle oc føle en euig fryd i deris hierte. Oc deris naffn skal icke forgaa/ men bliffue stedze oc euindelige. Der til hielpe oss Gud/ Amen.

Paa de wskyldige børns dag/ Epistel aff Johannis obenbaring i det xiiij. Capit.

OC ieg saa it Lam staa paa det bierge Zion / oc met det/ hundrede oc fire oc fyritiue tusinde/ de haffde det sammis Faders

ders Naffn screffuit i deris pande. Oc ieg hørde en røst aff Himmemelen/som aff it stort Vand / oc lige som en røst aff it stort Torden. Oc den røst ieg hørde / vaar som en Harpelegere / oc de sunge / lige som en ny Sang faar Stolen/ oc faar de fyre Diur oc faar de Eldste. Oc der kunde ingen lære den Sang/ wden alene de hundrede oc fire oc fyritiue tusinde / som ere kiøbte aff Jorden. Disse ere de/ som icke ere besmittede met Quinder / Thi de ere Jomfruer / oc følge Lammet effter / huort det gaar. Disse ere kiøbte aff menniskten/ Gud oc Lammet til den første grød / oc i deris Mund er ingen falskhed funden/ Thi de ere wstraffelige faar Guds stol.

Huo er dette Lam/ der Johannes haffuer seet?

Dette wskyldige Lam/ er Jesus Christus Guds Søn/ hand staar paa det bierge

lion i den Christelige Kircke / oc haffuer
erid sig oc lader sig see / at hand vil redde
me / hielpe dem / oc stride for dem.

Huo ere de hundrede oc fire oc fyritiue tusinde / som haffue Guds Naffn screffne faare i deris andlede?

Det ere alle fromme Christne / som ere
ndkomne fra helffuedis Vlffue / oc haff-
e forsamlit sig til Guds Lam / haffue aff
eris hiertis grund anammit Euangeli-
n / oc bekiende det dristelige faar den gant-
e Verden.

Huad er den røst / der Johannes hørde aff Himmelen?

Denne røst er / det hellige Euangelion
om kom ned aff Himmelen / oc bleff aff
CHRJsti befalning predicket formedelst
postlene offuer den gantske Verden.

Hui ligner hand denne røst ved it stort vand?

De som seyle oc fare offuer Haffuit /
e de suare bølger oc høre huorledis det
ruser oc skryder / de vide vel / huad det er
or en gruselig ting / met haffsens bulder oc
rusen.

Hui it stort torden?

Wi vide huor forferdeligt Torden er/ huorledis det giør alle ting paa Jorde mistrøstige / slar Menniske oc Queg ihiel/ huad som faarkommer.

Hui ligner hand oc denne røst/ veed en Harpe leeg?

Euangelion er i de wgudelige hygleris øern icke andet / end som it Torden oc vandbulder. Men Guds Børn er det en deylig lystig røst / ia en strenge leeg / som lyer vel oc forlyster dem / ia det glæder dem baade i hierte oc samuittighed.

Huad er det / hand siger / De siunge en ny Sang?

Lige som det er lysteligt at høre/ naar en god Spillemand / siunger i Harpen met en subtilig røst / oc besynderlige naar det er en ny Sang eller Vise / da lader Mand øyen oc øern op/ oc hører fliteligt til. Saa er det de fromme oc Gudfryctige en sød oc lystig Sang / huilcken der glæder oc fryder dem i hiertet / naar mand predicker Euangelion.

Huor faare siger hand / De siunge lige som en ny Sang?

Modstanderne kalde Euangelion en
lerdom / oc en predicken om en ny tro.
Jen det er icke nyt / Det bleff siunget fem
finde aar siden i Paradis / der Gud sag-
til Hugormen. Jeg vil sette findskab mel-
n dig oc Quinden etc. Abraham / Jsaac /
acob / Dauid / ia alle Propheter oc Apost-
siunge det ocsaa. Det haffuer verit forme-
lst Paffuedomet formørcket oc nedlagd.
Jen nu legis oc siungis det ingen som en
Vise oc Sang.

Huor faare siger hand / Jngen kunde lære den
Sang / wden de hundrede oc fire oc fy-
ritiue tusinde?

Der met meen hand alle fromme
hristne / som icke haffue besmittet sig met
lsk lerdom oc Affguderi / men bliffue hoss
uangelij rene lerdom.

Huor faare siger hand / De som ere kiøbte
aff Jorden?

S. Paulus scriffuer j. Cor. vj. J haffue
ers legeme aff Gud / oc ere icke eders eg-
/ Thi i ere dyre kiøbte. Oc S. Petrus si-
er j. Petri j. J ere icke forløsde met forgen-
eligt sølff eller Guld / men met Christi dy-
bar blod / som it wskyldigt oc wbesmit-
e Lammis. Huor

Huor faare siger hand/ Til den første grøde?

Scrifften kalder de Christne den før-
te grøde / faa iblant mange. Saa kalde
oc Christus sine Christne den lille hiort,
Luce xij. Den fromme Christus maa lad
sig nøye met it lidet Lam. Oc Satan tage
den gantske Faaresti bort. Det vil saa vere,
Mange kallede/faa vdualde. Mand ska
icke see til den mangfoldighed eller stor
hob.

Huad er det / at hand siger. J deris mund er ingen swig funden?

Effterdi fromme Christne holde sig
fra Dieffuelens lerdom oc Menniskens
tant / oc bliffue aleniste hoss Guds ren
Ord / tro det aff hiertet / da ere de forme
delst denne tro wstraffelige faar Gud / de
haffue oc retferdighed / fred oc glæde i den
hellig Aand. De spæge deris legeme / giøre
retsindig Penitentzis fruct / føre it erligt
stickeligt leffnit / der alle andre Menniske
forbedre sig aff / loffue oc prise Gud Fa
der i Himmelen/ oc skulle endelige leffue met
Christo oc de smaa wskyldige Børn euin
delige/Amen.

Paa Christi Offrelsis dag i Templet / Epistel aff den Prophete Malachia i det iij. Capit.

SEe / Jeg vil vdsende min Engel / som skal berede Veyen / faar mig. Oc HERREN skal strax komme til sit Tempel / den I søge / Oc Compactens Engel / den i begære. See / hand kommer / siger den HERre Zebaoth. Men huo skal kunde fordrage hans tilkommelsis dag? Oc huo skal bliffue bestandig / naar hand obenbaris? Thi hand er lige som en Guldsmids ild / oc som en Tueterskis sebe. Hand skal side oc smelte / oc rense Sølff. Hand skal rense oc purgere Leui Børn / lige som Guld oc Sølff. Da skulle de føre HERren Madoffer i retferdighed / oc Juda oc Jerusalems Madoffer skal vere Herren behageligt / som tilforn oc faar mange Aar.

Huad

Huad lærer denne Lectie oss?

Hun giffuer vor HErris Christi / oc den Døberis Johannis tilkommelse til kiende / oc beggis deris Embede.

Huor faare kalder Propheten Johannem en Engel?

Icke aleniste for hans Embedis ypperlighed / men ocsaa for hans hellige leffnits skyld / ved huilcken maade andre Predickere ocsaa kaldis Engle.

Huad er den Døberis Johannis Embede?

Hand skal gaa faare Herren oc berede hans Vey.

Huad kaldis at berede Veyen?

Intet andet / end straffe vgudeligt væsen / oc obenbare huer mand sin synd. Der effter naar Menniskens samuittighed er forferdet i det de kiende deris synd / at mand da ledsager oc fører dem til vor Herre Christum igen.

Huad vil Propheten der met / at hand siger / Herren skal snart komme til sit Tempel / den i søge?

Hand giffuer der met tilkiende / at Christus

Christus skulde vere personlige nerueren/dis/ strax effter Johannis tilkommelse.

Hui kalder hand hannem en Herre?

Fordi at hand er Himmelens oc Jordens Herre.

Hui en Engel?

Fordi at hand er vdsent aff Faderen det gantske Menniskelige slecte til trøst / at forkynde Faderens vilie.

Huor faare kalder hand hannem Compactens Engel?

Hand haffuer alene beseglet oc stadfest/formedelst sit hellige Blods vdgydelse / den Pact eller Forbund / ved huilcken den himmelske Fader er forligt / oc Syndernis forladelse oss tilsagd.

Huor faare Pactens Engel/ oc icke Offerens Engel?

Gud acter mere sit Testamente oc Forbund/ end Offer. Der faare siger hand Psalm l. Forsamler mig mine Helgen / som acte Pacten mere/end Offer.

Huorledis skal Christus komme?

Hans tilkommelse(siger hand)er som

en Guldsmids ild / oc som en Tueterskis sebe.

Huorledis gaar det til?

Lige som ild smelter alt det hand offuerkommer / oc lader intet bliffue igen / oc lige som Tueterskeen toer Klæder rene. Saa skal oc Christus forlade oss alle vore Synder / oc rense vor Samuittighed / aff vantroens oc syndens wrenhed oc besmittelse / at wi skulle saa vorde rene / lige som Guld oc Sølff forklaris oc purgeris i ild.

Huad er det hand siger / Da skulle de føre Herren Madoffer i retferdighed?

Hand vil saa meget sige. Christus skal formedelst sin tilkommelse / oprette det forfaldne Prestedome oc føre det til sin rette brug igen / hand skal vduælle sig saadanne Prester oc Leuiter / som icke skulle mere offre wskellige Creature / køer oc kalle / icke omgaass met Ceremoniers vduortis pral. Men de skulle offre retferdigheds offer / Som er / it veluilligt hierte / en bedrøffuit oc sønderknusit Aand / en bekumrit ælendig Samuittighed / oc der til met legeme oc siel / met al krafft oc vilie. Oc de skulle vise Folcket ocsaa til det samme Offer.

Huilcke ere saadanne prester oc Leuiter/ der Gud skal vduelie?

Det ere alle tro Christne / huilcke Gud viede til Prester oc Leuiter i Daaben / oc saluede dem met den hellig Aand / oc offuerstenckte dem met Christi dyrebar Blod/ til at fuldkomme det Presterlige Embedis rette gerninger / Som er / til at bede for huer andre/ til at lære huer andre / oc giffue Gud deris Legeme oc Siel/ hierte/ sind oc vilie/ til it leffuende velbehageligt offer/ Roma. xij.

Huad er det Madoffer/ som skal vere Herren behageligt?

Naar it Menniske spæger sit Legeme i Troen / fordemper syndelig lyst oc begæring/ oc er veluillig oc redebon til/ baade at bære kaarssit oc dø / Da er hand det rette leffuende velbehagelige Madoffer. Hans Legeme er det Simle mel oc brødne brød / Olien der paa er den hellig Aand/ met huilcken hand er saluit i Daaben. Røgelse er hans gantske aandelige leffnet met alle hans gerninger / som ske i Troen / Som faste/ bede/ siunge/ høre predicken / loffue oc tacke Gud. Det ny Testamente veed aff

intet andet Madoffer. Thi det er wret/ at
Papister haffue giort Christi Testa-
mente til it Offer. Gud omuende
dem/ oc giffue dem it ret
forstand/ A-
men.

Den hellige Apostels Matthie dag / Epistel aff Apostlernis gerninger / i det j. Capit.

Oc i de dage traadde Petrus op iblant Disciplene/ oc sagde. (Men Skaren ved naffn vaar tilsammen / ved hundrede oc tiue) I Mend oc brødre/ Scrifften skulde fuldkommis/ huilckē den hellig Aand før sagde formedelst Dauids mund om Juda / som vaar deris Ledsagere/ der grebe Jesum/ thi hand vaar tald met oss/ oc haffde anammet dette Embede met oss. Denne forhuerffuede Ageren for
den

den wretferdige løen/oc hengde sig/
oc brast mit i thu/oc al hās Induol
vdueltis / oc det er kundgiort faar
alle dem/som bo i Jerusalem/Saa
at den samme Ager kaldis paa de=
ris tungemaal Hakeldama/ det er/
en Blodager. Thi der staar screff=
uit i Psalmbogen / Deris bolig skal
bliffue øde/oc der skal ingen vere som
der vti skal bo. Oc en anden skal tage
hans Biscopsdome.

Saa skal nu en aff disse Mend/
som haffue verit hoss oss/den gant=
ske tid offuer / der vor Herre Jesus
gick vd oc ind hoss oss / fra Johan=
nis Daab/indtil den dag/der hand
bleff tagen fra oss / vere it Vidne til
hans Opstandelse met oss. Oc de
stickede tho / Joseph som kalledis
Barsabas / met det tilnaffn Jus=
tus/oc Matthiam/ bade oc sagde/
Herre/som kiender alle hierter/giff
til kiende / huilcken du haffuer vd=
uald aff disse tho/at en kand anam=

me denne tienſte oc Apoſtels embede/ ſom Judas vigede fra/ at hand gick bort til ſin Sted. Oc de kaſte Laad mellem dem / oc laaden falt paa Matthiam/ oc hand bleff ſticket til de elleffue Apoſtle.

Huor om taler dette Epiſtel?

Det giffuer til kiende / huorledis de hellige Apoſtle raadſla / at vduelie en anden Apoſtel i Judas ſted.

Huorledis ſticke de ſig?

Petrus ſtaar op iblant Diſciplerne/ oc giør en herlig Predicken / at Scrifften ſkulde fuldkommis huilcken der tilforn haffde forkyndet formedelſt den hellig Aand. At Judas ſkulde førſt vere delactig i det Apoſtoliſke Embede / Oc der effter / naar hand bleffue Chriſti Menedere oc Forrædere/ ſkulde faa ſin løn faare/ oc en anden anamme hans Embede.

Huad ſiger hand om Juda?

Hand opregner førſt oc fortel/ Jude ondſkab / huorledis hand vaar deris ledſagere / ſom grebe Chriſtum / oc at hand

aff

aff gerighed forraadde Christum. Der
nest giffuer hand til kiende hans død/huor=
ledis hand hengde sig selff / oc brast mit
i thu. Det tredie er/at hand formaner Me=
nigheden / at de skulle vduelie en anden A=
postel i Judas sted / icke nogen som er ny=
lige kommen til Troen/ eller fremmit. Men
den som haffuer selff seet oc hørt Christi
predicken oc vnderlige gerninger.

Huad giorde Disciplene effter Petri
predicken?

De skickede tho frem / Joseph kal=
dit Barsabas met det tilnaffn Just / oc
Matthiam.

Hui vdualde de icke selff en?

J denne drabelige sag/ sette Disciple=
ne vduelelsen i Guds haand/ oc bede.

Huilcken er deris Bøn?

De sige/ HERre/ du som kiender al=
le hierter/ viss oss/ huilcken du haffuer vd=
valt aff disse tho / at hand kand anamme
denne tienste oc Embede/ der Judas vige=
de fra/ der hand gick hen til sin sted.

Det er en stacket Bøn?

Ja / men hun er alligeuel krafftig / Fordi at den hellige Matthias tilskickis dem der met. De komme end nu ihu / at de haffde hørt aff Christo. Høsten er stor / oc Arbeyderne ere faa. Beder Høstens HErre / at hand sender Arbeydere i sin høst.

Vaare det oc nyttteligt / at wi end nu finge saa predickere?

Ja visselige vaare det got / Thi saadanne Embede / at vere en Biscop / Kirckettenere / Predickere / ere Guds gaffuer / oc wi bekomme dem icke met Menniskelig vissdom aff Gud / Men met en inderlig oc gudelig Bøn.

Hui kaste de laad offuer dem / er io saadant dog forbudet i den v. Mosi bog?

Laad kastis oc brugis i tuende maade. Den ene skeer aff fordristelse oc Næseuisshed at randsage tilkommende oc skiulte ting / wden Guds skick oc befalning. Denne laad er forbuden. Den anden er den som mand bruger i øffrigheds vduelelse / i arffue skiffte / oc andre Verdzlige sager / effter Lands skick oc seduanlighed / Saadant tilstædis. Thi saa vddelde Josua Israelss

raelss

raelss slecter Canaans Land. Oc laaden salt her paa Matthiam/oc hand bleff vdvale til det Apostoliske embede/ oc beskicket oc stadfest at skulle regnis iblant de tolff. Huor aff mand oc maa mercke/ at de middel formedelst huilcke Gud pleyer at giøre sin gerning / icke skulle foractis eller forskiudis. Hannem vere loff/ prijss oc ære til euig tid/ AMEN.

Paa Marie bebudelsis dag/ Epistel aff den Prophete Esaia i det vij. Capittel.

I Disse dage talede Herren til Ahas / oc sagde / Begære it tegn aff Herren din Gud/enten nedre i Helffuede eller der offuen i det høye. Men Ahas sagde. Jeg vil det icke begære / at ieg skal icke friste Herren. Da sagde hand/Nu vel/saa hører i aff Dauids huss. Er

det eder for lidet/at i ere Mennisken fortredelige/vden i skulle oc vere min Gud fortredelige ? Der faare skal HERren selff giffue eder it tegn. Seer / en Iomfru er fructsommelig / oc skal føde en Søn / den skal hun kalde Immanuel / Hand skal æde Smør oc Hunnig/at hand skal vide at forskiude det onde/ oc at vduelie det gode.

Huad giffuer denne Lectie til kiende ?

Hun setter it Exempel frem / huorledis Verden pleyer at annamme Guds Ord / Besynderlige naar angist oc nød er paa ferde.

Giff der it Exempel paa.

Der Resin Kongen aff Syrien / oc Peckah Israels Kong / bebunde sig imod Ahas Iuda Kong vsie Søn / at offuerfalde hannem / da loed Gud giffue hannem til kiende formedelst Propheten Esaiam. Hand skulde icke frycte / oc hans hierte skulde icke vere mistrøstigt for disse thorøgende oc vdslucte Brande / Thi Herren vilde

vilde til intet giøre deris raad. Men Ahas vaar saa vgudelig oc vantro/at hand vilde meget heller paakalde de Assyriers hielp end forlade sig paa Herren.

Huad siger da Gud der til?

Der hand icke vilde tro hans Ord/ saa vilde Herren dog icke diss mindre (som hand er en god barmhertig Gud) forsøge hannem/om hand kunde formedelst it tegn locke oc skynde hannem til / at hand vilde tro/oc forlade sig paa hannem. Fordi siger Herren formedelst Propheten til Ahas/ Begære it tegn aff Herren din Gud etc.

Huad suarer Ahas der til?

Hand vil pryde oc forsuare sin tro/ oc icke synis at foracte den ære / som Gud tilbiuder hannem/ oc siger/ Jeg vil det icke begære/ at ieg icke skal friste Herren. Der met forarger hand sin sag.

Huad kaldis at friste Herren?

De friste HErren / som icke lade sig nøye met hans Ord / oc der offuer eske eller begære it tegn. Lige som Christus siger. Denne Horactige slect begærer it tegn etc.

Men at nogen begærer it tegn / naar Herren det befaler / som det skede her / det kaldis icke at friste Herren.

Huad giør Gud til denne foractelse?

Efftherdi hand baade foracter det Guddommelige løffte / oc tegn / der hand kunde hafft trøst oc beskickelsen aff / Da siger HErren / at hand vil giffue Jøderne it tegn. Oc det skal vere saadant it tegn / som skulde for deris vantro skyld vere dem aarsage til en stor forargelse oc it suart fald.

Huad tegn er det?

Dette tegn er Jesus Christus / født aff Jomfru Maria vden al Mennifkelig beblandelse / om huilcken Simeon prophe terede / at hand skulde settis til it tegn / som skulde imodsigis aff mange. Saa haffue wi i denne Lectie it viss vidnisbyrd. Først om Christi mandom. Der nest / om Marie Jomfrudom.

Huad er det hand siger / hand skal æde smør oc hunnig?

Hand vil der met giffue til kiende / at denne Søn skal vere sand Gud oc Menniske / oc bruge lige den samme mad / der Menniskens

[Chr]istens Børn pleye at bruge/Jmod de Va=
lentinianer oc Manicheer / som sagde
eller gaffue faare / at Christus
haffde icke it sant Legeme.
Denne Søn Jmmanu=
el vere loff oc prijss/
Amen.

De hellige Apostlers Philippi oc Jacobi dag/Epistel aff Visshedz bog idet v. Cap.

DA skal den Retferdige staa met stor frimodighed imod dem/som hannem fortreng[d]e / oc bortkaste hans arbeyde. [N]aar de see da saadant / da skulle de [g]uselige forferdis/aff saadan Sa[li]ghed/der de haffde icke forseet sig [ti]l. Oc de skulle tale til huer andre [m]et anger / oc sucke aff Aandens [a]ngist / Dette er den som wi tilforn [h]affde for spot / oc for it haanligt vidun=

vidunder / wi Daarer hulde hans leffnet for galenskaff/oc hans endeligt at vere skammeligt / Huorledis er hand nu regnit iblant Guds børn oc hans Arffue er iblant de Hellige?

Der faare funde wi icke den rette Vey / oc Retferdigheds Liuss skinde icke faar oss / oc Solen gick icke op faar oss. Wi ginge at idel vrange oc skadelige Veye/oc vandrede øde krogueye/ Men wi viste intet aff Herrens Vey. Huad hielper oss nu vor bram? Huad haffue wi nu aff rigdom oc hoffmodighed? Det er altsammen faret bort / som en skugge/oc som it skrig/der far frem/ som it Skib løber hen paa Vandbølgerne effter huilcket mand kand intet spor finde / naar det er fremfaret/icke heller Veyen der det haffde i floden / Eller som en Ful / der fluer igennem Lucten / huor som mand kand ingē spor finde aff hans Vey/

Vey / Thi hand røris oc slar i den
ette Luct / driffuer oc atskil hende
met sine suingende vinge / oc der eff-
er finder mand intet tegn paa sam-
me fluelse der vti. Eller som naar en
Pil skiudis aff til it maal / der som
en atskilde Luct falder strax til-
ammen igen / at mand kand icke
nde hendis Vey der igennem.

Huad lærer denne Lectie off?

Hun lærer off huorledis det baade skal
aa de tro oc vantro Mennisfe paa den
yerste dom.

Huorledis skal det gaa de tro Mennisfe?

De Christne skulle icke aleniste see paa
em met stor dristighed / som haffue pla-
it dem i dette liff / men ocsaa beklage dem.
hi de skulle vere visse paa / at de effter den
d skulle vere forløsde oc fri fra al forfæl-
else oc drøffuelse.

Huorledis skal det da ga de Vantro
Mennisfe?

De vantro oc ugudelige skulle gruse-
ge forferdis aff de tro Mennisfis glæde
oc

oc salighed / huilcken de haffde icke forseet sig til. Som wi haffue der it merckelige Exempel paa / i den rige Mand oc fattige Lazaro Luce xvj. De skulle saa offuermaa⸗de forferdis/ at de skulle (end dog det er for silde) met stor anger oc suck obenbare be⸗kiende/at de haffue farit vild.

Huad skulle de sige?

Dette er den/der wi i fordom tid/hul⸗de for spot/ oc for it haanligt vidunder. Wi Daarer hulde hans leffnet for galen⸗skaff/oc hans endeligt at vere skammeligt. Huorledis er hand nu regnet iblant Guds Børn / oc hans Arffue er iblant de Hellige etc.

Huad gjøre de met denne wgudeli⸗ge tale?

De bekiende try ting. Først bekiende de deris vildfarelse/at de haffde i denne Ver⸗den giort de hellige Menniske stor vold oc wret. Der nest bekiende de/at de haffue hul⸗det de hellige Menniske for Daarer / oc sig selff for de klaagiste. Men nu befinde de/at hine haffue verit de aller klaagiste / oc de selff/de største Daarer. Det tredie/de skulle bekiende wden deris tack/ at de Helgen som

de hulde for en spot oc haanligt vidunder i denne Verden / ere nu regnede iblant Guds Børn / oc at deris arffue er iblant Helgen i Himmelen.

Huor faare holde de wgudelige Helgen for Daarer?

Fordi / at de for Jesu Christi Naffn skyld lide allehonde forsmædelse / megen forfølgelse oc stor pine. Men sig selff holde de at vere klaage oc forstandige / fordi at de haffue Verdens yndist oc venskab.

Huad klage da de wgudelige?

De sette deris klagemaal frem i fem lignelser. Først / ligne de deris pral / hoffmod oc rigdom ved en skugge / som driffuer bort oc forsuinder snart.

Det andet / It skrig eller røcte som snart forgaar oc faar ende.

Det tredie / it Skib / som seyler hen paa bølgerne i vandet / huis Vey mand oc icke kand finde.

Det fierde en Ful / som fluer gennem Lucten / oc mand kand der effter icke vide hans Vey.

Det femte / en Pil / som skiudis aff it

 armbørst /

armbærst / huis Vey mand icke kand finde der effter.

Saa klage de vgudelige / at de i saa maade haffue leffuit deris Liff / oc intet dydeligt tegn beuisd / eller ladet effter sig. De see / oc fornemme ocsaa vel / at Gud haffuer rustet oc vebnet alle Creature imod dem / til euig heffn oc straff / som Visheds Bog giffuer til kiende her samme sted i det v. Capit. Men de Retferdige skulle leffue til euig tid / oc HERren er deris løn / oc den høyste sørger for dem. De skulle anamme it herligt Rige / oc en deylig krune aff HErrens haand /
AMEN.

Paa den hellige Johannis Døberens dag / Epistel aff Esaia Prophete i det xl. Capittel.

TRøster / trøster mit Folck / siger eder Gud. Taler venlige met Jerusalem / oc Predicker

saar

faar hende / at hendis Ridderskaff haffuer ende. Thi hendis misgerning er forladen / thi hun anammer dubbelt aff Herrens haand / for alle hendis Synder.

Der er en Predickers røst i ørcken / bereder Herrens Vey / giører vor Gud en slæt Sti paa Marcken / Alle Dale skulle ophøis / oc alle bierge oc høye skulle nedtryckis / oc huad som er wieffnt / skal bliffue ieffnt / oc huad som en wslæt / det skal bliffue slæt. Thi Herrens herlighed skal obenbaris / oc alt kiød tilsammen skal see / at HERRrens mund taler.

Huad lærer denne Lectie oss?

Hun lærer oss huorledis det skal gaa til i Christi Rige / Som er / at hans fangne Folck skal bliffue trøstit / Besynderlige de hannem kiende / forlade sig paa hannem / sette haab til hannem oc ere foractede faar Verden.

Huo skal trøste dem?

Det skulle de hellige Propheter / Apostle /

le/oc deris Efftercommere/Predickere giø=
re. Icke formedelst Mosi Lou/huilcken der
er en skarp/streng wuenlig Predicken/Men
met Christi Euangelio / huilcket der er en
venlig oc trøstelig Predicken.

Huor faare siger hand/ Taler venlige
met Jerusalem?

Hand vil / at Euangeliij Predickere
icke skulle komme / met Mosi Stentaff=
ler/huilcke der bleffue giffne i suar staarm/
torden oc liunit/saa/at alle Menniske bleff=
ue forferdede. Men de skulle komme met
den venlige naade predicken / som er / met
Christi Euangelio / forkynde bedrøffuede
hierter oc bekumrede Samuittigheder det
samme/oc trøste dem der met/ lige som vor
kiere Herre Christus giorde.

Huad kaldis at tale Venlige?

Intet andet / end saa predicke/ at
Menniskens hierte kand faa trøst der aff/
oc stillis til frids.

Huad skulle de tale?

At Louens Ridderskaff haffuer en=
de/at Synderne ere oss forladne formedelst
Christum/

Chriſtum/oc at wi haffue dubbelt aff Her⸗
ens haand / det er forladelſe aff pine oc
ſkyld.

Naar ſkede ſaadant?

Vnder Kong Cyro er ſaadant tilforn
til kiende giffuit. Thi hand/gaff icke ale⸗
niſte Jøderne / huilcke hand haffde fang⸗
ne / ledige oc fri / Men hand gaff ocſaa
dem tæring oc vnderholdning / ſom vilde
reyſſe til Jeruſalem igen.

Huad er det hand ſiger/Det er en robende
røſt i ørcken? Huo er den røſt?

Alle fire Euangeliſter legge det vd paa
Johannem Døberen oc Chriſti forløbere.
Men hand er en Figure til alle Predickere/
ſom forkynde Chriſtum.

Hui ſiger hand/En robende røſt?

Hand vil at Mand ſkal icke predicke
Guds Ord ſøffnactelige oc løſlige / men
alluerlige. Lige ſom hand oc ſiger i det lviij.
Capittel. Rob høyt/ſpar icke / opløfft din
røſt/ſom en Baſune/oc forkynde mit Folck
deris offuertrædelſe/oc Jacobs Huſſderis
Synder.

Huad vil hand met de Ord?

Hand vil/ at predicken / ſkal icke vere en bencke predicken / men hun ſkal ſke obenbare faar den menige Almue/ oc ſtedze driffuis vden affladelſe/ hun ſkal vere brendende/ krafftig/ mectig oc ſkarp / Som Paulus oc ſiger / Predicke ordet / hold ved/ huad heller det er i ret tid/ eller i vtid/ ſtraffe/ true oc formane met al ſactmodighed/ oc lerdom.

Huor faare ſiger hand/ J ørcken?

Orcken er Verden / der ſom baade Jøder oc Hedninge ere tørre forornede oc vfructſomelige træ. Jøderne ligge i Phariſaiſk Hygleri oc forherdelſe. Hedninge i Affguderi oc vantro. Der giørs det behoff at predicke.

Huad er det/ Bereder Herren Veyen?

Saa meget vil hand ſige / Tager aff Veyen vantroens knubbe oc ſtene / oc alt det ſom er Chriſto forhindreligt/ beſynderlige / det vgudelige Phariſaiſke væſen/ falſk lerdom oc Guds beſpottelſe / oc giøre Penitentze / paa det Chriſtus met ſin naade/ kand vandre oc arbeyde i eder.

Huad

Huad er det / Giører paa marcken en ſlæt Vey?

Hand vil ſaa ſige / Gaar offuer ſide / giffuer rum oc ſted / at Christus kand vandre iblant eder / bedrer eders leffnit / giører det ſaa / at hand kand finde eders hoffmodige fortredelige hierte / ydmyget oc renſit aff alle Synder.

Huad kaldis nu at berede Veyen oc giøre Stien ſlæt?

Det kaldis at giffue Menniſken ſin ſynd tilkiende / lede oc viſe hannem til vor Herre Chriſtum / huilcken der alene / giffuer oc ſkencker oſſ forgeffuis / formedelſt ſit Ord ſyndernis forladelſe / retferdighed oc det euige Liff.

Huad er det / At alle dale ſkulle ophøyis?

Chriſti Euangelion fornedrer alle Bierge oc Høye / det er / alle dem ſom for deris gerninger ville vere hellige oc fromme. Oc hand ophøyer Dale / det er / dem ſom kiende deris ſynd / oc haffue deris tilfluct til vor Herre Chriſtum.

Hui ſiger hand / HErrens herlighed ſkal obenbaris?

Euangelion obenbarer icke Verdens/ oc icke heller kiøds/ det er/ vor egen herlighed/ Men aleniste Guds herlighed. Saa vaar der oc idel mørck paa Jorden/ Men effter at Johannes visde paa Christum met sin finger/ oc sagde/ Seer/ det er Guds lam/ som bær Verdens synder/ da bleff det gantske liust oc klart.

Hui siger hand/ Det talede Herrens mund?

At ingen skal tencke/ at Johannis lerdom er optenckt aff Mennisken/ Men huad Propheter oc Johannis predickede oc forkyndede/ det talede Herrens mund.

Huad er det/ at hand siger/ Predicke/ Alt kiød er græss eller hø?

Hand vil at Predickere skulle baade predicke Louen oc Euangelion/ forferde Syndere met Louen/ oc ydmyge dem saa/ at de kunde faa den aandelige hunger/ Oc trøste oc oprette igen met Euangelio de forferdede oc aandelige fattige.

Hui kalder hand alt kiød græss eller hø/ oc Menniskens herlighed eller gods/ it blomster paa marcken?

Hand vil der met minde oss paa vor
rsbelighed oc vanmectighed / at wi ere
rme Syndere/oc formue intet wden Guds
Ord/hielp oc trøst/oc giøre gantske daar-
ge / at wi sette vort haab til det/ som er
iødeligt oc forgengeligt / oc bygge paa
Menniskens lerdom. Efferdi Propheten
Jeremias formaledider alle dem/som for-
ade sig paa kiød.

Oc Christus siger Matthei xv. At
et er en forgeffuis wnyttelig Gudstienst-
: / naar mand lærer Menniskens Bud.
Der imod kalder den første Psalme den sa-
lig/som haffuer lyst til Herrens Lou/
oc taler om Guds Bud dag oc
nat. Thi Himmel oc Jord
forgaa/men Guds ord
bliffuer euindeli-
ge/Amen.

De hellige Apostlers

Petri oc Pauli dag / Epis-
tel aff Apostlernis ger-
ninger i det xij. Ca-
pittel.

PAa den samme tid/lagde kong Herodes hender paa nogle aff Menigheden/at pine dem. Men hand ihielslo Jacobum Johannis broder met Suerdet. Oc der hand saa / at det behagede Jøderne/foer hand frem / oc greb ocsaa Petrum / oc det vaare de søde Brøds dage. Der hand nu greb hannem/lagde hand hannem i fengzel / oc antuordede sexten Stridsmend hannem / at de skulde beuare hannem oc tencke at sticke hannem faar folcket effter Paasken. Oc Petrus bleff saa holden i fengzel. Men Menigheden giorde Bøn for hannem wden affladelse til Gud. Oc der Herodes vilde sticke hannem frem/ i den samme nat/soff Peder mellem tho Sttridzmend / bunden met tho lencker. Oc Vecterne faar Dørren/ beuarede fengzelet.

Oc see HErrens Engel kom did / oc it Liuss skinde i kammeret/

oc hand slo Peder paa siden / oc
vacte hannem op / oc sagde / Stat
strax op/Oc lenckerne fulde aff hans
hender. Oc HErrens Engel sag-
de til hannem/Bint beltet omkring
dig/oc drag dine Sko paa/oc hand
giorde saa. Oc hand sagde til han-
nem/Tag din kaabe om dig/oc føl-
ge mig effter. Oc hand gick vd oc
følde hannem. Oc hand viste icke at
saadant skede hannem visselige for-
medelst Engelen/men hannem syn-
tis at see en syn.

Oc de ginge gennem den første
oc anden Vact/oc komme til Jern-
porten/som fører til Staden/hand
lod sig selff op faar dem. Oc de
traadde vd / oc ginge bort/ en gade
longt / oc Engelen skildis strax fra
hannem. Oc der Peder kom til sig
selff/sagde hand/Nu veed ieg visse-
lige / at Herren vdsende sin Engel/
oc frelste mig aff Herodis haand/
oc fra alt det Jødiske Folckis for-
uentelse. Huor

Huor om taler denne Lectie?

I. Om Herodes tiranni/ huorledis hand loed dræbe den hellige Jacobum/ Johannis Broder/ oc gribe Petrum.

II. Om Guds godhed/ huorledis hand giorde Peder løss formedelst Engelen/ oc førde hannem aff fengzelet.

Huad aarsage haffde Herodes der til/ at hand forfølde Christi Disciple?

Ingen anden / end at hand der met vilde vere Jøderne behagelig / oc heffne sin harm/ oc fuldkomme sin ondskab.

Huad giorde de Christne diss imellem?

Den Christne Menighed giorde Bøn met inderlig suck/ for Peder til Gud. Den samme hiertelige Bøn vaar deris Vaabn/ Suerd oc Busse / der de vorløsde Peder met.

Huad skulle wi lære der aff?

Dette skulle wi lære der aff / at naar wi icke kunde hielpe fattige bedrøffuede hierter oc bekumrede Samuittigheder i nogen anden maade / da skulle wi io til mindste icke forlade dem met vor Bøn. Fordi at wi see her huor krafftig deris bøn er

r ſom tro/Thi Petrus forløſis her forme/
elſt en Engel/oc kommer til ſine igen. Det/
e er det S. Jacob ſiger i det v. Capit. Den
Retferdigis Bøn forma megit/ naar hun
r aluerlig.

Huorledis bliffuer Petrus løſſ?

Som Herodes vilde anden dagen fø/
hannem frem faar Folcket/da kom Her/
ns Engel den ſamme nat / oc opliuſde
ngzelit met it klart ſkin/ oc vacte Petrum
p / oc førde hannem vd / oc ſtrax ſkildis
Engelen fra hannem.

Huad vil denne gerning Lære oſſ?

At Gud hielper icke før end nød er ſtor oc
andene holde haardiſt. Thi hand kaldis
diutor in tribulationibus, En ret Nød/
elpere. Wi haffue oc her it Exempel/at
i ſkulle bede for den fangne Kircke / at
ud naadelige vil hielpe oc beſkerme hen/
/oc hielpe hende aff al angiſt oc nød.

Kunde wi oc trøſte oſſ met dette
Exempel?

Ja viſſelige. Thi at lige ſom vor Her/
Chriſtus kom Petro til hielp / der hand
icke

icke alenifte nu vaar i denne Tirans hen-
der / men ocſaa der ingen trode at hand
ſkulde vndkomme met ſit Liff. Saa vil
hand oc hielpe oſſ / om wi forlade oſſ paa
hannem / ia ocſaa naar ſagen er ſaadan
til at ſee / ſom der kunde ingen hielpe oſſ.

Huad ſiger da Petrus / der hand kom løſſ
aff fengzeligt?

Der hand nu kom til ſig ſelff / ſagde
hand. Nu veed ieg ſandelige at Herren vd-
ſende ſin Engel / oc reddede mig aff Hero-
dis haand / oc aff al det Jødiſke Folckis
foruentelſe. Der bekiender Petrus frilige / at
Herren befride hannem aff fengzelit. Oc
denne bekiendelſe er intet andet / end en tack-
ſigelſe. Huor aff wi ſkulle lære / at wi oc
ſkullle tacke Gud for ſine velgernin-
ger / huilcken der oc vil endelige
tage oſſ aff denne iemmerli-
ge dal til ſit Rige / ind i
det euige Liff /
Amen.

Paa

Paa den dag der Maria gick til Elisabeth / Epistel aff Salomonis høye Sang ij. Capit.

SEe / min Ven kommer / oc hopper paa Biergerne / oc springer paa Høyene. Min Ven er lige som en Raa/eller en vng Hiort / See / hand staar bag vor Væg / oc seer igennem vinduet oc kicker igennem sprinckelet. Min Ven suarer/ oc siger til mig. Stat op min venniste / min deylige / oc kom hid. Thi see/ Vinteren er fremfaren / regnen gick offuer oc er borte. Blomsterne ere fremkomne i Landet. Vaaren er kommen / oc Turtelduen lader sig høre i vort Land. Figentræit haffuer knøpper. Vintræne staa i blomster / oc giffue deris luct. Stat op min Venniste oc kom/ min deylige kom hid / min Due i stenhullene/ i stenreffuer. Be-

te

te mig din stickelse/lad mig høre din røst. Thi din røst er sød / oc din stickelse er lystelig.

Huad lærer denne Lectie oss?

Try stycke. Først/ det Guddommelige Ords snare løb. Der nest/de Christnis kaarss oc pine. Det tredie/de Christnis trøst vnder kaarssit.

Løber da Guds Ord?

Den hellig Aand ligner Guds Ord/ ved en springende Hiort oc en Raabuck. Lige som de springe oc hoppe i skouen oc paa Heyden. Saa springer oc Guds Ord/ aff det ene Rige oc Land / i det andet/ at mand alleuegne seer oc hører / at det giør megen fruct iblant Mennisken. Oc om dette løb siger den cxlvij. Psalm. Gud sender sin tale paa Jorden/hans Ord løber snarlige.

Kaldis da løbe / at predicke?

Saa klager Gud formedelst Jeremiam i det xxiij. Capittel. Jeg vdsende icke Propheterne/oc de løbe alligeuel. Oc S. Paulus priser Apostlernis løb til de Røme/ re

e i det x. Capittel. oc ſiger / Huor lyſtige ere
Predickernis føder / ſom forkynde fred.

Huor løber Guds Ord?

Det ſkulle alle Menniſke bekiende / at
Guds ord oc det hellige Euangelium / er
løbet aff den øffuerſte Sognekircke i Jeru-
ſalem / vd offuer den gantſke Verden. Som
Eſaias ſiger i det ij. Capittel. Louen ſkal
vdgaa aff Zion / oc Herrens Ord aff Je-
ruſalem.

Løbe Menniſkens Ord icke ſaa?

It Menniſkis Ord er it ſiugt van-
mectigt / ia it dødt Ord / der kryber lang-
ſomt / lige ſom en ſnegel / oc føris der til met
tiedſommelige frem. Men Guds Ord er it
lyſtigt / ſnart / ia leffuende oc krafftigt
Ord / oc ſkarpere end it tueægget Suerd /
det trenger ſig igennem oc trøſter vnder
kaarſſit oc modgang alle dem ſom ere i
trang oc nød.

Huorledis ſkicker Gud ſig met ſaa-
dan hielp?

Naar wi ere vnder kaarſſit da ſkicker
Gud ſig lige ſom hand kiende oſſ icke. Hand
ſeer til huorledis wi ville ſkicke oc holde oſſ.

Seer hand at kaarssit vil bliffue oss for suart / oc vand vil gaa offuer hoffuedet / da er hand icke longt fra oss. Men al den stund der end nu er Menniskelig hielp oc trøst faar hender / da holder Gud stille. Oc naar Menniskelig oc alle Creaturis hielp er wde / Da begyndis Guds hielp. Der faare kaldis hand / En Nødhielpere.

Er da Gud altid hoss sine Christne?

Saa siger CHRIstus Matthei i det sidste / Seer / Jeg er hoss eder alle dage ind til Verdens ende. Der faare siger hand til sin Brud / til den Siel som tror paa Christum. Stat op min Venniste / At ingen skal tencke eller acte at hand vil forlade hende vnder kaarssit / oc tie stille til hendis angist. Ney / alligeuel hand staar bag Vegen / oc seer igennem vinduit / oc kicker igennem sprinckelet / Saa taler hand dog met sin kiere Brud / oc trøster hende.

Huad er det / at hand siger / Min deylige krune?

Hand vil saa meget sige / Alligeuel at du min Venniste est foractelig faar Verden / saa est du dog mig deylig oc smuck nock /

nock / efterdi du est prydet met Troen / oc holder dig saa flitelige til mit Ord.

Huor faare siger hand / Vinteren er fremfaren?

Disse ere idel trøstelige Ord/met huilcke Salomon bescriffuer Christendommens hastige omskiffteIse. Oc hand ligner fristelser / kaarssit oc modgang ved Vinter oc regn/Oc fred oc glæde/veed vaar oc Sommer. Lige som hand vilde sige/ Alligeuel Vinteren varer end lenge / oc den Christelige menighed lider suare fristelser / oc stor forfølgelse / Saa giffuer Gud dog paa det sidste god fred.

Huad skeer i saadan fred?

Blomsterne voxe oc springe vd / De vnge Christne voxe op i Guds fryct oc kierlighed. Turtelduen lader sig høre / Euangelium bliffuer predicket/De Christne loffue/ prise oc tacke Gud for sine velgerninger. Figentræit haffuer knopper / Almuen anammer Guds ord/giør fruct der aff/oc øffue sig i kierligheds gerninger imod huer andre / oc haffue en Christelig omgengelse. Der giffue da de blomstrende Vintræ

deris luct/ det er / De Christne giffue gode Exempel fra sig/ at andre Folck ocsaa eff/terfølge dem/ prise oc loffue Gud/ lige som Christus lærer/ Matthei i det v. Capittel.

Huorledis betaler Gud de Christnis kaarss oc modgang?

Hand kalder at sin Brud / kom min Due i stenhullene oc stenreffuer. Hand lig/ner den Christelige Kircke ved en Due. For/di at lige som en Due er it enfoldigt wskyl/digt Creature/ wden galde oc vrede. Saa er oc Kircken. Fordi at alligeuel hun end fristis / lider trengzel oc forfølgelse aff den gantske Verden / saa er hun dog taalmo/dig/ lider alting/ heffner sig icke selff/ men giffuer Gud heffnen/ huilcken der døm/mer rettelige.

Huad/ om fristelsen bliffuer for me/get stor?

Der giffuer da Gud atter en anden trøst / oc siger / at Bruden skal skiule sig i stenhullene oc stenreffuer / det er / i hendis Brudgoms Christi blodige Saar / indtil stormen gaar offuer/ der skal hun vere tryg oc vel beuarit fra al wlycke.

Huad er det/ at hand siger. Betee mig din skickelse?

Hand giffuer Troens fruct aff det Guddommelige ord mand haffuer anammet til kiende / lige som hand vilde sige. Ver frimodig min Venniste / min Dotter / bliff i Troen som du haffuer begynt/ Holt dig til mit Ord/ øffue dig i den Guddommelige Scrifft oc Sandhed/ Siung/ leffue/ære / prise Gud i hans vnderlige gerninger / Tacke hannem for alle sine gode velgerninger/ Ver din Neste venlig oc behielpelig/ Giør imod hannem/ lige som du vilt at hand skal giøre imod dig. Vilt du saadant giøre aff hiertet / da er din røst sød / oc behager mig vel/ Oc din skickelse er deylig oc lystig / det er / alle dine tancker/ Ord oc gerninger / omgengelse oc leffnet ere mig behagelige. Jeg vil ocsaa naadelige anamme Træet for saadan fruct det er/ Christelige gerninger skyld/ oc tage min elskelige Brud til mig i mit Himmelske Soffnekammer/ det er/ ind i det euige liff/ Amen.

Paa Marie Magdalene dag / Epistel aff Salomonis Ordsprock aff det sidste Capittel.

HVo som haffuer lycke til en dydelig Quinde / hun er meget mere dyrebar end kaastelige Perler.

Hendls Mands hierte taar forlade sig paa hende / oc hannem skal icke fattis Næring / hun giør hannem got oc intet ont / i alle sine Liffsdage.

Hun bruger sig met vld oc hør / oc arbeyder gerne met sine Hender.

Hun er lige som it kiøbmands Skib / der henter sin Næring longt borte.

Hun staar op om natten / oc giffuer sit Huss føde / oc sine tienste Piger mad.

Hun tencker paa en Ager oc kiøber hannem/ oc pl nter en Vingaard aff sine Henders fruct.

Hun omgiorder sine Lender fast/oc bestyrcker sine arme.

Hun mercker huorledis hendis handel giør gaffn / hendis lycte vdslyckis icke om natten.

Hun recker sin haand til Rocken / oc hendis fingre tage fat paa tenen.

Hun vdbreder sine Hender til de Fattige/oc recker sin haand til de Nødtørfftige.

Hun frycter sit Huss icke for Sne/thi hendis gantske Husshaffuer dubbelte Klæder.

Hun giør sig selff Tapeter/ huit Silcke oc Purpur / er hendis Klæder.

Hendis Mand er naffnkundig i Porten / naar hand sider hoss de Eldste i Landet.

Hun gior en kiortel oc sæl hannem/

nem / hun giffuer Kremmerne it Belte.

Hendis prydelse er / at hun er renlig oc flitig / oc der effter skal hun lee.

Hun oplader sin mund op met Vißdom / oc paa hendis tunge er liffsalig lerdom.

Hun seer vel til huorledis det gaar i hendis Huß / oc hun æder icke sit Brød met ladhed.

Hendis Sønner komme op oc prise hende salig / oc hendis Hosbonde roser hende.

Mange Døtter affle rigdom / men du offuergaar dem alle.

At vere lystig oc deylig er intet / men den Quinde som frycter Herren / skal mand prise.

Hun skal rosis aff hendis henders fruct / oc hendis gerning skal loffue hende i Porten.

Huor om taler denne Lectie?

Om en dydelig Quinde huorledis hun ſkal vere ſticket.

Huad er en dydelig Quinde?

Den ſom tror oc er Gudfryctig/ haffuer en erlig omgengelſe/ oc arbeyder fliteli-ge paa effter Guds Bud/at hun kand vere aleniſte ſin Hoſbonde behagelig oc regære ſit Huſſ vel.

Huorledis holder en dydelig Quinde ſig?

Hun er ſin Mand tro i ære/ i næring/ oc i Huſſholdning.

Huorledis i ære?

Hun holder ſig til ſin Huſſbonde/ ſtaar met hannem i lyſt oc nød/ ſeer icke effter nogen anden/ er vel til freds oc lader ſig nøye met den Gud haffuer giffuit hende/ Oc hun ſticker det ſaa met ſin kierlige oc venlige omgengelſe / at Hoſbonden tager flitelige vare paa ſit Embede.

Huorledis i næring?

Huad Manden forhuerffuer holder hun til raade / binder (ſom Mand pleyer at ſige) ſtycke ved ſtock / forkommer intet vnyttelige/ruſer icke vd / men hun ſparer

oc giemmer huor som hende bør oc hun kand spare.

Huorledis i Hussholdning?

Hun arbeyder flitelige / er omhyggelig for Børn oc Tiunde / oc hielper gerne de Fattige.

Huorledis skicker hun sig met arbeydet?

Hun gaar om met vld oc hør / oc arbeyder gerne met sine hender. Vld oc hør giffue meget arbeyde / at kiemme / karde / skette / hegle / spinde oc veffue. Oc saadant arbeyde fordriffuer mange onde tancker / oc Huset forbedris meget der aff. Lige som en Kiøbmands Skib fører atskillige vare hiem. Saa kand oc en Hussholdig oc Hussraadig Quinde skaffe meget gaffn i husit met idelige arbeyde / at hun planter / kiøber / sæl. Der er ingen ting saa ringe i husit / huercken haue / vrtegaard eller anden iord / at en duelig Hussraadig Quinde kand io bruge det til Husens forbedring / Der som en laed / forsømmelig / vdulig Quinde forderffuer oc forkommer alt det i Huset er.

Huorledis i Hussorge for Tiunde?

Hun er førſt oppe om morgenen oc ſidſt i ſenge om afftenen / hun er treffuen oc fuldhure til ſin gerning / hun ſkiørter ſig op / oc ſeer vel til i alle vraar / hun tager va⸗re paa ſit Huſſ / beſørger ſit Queg / Børn oc Tiunde / oc beſtiller det ſaa / at huer giør det ſom hannem tilfalder i ſit kald. Oc at hendis Tiunde ere vel kledde oc foruarede fra kuld oc fraaſt / at de icke fortære deris løn wnyttelige / oc at de føre it erligt leffnet. Hun ſeer oc til / at de icke ere en wgudelig / fortrædelig / ſkiødiſløſſ hob / ſom huercken acte Gud eller Menniſke / ære eller ſkend⸗ſel.

Huorledis ſkicker hun ſig imod de Arme?

Lige ſom hun vorſkaffer ſine Tiun⸗de mad / klæder oc allehonde huad ſom de haffue behoff / at dem icke fattis noget. Saa lader hun icke fattige / ælendige / Fa⸗derløſe Børn / Encker / oc Huſſarme Folck / gaa fra ſig wden trøſt.

Huorledis ſkicker hun ſig imod ſig ſelff?

Hun pryder ſig vduortis effter lan⸗dens ſeduane / oc effter tidens leylighed / el⸗ler ſom hendis ſtat vdkreffuer. Men ind⸗

nortis er hun prydet met Visdom / met liffsalig lerdom / oc met Guds fryct. Oc in Summa / hun er saa prydet met al dydelighed / at icke aleniste hun selff / men ocsaa hendis hosbonde rosis oc prisis hoss huer mand.

Huad skal endelige hendis løn vere?

Saadan en Gudtfryctig Quinde / som haffuer saadan en erlig omgengelse / haffuer icke aleniste det euige Liff / Men hun skal ocsaa i dette Liff begaffuis oc prydis met mange gaffuer aff Gud / at hun skal rosis oc prisis / aff sin Hosbonde / aff sine fromme Børn / oc tro Tiunde / ia aff alle Menniske / Alle Menniske skulle tale oc sige alt got om hende. Gud skal giffue hende velsignelse legemlige oc aandelige / oc endelige anamme hende til sit Rige / ind i det euige Liff / Amen.

Paa den hellige Apostels S. Jacobi dag / Epistel til de Romere i det viij. Capittel.

OC

OC wi vide / at alle ting tiene
dem til det beſte / ſom elſke
Gud / de ſom ere kallede eff-
ter forſettet. Thi huilcke hand
haffde tilforn forſeet / dem haffuer
hand ocſaa beſticket/at de ſkulde ve-
re hans Søns billede lige / paa det
hand ſkal vere den førſtfødde/iblant
mange Brødre. Men huilcke hand
haffuer beſticket/dem haffuer hand
ocſaa kaldet. Oc huilcke hand kal-
de/dem giorde hand ocſaa retfer-
dige. Oc de hand giorde retferdi-
ge / dem giorde hand ocſaa herli-
ge.

Huad ville wi da ſige her til? Er
Gud met oſſ/huo kand da vere imod
oſſ? Huilcken der oc icke ſparede ſin
egen Søn / men gaff hannem hen
for oſſ alle / hui ſkulde hand icke da
giffue oſſ alting met hannem? Huo
vil ſkylde Guds vdualde? Gud er
her / ſom giør retferdige / Huo vil
fordøme dem? CHRIſtus er her
ſom

som er død / Ja meget mere / den som er opuact / huilcken som er hoss Guds høyre haand / oc gaar frem for oss.

Huo vil skille oss fra Guds kierlighed ? drøffuelse eller angist ? eller forfølgelse ? eller hunger ? eller nøgenhed ? eller farlighed ? eller Suerd ? Lige som screffuit staar. For din skyld dræbis wi den gantske dag / Wi ere regnede for Slactefaar. Men i alt dette vinde wi longt offuer / for hans skyld / som oss elskte. Thi ieg er vis paa / At huercken Død eller Liff / huercken Engel eller Førstedome / eller mact / eller det neruerendis / eller det tilkommende / eller det høye eller det dybe / eller noget andet Creature / kand skille oss fra Guds kierlighed / som er i CHRISto Jesu vor Herre.

Huad lærer dette Epistel oss?

Try stycke. Først / at ingen ting kand forhindre deris salighed / som elske Gud.

det andet/om den euige forseelse. Det tre-
ie/om kaarssit.

Huad siger Paulus først?

Hand siger/at alle ting / vere sig en-
n got eller ont/ Di ffuel eller Død / Synd
ler Helffuede / pine eller forsøgelse/ skal
omne de Christne til gode oc tiene dem til
et beste.

Huad er Guds forseelse?

Guds forsyn eller forseelse/er en vis
icke oc vduelelse / formedelst huilcken alle
ng ske i alle Creature effter Guds vilie/Oc
ormedelst huilcken hand vdualde oss i
hristo Jesu / før Verdens grunduol bleff
gd/at wi skulde vere hellige oc wstraffe-
ge faar hannem/i kierlighed/ at wi skulde
nammis til Guds Børn formedelst Je-
im Christum/effter hans Guddommeli-
e vilies behagelighed.

Huorledis bliffue Menniskeи forseede?

Icke effter vor vilie/ men effter Guds
forsæt bliffue Menniskeи forseede / oc kal-
ede til det euige Liff.

Huorledis gaar det til?

De

De Gud vdualde oc haffuer beskicket til salighed / dem haffuer hand oc kaldet.

Huor til?

Til Christi Euangelium / Thi Gud vilde for sin elskelige Søns Christi skyld / bygge sig it euigt Rige / oc icke lade det gantske Menniskelige Slecte bliffue i den euige straff / Men forløse dem naadelige fra den euige Død. Huo som nu vil tale om forseelse oc vduelelse / hand skal begynde paa Christi Euangelio / i huilcket Gud obenbarede sin Guddommelige vilie. Fordi at huad vor salighed er anrørendis det er obenbarit oc vdtryct i Euangelio.

Huad finder mand da i Euangelio?

Først / at wi icke for vor egen verdighed / men for Christi skyld / wden vor fortienste / Gratis / komme til Syndernis forladelse / oc bliffue Gud behagelige / Rom. iij. Capit.

Der nest / at Gud tilbiuder alle Menniske naade oc salighed j. Timo. ij. Thi saa meget Guds vilie / der er obenbarit i Euangelio / er anrørendis / da vil hand at alle Menniske skulle bliffue salige.

Huor

Huor aff kommer det da/at de bliffue icke alle salige?

Det er icke Guds / men fortredelige onde Menniskis skyld / som foracte Christi Euangelium oc den Guddommelige forjettelse. Men de som høre / anamme oc tro Euangelium / oc trøste sig i Christi kundskab / i dem arbeyder Gud / at de voxe i Troen oc anamme den hellig Aand / Som S. Paulus siger. Troen kommer aff predicken oc predicken formedelst Guds Ord.

Huorledis bliffue Menniskien retferdige?

Aff blot naade formedelst JEsum Christum.

Huorledis herlige?

Formedelst kaarssit oc modgang/som er staar screffuit i Apostlernis gerninger i et xiiij. Capit. Formedelst megen drøffuelskulle wi indgaa i Guds Rige.

Huor til er det nytteligt at wi vide saadant?

At wi kunde bliffue fast bestandige vnder kaarssit i fristelse oc genuordighed/ oc icke fortuile. Oc disse ere Christi rette Billede lige / huilcke der lige som Christus

skulle formedelst megen forsmædelse oc modgang indgaa i Guds herlighed.

Er det da oc vederfarit Christo saa?

Ja sandelige / Den Gud / som icke giorde vor Herre CHRIstum herlig / før hand haffde lidt stor genuordighed / hiertesorge oc bedrøffuelse / Hand skal oc icke giøre oss herlige / før wi haffue forsøct alle honde drøffuelse / angist oc nød.

Kunde wi oc wden fare bekumre oss met Guds euige forsyn?

Huad Gud vil haffue hemelige / det skulle wi intet bekumre oss met. Thi det er det Eble / der Adam oc Eua / ode deris død paa met alle deris Børn / der de vilde vide / det de icke skulde vide. Lige som det er nu synd / at ihielsla / stiele / bande / saa er det oc synd / at randsage Guds hemelighed / oc er Dieffuelens indskiudelse / lige som alle andre synder.

Huad skulle wi da giøre imod saadanne fristelser om forseelsen?

Wi skulle daglige tencke paa Jesum Christum Guds Søn / huilcken Faderen haffuer aff naade giffuit oss / oc speyle oss i hannem /

hannem/der skal da forseelsen lade finde sig
ldelis lystig / deylig oc trøstelig. Thi at
den Christo er idel fare / døden oc Dieff-
elen selff. Men i Christo er idel fred oc glæ-
e. Thi at ehuor lenge mand bekumrer sig
et forseelsen / saa haffuer mand dog ekon
orge oc angist der aff. Der faare skulle wi
ky oc fly saadanne tancker / lige som Hu-
ormens fristelse i Paradis/oc i den sted see
l Christum paa kaarssit.

Huad trøst haffue wi aff Christo?

Den rette hoffuit trøst. Er Gud for
ss / siger S. Paulus / huo kand da vere
mod oss? Huilcken der oc icke sparede sin
gen Søn / men gaff hannem hen for oss
lle/ Hui skulde hand icke giffue oss alting
et hannem.

Huad haffuer da Christus giort for oss?

Christus døde for oss paa kaarssit/
t wi skulle leffue euindelige/ Hand opstod
ra de Døde / at wi skulle met hannem op-
taa aff alle synder / Hand opfor til Him-
melen / oc beridde oss Veyen til salighed.
Hand sider hoss Guds høyre haand / gaar
rem faar Faderen/oc beder for oss. Saa er

nu dette en stor trøst / At Gud haffuer giff-
uit oss alle ting met vor HErre Christo / at
synden kand icke skylde oss / Thi Gud giør
oss retferdige / huilcken Christus gaar sted-
ze frem faare / oc beder for oss / om wi el-
lers tro paa hannem.

Wi skulle alligeuel lide / oc bære kaarssit?

Alligeuel wi Christne ere lige som
Slacte faar / oc wden afflaadelse fristis oc
forfølgis aff Dieffuelen / Verden oc Tiran-
ner / Saa offueruinde wi dog longt i alt
dette / for hans skyld / der oss elskte / Saa at
intet Creature / huercken i Himmelen eller
paa Jorden / kand skille oss fra den kierlig-
hed / som er i Christo Jesu vor Herre. Men
det gaar / som den hellige Johannes siger /
Gud er kierlighed / oc effterdi wi bliffue i
saadant kierlighed / da bliffuer oc Gud
i oss. Saa fører da kierlighed oss
fra denne iemmerlige dal /
ind i det euige Liff /
Amen.

Paa S. Laurentij den hellige Martirers dag / Epis- tel ij. Corinth. ix.

HVO som sparlige saar/ hand skal oc sparlige høste / Oc huo som saar i velsignelse/hand skal oc høste i velsignelse/Huer effter sine Vilkaar / icke met wuillighed eller aff tuang / Thi Gud elsker en glad Giffuere.

Oc Gud kand giøre / at allehonde naade skal vere rigelige iblant eder/at i skulle haffue offuerflødelige nock i alle ting / oc vere rige til allehonde gode gerninger/lige som der staar screffuit / Hand vdspridde oc gaff de Fattige/ hans retferdighed bliffuer til euig tid (Men den som giffuer Sæmanden Sæd/hand skal io ocsaa giffue Brød til at æde / oc hand skal formere eder Sæd/oc lade eder retferdigheds fruct voxe) at i skulle vere rige i alle ting / met al enfoldighed/huilcken der giør Gud tacksigelse formedelst oss.

Huad lærer dette Epistel oss?

Try stycke. Først/priser det dem/som giffue almisse. Der nest giffuer det til kiende Huorledis Mand skal giffue almisse. Det tredie/ betalning for saadan tienste.

Huad siger Paulus om almisse at giffue?

Hand ligner hende ved sæd/der mand saar i en ager. Fordi at lige som sæd kastis i en ager/oc er til at see / lige som det vaare spilt oc forgeffuis/saa er det oc met almis-se/Fordi at naar du giffuer hende aff haan-den/da synis dig/at dit gods formindskis der met. Men naar Høsten kommer / da skalt du anamme det igen met stor vinding.

Naar en Høsten?

Høsten er icke aleniste det tilkommen-de Liff/ men ocsaa / den tid i dette timelige Liff. Thi Gud vil icke aleniste betale sine tro Christnis velgerninger i det andet Liff/ men ocsaa i denne Verden / Som Christus siger Marci i det x. Cap.

Huorledis skal mand giffue almisse?

Effter som huer befinder i sit hierte at hand haffuer lyst til/icke sørgelige / men aff it frimodigt hierte / Thi Gud vil icke anam-

anamme nogen wuillig oc tuingd Guds⸗tienste / At giffue almisse / kaldis at giffue Gud it offer. Nu er Gud intet offer tack⸗nemeligt / wden det som gaar aff it veluil⸗ligt frimodigt hierte.

Hui siger hand? Gud elsker en glad Giffuere?

At hand der met vil giffue til kiende / At det er Gud icke behageligt / naar mand giffuer met en ond fortredelig vilie. Der faare vil hand oc icke binde oss saadan som en Tiran / oc tuinge eller nøde oss der til / Men hand begærer som en venlig Fader saadan lydighed oc friuillig tienste.

Huad nytte skulle de glade Giffuere haffue?

Tuendehonde nytte. Først skulle de i dette Liff baade haffue nock for sig selff / oc at hielpe andre met. Der nest skal deris retferdighed bliffue euindelige / for den mil⸗de almisse de giøre aff it veluilligt hierte / at Gud vil saa betale dem baade til Liff oc Siel / lige som den cxij. Psalme siger / Hand vdspreder oc giffuer de Fattige / Hans ret⸗ferdighed bliffuer euindelige. Lige som oc

saa S. Laurentius vddelede Kirckens liggende Fæ til de Fattige/oc bleff fordi greben oc affliffuit / oc fick den euige Retferdighed oc Salighed i Christo. Der til hielpe oss ocsaa Gud/ Amen.

Paa den hellige Apostels Bartholomei dag / Epistel til de Epheser i det andet Capittel.

SAa ere i icke nu mere Gester oc fremmede / Men Borgere met de Hellige / oc Guds Indbyggere / opbygde paa Apostlernis oc Propheternis grunduol/ der som Jesus Christus er Hiørnestenen / paa huilcken den gantske bygning er til hobe sæt / voxer til it helligt Tempel i HERren / paa huilcken i bliffue oc bygde / til Guds bolig i Aanden.

Huad

Huad lærer S. paulus oss i dette Epistel?

Try stycke. Først/at wi som aff Hedninge ere komne til Christendommen/ icke skulle haffue nogen anden grunduol/tro oc retferdighed/end den Propheter oc Apostle haffde faare oss. Der nest giffuer hand til kiende / at Jesus CHRIstus er denne grunduol. Det tredie/huor faare wi skulle byggis paa denne grunduol / som er / til Herrens huss i Aanden.

Huad giør S. paulus først?

Hand taler aleniste met de Epheser/ oc siger / at de vaare i fordom tid Gester oc Fremmede. Oc ere nu bleffne Himmelens Borgere/oc Guds indbyggere.

Huor faare Gester oc fremmede?

Fordi at de vaare Fremmede/oc wden Israelss Borgeskab/oc fremmede fra Testamentens foriettelse/oc haffde intet haab/ oc vaare wden Gud i Verden.

Huor faare Borgere met de Hellige oc Guds indbyggere?

Fordi/ at de vaare tilforn longt fra/oc ere nu formedelst Christi blod bleffne Borgere/

gere / Oc bruge de samme Preuilegier/ Guds Testamente oc foriettelse met alle Helgen/ Propheter oc Apostle.

Huad giør S. paulus i den anden del aff dette Epistel?

Hand kalder Christum en Hiørnesten.

Huor faare kalder hand hannem en Hiørnesten?

Fordi / at Gud haffuer formedelst Christum forsamlet tho vegge / Jøder oc Hedninge/ oc bygd der en herlig deylig bygning paa/ som er / den Christelige Kircke/ formedelst Troen / huilcken Helffuedis Porte icke skulle offueruinde. Om denne Hiørnesten eller grundsten taler Paulus oc/ saa j. Corinth. iij. Der kand ingen legge en anden grunduol / end alene den der lagd er/ som er Jesus Christus.

Huad vil S. paulus met disse Ord?

Hand vil saa meget sige. Der er ingen anden tro eller Retferdighed/ som gielder faar Gud / giør oss fromme / retferdige oc salige/ end alenistе Troen til Jesum Christum. Denne Tro er først forkyndet formedelst

delst Christum / i Judea oc Galilea / oc der
efter formedelst Apostlene offuer den gant-
ske Verden.

Skulle alle Christne vere bygde paa
den grunduol?

Ja. Alle Christne ere leffuende Stene
til Guds huss / vdualde formedelst Chris-
tum i Daaben / vdhugne oc beridde forme-
delst kaarssit oc modgang / formedelst
Guds Ord lagde i bygningen / oc forme-
delst Christi Blod bestencte oc helligede /
piede oc beskickede til den hellig Aands evi-
ge bolig oc Tempel. Som S. Paulus siger
. Corinth. iij. Vide i icke / at i ere Guds
Tempel / oc at Guds Aand bor i eder ? Oc
det vj. Cap. Vide i icke / at edert legeme er
den hellig Aands Tempel / huilcken der er i
eder / huilcken i haffue aff Gud / oc i høre
eder icke selff til ? Fordi at i ere dyre kiøbte.
Der faare skulle i prise Gud i edert Legeme /
oc i eder Aand / som høre Gud til.

Det er en herlig ting / at vere Guds
Tempel?

Ja visselige. Der faare skal oc huer see
vel til / at hand icke besmitter oc vanhelli-
ger Guds Tempel.

Huor

Huor met besmittis oc vanhelligis det?

Formedelst mange Synder/ laster oc wdyd/ som formedelst vantro/ Affguderi/ falst lerdom oc løgn.

Huor met bliffuer det rent oc helliget?

Formedelst Guds Ord oc sandhed/ formedelst de hellige Sacramente oc ret Gudstienste.

Huad bør off nu at giøre?

Huo som vil at Gud skal beside hans siel/ hand skal veluillige giffue sig til Guds bygning/ som en leffuende sten/ lade sig behugge/ slette oc høffle aff Gud/ oc lide alt det/ der vore sielis ypperste Prest oc Erckebisp giør ved hannem. Saa skal hand bliffue velsignet/ Gud skal vere hannem naadig baade til Liff oc Siel/ oc endelige giffue hannem det euige Liff/ Amen.

Paa S. Matthei den hellige Apostels dag/ Epistel til de Epheser i det iiij. Cap.

HVer

H Ver iblant oss er naaden giff-
uen/effter Christi gaffuis maa-
de/Der faare siger hand. Hand
r opfaren i det Høye / oc førde
fengzelet fanget / oc gaff Mennis-
en gaffuer. Oc at hand opfor/
uad er det ? woden at hand tilforn
oer ned til Jordens nederste ste-
er. Den som foer ned / det er den
amme/som foer op offuer alle him-
:/at hand vilde opfylde alting.

Oc hand sette nogle til Apost-
er / oc nogle til Propheter / nogle
il Euangelister / nogle til Hyrder
c Lærere/at de hellige skulle bliffue
eridde til embedens gerning/ huor
net Christi Legeme kand opbyg-
is/indtil wi komme allesammen til
n tro / oc Guds Søns kundskab/
c bliffue en fuldkommē mand /som
kal vere i Christi fuldkomne alders
naade / Paa det wi skulle icke len-
ger vere Børn / oc lade oss røre oc
ogge aff allehonde lerdoms vær/
forme-

formedelst Menniskens skalckhed oc besuigelse / met huilcket de sledske effter at bedrage oss.

Huad lærer dette Epistel oss?

Try stycke / Først / at huer giffuis naade / effter Christi gaffuis maade. Der nest / Huo der haffuer forhuerffuit oc giffuit oss saadanne gaffuer. Det tredie / huilcke de ypperste gaffuer ere. Oc i saa maade forfremmer hand veldelige Aandens enighed.

Huor faare giør hand det?

Hand merckte vel / at de / som haffde store gaffuer foractede de ringe. Der imod / at de som haffde ringe gaffuer fortalede oc beklaffede dem / som vaare prydede met større gaffuer. Der faare siger hand. At huer iblant oss er naade giffuen / effter Christi naadis maade. Der faare skal ingen lade sig fortørne oc vere vred paa den anden.

Siger dog den Døbere Johannes / at Gud icke giffuer Aanden effter maade Johan. iij.

Disse Johannis Ord ere aleniste Christum /

um/icke Menniſken anrørendis. De helli-
ge Propheter oc Apoſtle haffde Guds
Aand effter maade. Men i Chriſto bode
en hellig Aands gantſke offuerflødighed/
a Guddommen legemlige. Fordi at wi
namme altſammen aff hans fuldhed/
naade for naade/ Johan. j.

Huo forhuerffuede oſſ de Gaffuer?

Vor Kiere Herre Chriſtus / ſom S.
Paulus ſiger her. Hand er opfaren i det hø-
e/ oc førde fengzelet fanget/ oc gaff Men-
niſken gaffuer.

Huad vil hand met diſſe Ord?

Hand vil der met beuiſe/ at allehon-
e gaffuer/ ehuad det oc ere for gaffuer/ ere
en Chriſtelige Menighed giffne ned aff
Himmelen formedelſt Chriſtum.

Huad er det/ at hand ſiger / Hand førde fengzelet fanget?

Hand vil ſaa meget ſige / Det ſom
Dieffuelen haffde i lang tid røffuit / oc ført
nd i ſit Rige/ det tog Chriſtus fra hannem
gen i ſin opſtandelſe/ fangede Dieffuelen/
ønderbrød Helffuede/ forløſde fangene/
oc

oc foer op i Himmelen / oc sende sine tro Christne den hellig Aand met alle sine gaffuer oc naade.

Huilcke ere de Gaffuer / der Christus haffuer begaffuit sin Christelige Kircke met?

Hand sette nogle til Apostle / nogle til Propheter / nogle til Euangelister / nogle til Hyrder oc Lærere.

Huilcke kalder hand Apostle?

Dem / som ere besynderlige vdualde oc vdsende aff Christo selff / som mundelige berette oc vdrette deris ærende.

Huilcke kalder hand Propheter?

Dem / som aff den hellig Aand spaa eller Prophetere / oc icke aleniste true met straff / men ocsaa lære om Guds foriettelser aff Scrifften.

Huilcke kalder hand Euangelister?

Dem / som i Apostlernis sted vdbrede Euangelium vijt / formedelst deris Scrifft/lerdom oc predicken.

Huilcke kalder hand Hyrder oc Lærere?

Dem / ſom haffue befalning at føde CHRJſti hiord met ſalig lerdom oc gods Exempel i deris leffnet oc omgengelſe.

Huorledis ſkal mand bruge diſſe Gaffuer?

De ſkulle alleſammen gaa der vd paa/ at Chriſti legeme/ſom er hans Menighed/ kand obbyggis/ indtil wi komme alle til en tro oc lære rettelige at kiende Guds Søn.

Huorledis ſkal det da haffue ſig met denne bygning?

Muremeſtere oc Tømmermend / Pro‐pheter / Apoſtle / Euangeliſter / Hyrder oc Lærere / ſkulle lære Menniſken Troen til vor Herre Chriſtum / oc icke viſe dem til Menniſkens fortienſte oc gerninger / icke heller til Menniſkens bud oc lerdom / men til Chriſti fuldkomne vidſkab oc Sacra‐menternis rette brug / At wi Chriſtne icke ſkulle ſtedze lade røre oc vogge oſſ ſom ſmaa Børn/ aff allehonde vær oc falſk ler‐dom / formedelſt falſke Menniſkis ſkalck‐hed oc beſuigelſe/ huilckis ſind oc forſtand er forvildet i Dieffuelens lerdom oc Men‐niſkens paafund / huor met de tencke at/

som forførere / sledske effter oss / oc som Daablere skuffe oss met blinde Terninger / oc forføre oss fra Christi rene lerdom / Oc endelige som Vlffue oc Sielemordere forkaste Liff oc Siel. Der beuare oss Christus vor kiere HERre fra / oc traadde al Dieffuelens opsæt vnder sine føder / Huilcken som met Faderen oc den hellig Aand leffuer oc regnerer til euig tid / Amen.

Paa S. Michaelis dag / Epistel aff Johannis obenbaring / xij. Cap.

HEder begyndis en strid i himmelen / Michael oc hans Engle strídede imod Dragen / oc Dragen strídede oc hans Engle / oc de vunde icke / oc deris sted bleff icke mere funden i Himmelen. Oc den store Drage / den gamle Hugorm / som

som kaldis Dieffuelen oc Sata-
nas / bleff vdkast/ huilcken der for-
fører den gantske Verden / oc hand
bleff kast paa Jorden/oc hans En-
gle bleffue ocsaa kaste der hen.

Oc ieg hørde en stor røst/ som
sagde i Himmelen / Nu hører vor
Guds salighed/ oc krafft oc Rige/
oc mact/hans Christo til / efftherdi
at den er bortkast / som dem bekla-
gede dag oc nat faar Gud. Oc de
offueruunde hannem formedelst
Lammens blod/ oc ved deris vidnis-
byrdis Ord / oc de elskte icke deris
Liff indtil døden. Der faare glæder
eder i Himle/ oc de som bo der vti.

Huad lærer dette Epistel oss?

Try stycke. Først / den Christelige
Kirckis aandelige strid imod Dieffuelen.
Der nest / de Christnis offueruinding oc
seyer. Det tredie/de hellige Englis Embe-
de.

Huad er Ecclesia/ den Christelig forsamling?

Den Christelige Menighed er icke an-

 det/

det/end Christi Legeme/alle Christnis forsamling/ som er forsamlet i Troen/ oc dog legemlige atsprid her oc der i Verden/huis hoffuit Jesus Christus Guds Søn er.

Huad giør den Christelige Menighed Dieffuelen/ at hand strider der imod?

Hand er Guds oc alle Christnis affsagde Fiende / vil giøre dem alt ont oc føre dem alle wlycke paa. Hand kand icke lide/ at nogen kommer i den sted / der hand bleff forstøt aff.

Lyckis oc da hans opsæt hannem?

Ney. Naar hand strider imod Kircken/da bliffuer hand stedze offuerunnden. Gud lader hannem vel til en tid haffue fremgong/Men paa det sidste taber hand/ som Christus siger Johannis xiiij. Denne Verdens Første kommer / oc haffuer intet met mig.

Ja / hand haffuer intet met Christo / huad haffuer hand da met oss?

Naar Christus offueruinder/da offueruinder ocsaa hans Menighed met det samme. Fordi at Satanas som oss beklager/er forskuden oc offueruunden / det ste-

ne icke formedelst vor krafft oc fortienste/ nen formedelst Lammens / det er / formedelst vor Herris Christi blod. Oc det r vist / at wi haffue al vor retferdighed/ salighed oc seyer/ aleniste aff vor HERre Christo/ oc icke aff nogen anden.

Huo staar met den Christelige Menighed?

De hellige Engle / Thi det er deris Embede/ at de stedze beuoge Kircken / oc beskerme hende fra Dieffuelen. Der faare alder dette Epistel til de Hebreer dem i det Capittel. Tienstactige Aander / som ere udsende til tienste/ for deris skyld/ der skul- erffue salighed.

Er icke da Gud saa mectig/ at hand kand imodstaa Dieffuelen/ wden Englenis hielp oc beskermelse?

Ja / det kunde hand vel giøre / men hand vil icke. Hand haffuer det saa skicket/ at det ene Creature skal stedze tiene det andet. Lige som wi nu tacke Gud/ at hand haffuer giffuit oss Foreldre / Offuerherrer/ Soel/ Maane/ Stierner/ Korn/ Vin/ Fule/ Fiske / oc allehonde Diur oc Creature/

re/at de skulle tiene oss. Saa skulle wi ocsaa tacke Gud/ for hand haffuer giffuit oss de hellige Engle til Patroner oc Beskyttere.

Huor longt strecker da Englents be/skermelse sig?

Icke lenger/ end som it Menniske van/drer i Guds Veye oc befalning/ elsker oc frycter Gud. Som den xxxiiij. Psal. siger. HErrens Engel leyrer sig omkring dem/ der hannem frycte/ oc hielper dem vd. Oc den xcj. Psalm. Hand befalede sine Engle om dig/ at de skulle vocte dig paa alle dine Veye. Huo som nu vil haffue de hellige Engle til beskyttere/ hand skal frycte Gud/ oc vocte sig fra synd. Fordi at lige som røg foriager Bier/ oc ont Luct Duer/ Saa fordriffuer synden de hellige Engle/ Naar en Syndere omuender sig/ da glæde de sig Luce xv. Men naar Syndere forherdis i synden/ da bliffue de bedrøffuede. Wee nu de Menniske/ som forhindre saadan glæ/de/ Men salige ere de/ som hielpe til at for/fremme saadan glæde/ De skulle visselige bliffue delactige i saadan glæde/ haffue Guds yndest/ vere visse paa Syndernis forla/

orladelse / hand skal vere dem naadig oc
barmhertig / oc endelige giffue dem
det euige Liff/ Amen.

Paa S. Simonis oc Ju de Apostlers dag / Epistel j. Petri j.

LOffuit vere Gud/ oc vor Her-
ris Jesu Christi Fader / som
haffuer igenfødt oss effter sin
tore barmhertighed/til it leffuende
aab/ formedelst Jesu Christi op-
andelse fra de døde/til en vforgē-
elig oc vbesmittelig oc vforuisne-
g arffue/ som beholdis i himmelen
l eder/i som aff Guds mact bliffue
euarede formedelst troen til salig-
ed/huilckē der er beridt at hun skal
benbaris i den sidste tid/i huilcken
skulle glæde eder / i som nu en liden
d (om det end skal vere) ere be-
røffuede i mangfoldige fristelser.
Daa det eder tro skal befindis ret-

 sindig/

sindig / oc meget kaasteligere / end det forgengelige guld (som prøffuis i Ild) til loff/prijss oc ære/naar som Jesus Christus nu bliffuer obenbarit/Huilcken i haffue icke seet/oc dog elske/oc nu tro paa hannem/aligeuel i icke see hannem. Saa skulle i oc glæde eder / met wsigelig oc herlig glæde/ oc føre eder trois ende der fra / Som er / Sielens salighed.

Huad lærer dette Epistel oss?

Try stycke/det første / at Gud Fader haffuer formedelst Troen til Jesum Christum kaldet oss til den Himmelske Arffue. Der nest / at hand skal prøffuis lige som guld i Ild. Det tredie / huorledis de skule føre deris trois ende der fra / som er / Sielens salighed.

Huad giør Petrus i den første part aff dette Epistel?

Hand priser først Gud Fader / at hand formedelst Christi pine/død oc opstandelse igen fødde oss til en wforgengelig oc wbesmittelig arffue / som beuaris i Himmelen.

len. Der nest priser hand ocsaa JEsum Christum/at hand er vor Meglere/oc ledsager oss til Faderen / Saa / at wi kunde traade frem faar Faderen / oc kreffue den arffue/der Petrus her taler om.

Huad sag er der til saadan pryss?

At hand aff blot naade oc barmhertighed/igen fødde oss/ til it leffuende haab/ formedelst vand oc Aanden/huilcket mand vel skal mercke imod alle Menniskelige gerninger oc fortienste.

Huad er det leffuende haab?

Icke andet / end at wi formedelst Troen stadelige haabe oc ere visse paa det euige Liff/alligeuel det er end nu skiult faar vore øyen j.Johan.v.

I huad maade komme wi til det leffuende haab?

Formedelst Christi Opstandelse fra de Døde / Thi at vaare Christus icke opstanden / da haffde wi huercken trøst eller haab/oc alt det andet der Christus giorde oc leed vaare da ocsaa forgeffuis. Der faare skalt du vel mercke denne stick / Aff Or-

det kommer Troen/Aff Troen den ny fød=
zel/Aff den ny fødzel gaa wi i det haab/at
wi ere visse paa den Himmelske Arffue.

Huad siger S. petrus i den anden part/om
Troens prøffuelse?

Hand giffuer oss der en trøst/naar wi
lide oc haffue forfølgelse / lige som hand
vilde sige. Kaarssit skal vare en liden stund/
der effter skulle i glæde eder/Thi eder salig=
hed er allerede beridt / Der faare skulle i nu
haffue taalmodighed i eders modgang.

Huor til tien eller er kaarssit nytteligt?

At vor Tro skal prøffuis oc bliffue
obenbare faar Verden / paa det andre
Menniske/ som saadant see oc høre/ ocsaa
skulle lockis oc dragis til Troen.

Huor faare taler S. petrus om Guld
oc Ild?

Scrifften ligner forsøgelse ved ild/
Saa ligner oc S. Petrus guld/som prøff=
uis formedelst ild / ved Troens prøffuelse/
Fordi at lige som ild icke formindsker guld/
men purgerer oc forklarer det / at al tilset=
telse kommer der fra. Saa legger oc Gud
kaarssit paa de Christne / at de der met
skulle

skulle vel rensis oc forklaris / paa det at troen kand bliffue reen oc klar. Oc wi haffue vel denne prøffuelse oc renselse huer dag behoff / for vor gamle wskickelige oc whøfflede Adams skyld.

Huad siger S. Petrus om det tredie stycke / om Troens ende?

Hand siger saa / Vor trois ende / er Sielens salighed. Her taler S. Petrus saa klarlige / om den tilkommende glæde / at der findis neppelige it klarere Sprock i Scrifften. At mand skal icke tencke / naar wi tro Gud / at hand locker oss til sig met blotte Foriettelser eller Ord.

Huad er Summa aff dette Epistel?

Dette Epistel giffuer til kiende / huoredis det gaar til met it Christeligt leffnet / at det skal stedze vore oc bliffue io lenger io renere. Fordi at naar wi komme til Troen / formedelst Euangelij predicken / da bliffue wi fromme oc begynde at vorde rene. Men effterdi wi end nu leffue i kiødet / da kunde wi aldri bliffue fuldkommelige rene. Der faare kaster Gud oss mit i ilden / det er / hand fører oss i modgang oc wlycke /

der rensis wi io lenger io mere / indtil wi dø. Her kunde wi icke komme til met nogen gerning / Fordi at huorledis kand en vduortis gerning rense hiertet? Naar Troen bliffuer nu saa prøffuit / da gaar oc brender al tilsettelse aff. Saa skal der da følge / loff / prijss oc ære / naar Christus nu obenbaris i sin herlighed /

AMEN.

Paa alle Helgens dag /

Epistel aff Johannis obenbaring i det vij. Cap.

OC ieg saa en anden Engel opstige / fra Solens opgang / hand haffde den leffuende Guds Indsegel / oc robte met stor røst til de fire Engle / som er giffuit / at skade Jorden oc Haffuit / Oc hand sagde / Skader icke Jorden / eller Haffuit / eller Træ / før wi faa beseglet

beſeglet vor Guds Tienere i deris pande.

Huad giffuer denne Lectie til kiende?

Try ſtycke. Først/ huorledis en eniſte god Engel bliffuer ſæt/ imod fire onde eller ſkadelige Engle/ At wi ſkulle ſee/ at der ſkulle altid nogle opſtaa/ oc formedelſt falſk lerdom oc ketteri foruilde/ men dog icke offueruinde/den Chriſtelige menighed/ ſom Chriſtus ſiger Matthei i det xvj. Cap.

Der neſt/ alligeuel falſke Lærere ſkulle forføre mange Menniſke/ oc drage dem til vildfarelſe/ ſaa ſkulle de dog icke giøre Guds Tienere ſkade/ ſom ere beſeglede aff Guds Engel/oc beſkickede til ſalighed.

Det tredie/Huorledis Guds ſalige oc vdualde Børn/ ſkulle til euig tid loffue/ priſe oc tacke Gud. Oc denne Lectie er Chriſtendommens almindelige Billede/ for de vdualdis viſſe tal ſkyld/ ſom ſkulle forſamlis baade aff Jøder oc Hedninge. For huilckis ſkyld Gud forholder ſin yderſte dom.

Huad kaldis det Ord Engel?

Dette Ord Engel kand mand forſtaa

staa i tuende maade / baade til det gode oc det onde. Thi CHRJstus kaldis aff den Prophete Malachia pactens Engel / huilcken her besegler de Vdualde. Der imod kaldis Satan ocsaa en Engel / som wi see i Paulo / i det andet Epistel til de Corinther i det xij. Capit. Mig er giffuen en Pæl i kiø-det / som er / Satans Engel / huilcken der slar mig met Neffue / at ieg skal icke ophø-ye mig.

Hui stiger Engelen op fra Solens opgang?

Solen betyder Christum. Hand vd-sender sine Engle / det er / sine Predickere / met den leffuende Guds mercke / det er / met sit hellige Euangelio / at de skulle robe oc skrige met høy røst / det er / bekiende fri-modelige Guds sandhed obenbare / oc staa imod de skadelige Engle / falske Prophe-ter oc Kettere / at de icke skulle skade eller forderffue / Guds vdualde Børns / beseglede tal.

Huo mange ere beseglede?

Hundrede fire oc fyritiue tusinde / huilcket tal der bemercker alle Christne / aff alle Js-raels Børns slecter.

Huad bemercker det huide Klæde/ der de vaare klædde met?

Intet andet/ end Christi kundskab i en reen tro.

Huad betegne de palmer i deris hender?

Intet andet / end at de formedelst Christum haffue offueruundet deris Fien-der / oc skulle nu fremdelis haffue en euig fred i deris Samuittighed. Der faare falde de oc met de Eldste oc fire Diur/ det er/ met alle Euangelij Predickere oc Lærere / ned faar Christi stol/ oc tilbede hannem / som en sand Gud/ oc tacke hannem for alle sine velgerninger.

Met huad Ord tacke de hannem?

De loffue oc tacke Gud met besynder-lige Ord / lige som wi oc i vor Bøn mue bruge loff oc tacksigelse. Loff/ ære/ oc visshed / oc tack / oc prijss / oc krafft / oc styrcke / vere vor Gud / fra euighed til euighed/

AMEN.

Paa S. Katharine den Jomfruis dag / Epistel aff Jesu Syrach i det lj. Capittel.

JEg tacker dig Herre Kong/ oc loffuer dig/ Gud min Frelsere/ Jeg tacker dit Naffn/ at du est min bestermelse oc hielp/ oc du frelste mit Legeme aff forderffuelse/ oc fra de falske Tungers snare oc fra løgnactige munde. Oc du haffuer hulpet mig imod Fienderne / oc du reddede mig / effter din store oc Naffnkundige barmhertighed/ fra deris straal/ som vilde opsluget mig/ aff deris haand / som stode effter mit Liff / aff mange bedrøffuelser/ der ieg laa wti/ aff den brynde/ som haffde bespent mig / mit aff ilden/ at ieg icke opbrendis der wti / aff Helffuedis dybe strube / fra falske baguastere / oc løgnere faar Konger/ oc fra wretferdig dom.

Huad giør Jesus Syrach i denne Bøn?

Intet andet/ end at hand giffuer Gud sine velgerninger til kiende / roser oc tacker hannem der faare.

Huad skulle wi lære der aff?

At wi ocsaa skulle tacke Gud for sine velgerninger / der wi haffue anammet aff hannem.

J huad skickelse opregner hand Guds velgerninger?

Hand kalder Christum sin Kong oc Frelsere. Fordi at de Vdualde vente sig icke deris Siels salighed aff nogen anden / end aff Christo alene.

Hui kalder hand Christum en Kong?

Fordi at Gud Fader/ frelste hannem oc alle tro Menniske formedelst sin Søn Jesum Christum / aff al Dieffuelens vold/ oc foruarer dem end nu fra al wlycke som en veldig Kong.

Hui kalder hand hannem en Frelsere?

Fordi at hand frelste hannem oc alle tro Menniske fra forderffuelse/oc fra falske Tungers snare / Ja fra angist oc Helffuedis dybe strube.

Huad giffuer denne stick paa Guds velger-ninger oss til kiende?

Intet andet/end at wi aleniste aff Gud bliffue beuarede oc formedelst hannem frelste aff al angist/drøffuelse/ genuordig-hed/oc fristelser.

Saadanne Guds velgerninger ere io tack verde?

Ja visselige. Huo som haffuer sma-get Guds velninger/hand kand icke vere stille/at hand skal io loffue/prise oc tacke Gud der faare/saa lenge hand leffuer/ind-til hand kommer i sin graff. Som Dauid siger. Psalm. xxxiiij. Jeg vil altid loffue HERren/hans loff skal stedze vere i min mund. Oc Psal. cxlvj. Jeg vil loffue Her-ren/saa lenge som ieg leffuer/oc siunge min Gud loff/den stund ieg er her.

Huad er det/hand siger der effter. Jeg søgte hielpe hoss Menrisken/oc fant ingen?

Hand vil der met giffue til kiende/ At/huor Menniskelig hielp haffuer ende/ der begyndis den Guddommelige hielp/ der som wi ekon kunde sette vor tro til han-nem.

Fortiene wi saadan hielp met vore gerninger?

Ingelunde / At wi bliffue beuarede/ forløsde oc salige / der er ingen anden sag til/end Guds blotte barmhertighed / som for Christi skyld anammer oss til naade/ frelser oss fra al timelig oc euig wlycke/ oc giffuer oss Himmelen oc det euige Liff. Hannem vere loff/ære oc tack/ Amen.

Paa Kirckevielsis dag/

Epistel aff Johannis obenbaring/xxi. Cap.

OC ieg Johannes saa den hellige Stad/det ny Jerusalem/ fare hid ned aff Himmelen fra Gud / til beridt / som en prydet Brud imod sin Mand. Oc ieg hørde en stor røst aff Stolen/ som sagde. See der Guds Tabernackel hoss Mennisken / oc hand skal bo

hoss dem / oc de skulle vere hans Folck / oc Gud selff met dem / skal vere deris Gud. Oc Gud skal affstryge alle taare aff deris øyen / oc døden skal icke mere vere / icke heller sorge / oc ey skrig / oc ey heller pine skal mere vere / Thi det første forgick / Oc den som sad paa Stolen / sagde / See / ieg giør det altsammen nyt. Oc hand siger til mig / Scriff / thi disse Ord ere sande oc visse.

Huad lærer denne Lectie oss?

Try stycke. Først / at Gud vil bo hoss oss Menniske / oc dette er hans lyst / Prouer. viij.

Der nest. Huad hand vil giøre den stund hand saa boer hoss oss / Som er / at hand vil stryge alle taare aff vore øyen.

Det tredie. Huorledis hand vil endelige straffe de Vantro / Mandrabere / bolere / Traaldkarle / løgnere oc Affgudiske / som foracte hans omgengelse.

Huor mange bolige haffuer Gud vdualt sig aff begyndelsen?

Tre/Himmelen/ det Tempel i Jeru-salem / oc huert Christet Menniskis hier-te.

Huad siger Scrifften om Himmelen?

Saa siger Esaias i det sidste Cap. Saa siger Herren. Himmelen er min Stol / oc Jorden min Fodskammel. J denne himmel vil Gud bo euindelige met sine Engle oc Vdualde. Der faare haffuer hand opfyldet denne bolig met himmelske Aander / at de vden affladelse / skulle loffue oc prise / oc siunge vden ende. Hellig/ Hellig/ Hellig er Gud den Herre Zebaoth.

Huad siger Scrifften om Templet i Jerusalem?

Saa staar der screffuit i Kongernis j. Bog i det ix. Capit. Gud obenbaredis Sa-lomon/oc sagde til hannem. Jeg haffuer helliget dette Huss / der du bygde/at ieg vil sette mit Naffn der hen euindelige/Oc mi-ne øyen / oc mit hierte / skulle alle tid vere der etc. Oc Psal.cxxxij. Herren vdualde Zi-on / oc haffuer lyst til at bo der. J dette Tempel bode Gud iblant Jsrael paa Naa-destolen.

Huad siger Scrifften om de tro Mennistis hierter?

S. Paulus siger i det j. Epistel til de Corinth. i det iij. Capit. Vide i icke / at i ere Guds Tempel / oc at Guds Aand boer i eder. Om denne bolig siunger Kircken. Du som regærer offuer alle ting / huilcken intet fattis / du haffuer beridt din bolig i oss / wi bede dig / beuare dette din boligs Tempel / rent oc wbesmittet til euig tid.

Bor nu Gud i de Christne Mennistis hierter / Hui bygger Mand da saa mange Kircker oc Capelle?

De Huss aff sten oc træ ere icke bygde / at Gud vil bo der wti / som der staar i Esaja wti det sidste Capit. Men at Guds folck skal der forsamle sig / at høre Guds Ord at prise oc loffue Gud / oc at bede i almindelighed for al Christendommens nødtørfftighed / oc at uddele oc anamme Sacramente.

Hui kalder Johannes den Christelige Menighed / den hellige Stad Jerusalem?

Fordi at alle Christne skulle holde fred oc

oc endrectighed i Christendommen/huilcke S. Paulus kalder Himmelens Borgere oc Guds Indbyggere.

Hui det ny/oc at det foer ned aff Himmelen fra Gud?

Det gamle Jerusalem er aff død sten oc træ/ iordeligt oc forgengeligt. Men det ny er bygd aff idel leffuende stene/aff fromme tro Christne / paa den himmelske sten Christum / imod huilcke Helffuedis Porte haffue ingen mact Matthei 10 et xvj. Cap.

Huor faare tilberidt aff Gud som en prydet Brud imod sin Mand?

Christus er den Christelige Menigheds Brudgom / om huilcken S. Paulus siger i det andet Epistel til de Cor. i det xj. Capit. Jeg er nidker faar eder met Gudelig nidkierhed / Thi ieg haffuer troloffuit eder en Mand / at ieg kunde føre Christo en reen Jomfru til. Men ieg befrycter / at/lige som Hugormen forførde Euam met sit skalckhed / saa skulle oc eders sind bortryckis fra den enfoldighed/som er i Christo.

Huad er det hand siger / Jeg hørde en stor røst/ aff Stolen / som sagde / See der Guds Tabernackel hoss Mennisken/ at hand skal bo hoss dem?

Lige som Gud befalede Mosi i ørcken at bygge it Tabernackel / oc der effter kong Salomon i Jerusalem / at bygge it Tempel/der hand vilde bo iblant Israel. Saa haffuer hand oc beridt en Christelige menighed i Verden aff Jøder oc Hedninge/ iblant huilcke hand vil bo / formedelst sit hellige Euangelium oc Sacramente/oc vil vere deris Fader oc Gud.

Huad vil Gud giøre i denne sin bolig?

Hand vil stryge alle taare aff øyene/oc døden skal icke lenger vere / eller pine / eller skrig / eller sorge / men idel fred oc glæde. Hand vil oc giffue de Hungrue mad aff liffsens Træ/Oc de Tørstige dricke / aff den leffuende Vands kilde / oc de skulle leffue met hannem euindelige.

Huorledis vil hand da straffe de Vantro oc Vgudelige?

Hand vil kaste Gudsbespottere/Mandrabere/Bolere/ Traaldkarle/Løgnere oc

lffgudiſke/ſom foracte Guds omgengelſe
den gløende Pøel/ brende dem met ild oc
uolff/huilckē der er den andē død. Det ſyns
es den fromme Dauid at vere wret/at hād
ulde bo paa it velbygd Slot / oc Iſraels
Gud haffde intet Huſſ/ der hand kunde bo
oti/ der faare beſtyrede hand alt huad ſom
er hørde til / ſom Krønickens førſte Bog
iffuer til kiende i det xxix. Capittel. Men
ogudelige Menniſke / tencke icke en gong/
t de ville berede Gud en bolig i deris hier-
e / ia icke en liden Capelle. Men Dieffue-
en i Helffuede bygge de vel ſtore Kircker oc
Kloſter / Det er / de følge Dieffuelen i alle
hans anſlag/ligge i al ſynd oc laſt/forarge
alle menniſke baade met deris falſke lerdom
oc wgudelige leffnet / oc ſucke icke end en
gong for deris ſyndelige vanartige leffnets
kyld / eller bede Gud om naade oc forla-
delſe/ de bliffue blinde oc forherdede i deris
onæſen / oc forderffuis viderlige baade til
Liff oc Siel. Men de Gudfryctige giøre
icke ſaa/Naar de haffue ſyndet oc giort il-
de/ da falde de Gud til fode / ſla paa deris
bryſt/oc ſige met Tolderen. Gud ver mig
arme Syndere naadig/ Oc de ſige fremde-

lis. O min Gud oc min HErre / huorledis skal ieg tacke dig? Huorledis skal ieg bliffue bestandig faar dig? naar som du nu kommer at dømme de Leffuende oc de Døde. Thi ieg haffuer icke beuarit mit hierte rent / Jeg haffuer besmittet min Siel / oc ieg haffuer giort mit legemis Tempel wrent met mine syndelige tancker / Jeg beder dig min Gud / min HErre / forskiud mig icke / Men forbarme dig offuer mig / oc ver mig naadig. Naar en Syndere falder saa Gud til fode / oc beder om naade / da vil Gud lade finde sig / lige som hand loed finde sig i Zachei huss. Oc hand vil giøre aff Syndere / retferdige Menniske / oc Guds Børn / hand vil i denne Verden forlade dem deris Synder / oc i den anden giffue dem det euige Liff.

Den almectige / euige oc barmhertige Gud / giffue oss naade / for sin Elskelige Søns Christi skyld / formedelst sin Aands krafft / at wi kunde stedze voxe oc forfremmis / i salig lerdom / en ret tro oc en Christelig omgengelse / indtil vor sidste ende / oc endelige formedelst Christum bliffue til euig tid salige / Amen.

Om

Om Apostle i almindelighed/ Epistel til de Romere i det x. Capit.

TRor mand aff hiertet/ da bliffuer mand retferdig/ oc bekiender Mand met munden / da bliffuer mand salig. Thi Scrifften ger / Huo som tror paa hannem/ and skal icke bliffue beskemmet. der er intet forskel imellem Jøder c Greker. De haffue allesammen n HERre / som er riig offuer alle em/ der paa kalde hannem. Thi t huo som kalder paa HERrens Naffn / hand skal bliffue salig.

Men huorledis skulle de kalde paa den / der de icke tro paa? Oc huorledis skulle de tro paa den / om huilcken de haffue intet hørt? Oc huorledis skulle de høre vden Predickere? Oc huorledis skulle de predicke / om de bliffue icke vdsende?

Lige

Lige som screffuit staar. Huor dey-
lige ere deris føder / som forkynde
fred/oc forkynde det gode. Men de
ere icke alle Euangelio lydige / thi
Esaias siger / Herre/ huo tror vor
predicken? Saa kommer troen aff
predicken / oc predicken formedelst
Guds Ord. Men ieg siger/ Haff-
ue de det icke hørt? Sandelige/ de-
ris liud vdgick io offuer alle Land/
oc deris ord offuer den gantske Ver-
den.

Huad holder S. Paulus oss faare i disse ord?

S. Paulus den hellige Apostel giff-
uer her kortelige try stycke til kiende.

Først / huor wti vor retferdighed oc
salighed besynderlige staar.

Der nest/huorledis mand skal kom-
me til salighed.

Det tredie / Hand siger sagen / huor-
faare alle Menniske bliffue icke salige.

Huor wti staar vor retferdighed oc
salighed?

J thu stycke / J Troen/ oc i bekien-
delse.

Huad

Huad er Troen?

Troen er en fast tillid oc vis forladel⸗ paa den sande leffuende Gud oc alle ans foriettelser.

Huorledis taler det Epistel til de Hebreer om Troen?

Det siger. Troen er en vis tillid/ til det/ om mand haabis/ oc icke tuil paa det/ der and icke seer/ Hebre. xj.

Huad hører til Troen/ at hun skal vere ret⸗ findig oc nyttelig til salighed?

Try ting. Først/ Guds naadelige løff/ oc foriettelse/ i huilcke hand tilsiger/ alle em/ som det begære/ naade/ barmhertig⸗ ed/ Syndernis forladelse oc retferdighed/ r vor HErris Christi skyld. Hoff disse riettelser skal alle tid vor HErris Jesu hristi fortienste/ pine/ død/ oc betalning r vore Synder staa/ for huis skyld for⸗ ttelserne ocsaa skede.

Der nest skal oc en hiertelig oc ωtuil⸗ ctig tro oc tillid vere der/ at mand skal namme oc trøste sig i dette loffuede oc til gde gode/ lige som det vaare vort eget c hørde oss selff til.

Det

Det sidste / Oc effterdi vor tro er endnu stedze i denne Verden skrøbelig oc wfuldkommen / da giørs det behoff / at Gud skal for Christi skyld aff naade / regne oss hende til / som hun vaare fuldkommen til salighed.

Giørts da alle disse try stycke behoff til salighed?

Ja / Fordi at vaare icke Guds foriettelser / oc den naade oss tilbiudis for Christi fortienste skyld / da haffde Troen ingen grund / der hūd kunde stole paa. Oc der som mand oc icke anamme de naadens foriettelse / oc Christi fortienste / i eller met troen / oc giorde oss hende til vor egen / da vaare det oss oc icke nyttelige. Oc der som Gud / icke for Christi skyld / fuldkommelige tilregnede oss / den retferdighed der begyndis i oss / da kunde wi aldri offuerkomme hende / met vor skrøbelige / ringe oc wfuldkomne tro.

Der faare skulle disse try stycke / stedze vere tilsammen i retferdighed / som er / Guds foriettelse met Christi fortienste / en

ret

et sand tro / oc Guds tilregnelse eller naa-
ige anammelse.

Huad forarbeyder Troen?

Troen renser hiertene / giør dem trøsti-
e oc glade / at de huercken frycte synd eller
ordømmelse / Hun giør alt det Himmelske
ode oc Guds gaffuer til sine egne / hende
iffuis ale det hun begærer oc ynsker. Oc
i summa / Den som tror / hannem er intet
muligt.

Huorledis gaar det til?

Naar it Menniske hører Guds Ord
c anammer det met Troen / da lærer hand
er aff at kende / huad Gud er / oc huad
ans vilie er imod dem / der hannem elske /
et er / imod dem / der høre oc beuare hans
rd / Saa bliffuer it Menniske fuldkom-
elige visse der paa / at intet Creature
and giøre hannem skade / wden Guds
ilie. Thi hans Gud / der hand haff-
er hørt om / er saa veldig oc almectig /
t hand regærer / opholder oc haffuer al-
ting i sine hender at der oc wden hans
ilie / icke kand falde it blad aff no-
et Træ / eller it haar aff Hoffuedet /

Haff oc vær skulle vere hannem / lydige/ Dieffuelen oc Døden skulle forferdis faa hannem. Der aff fatter hiertet saadan en trøst/ formedelst den hellig Aands forarbeydelse/ at det lader intet vere sig kierere/ det elsker oc frycter ingen ting mere/ end Gud/ At det icke bygger eller forlader sig paa noget andet/ end paa Guds naadelige foriettelser/ huilcke der besynderlige ere vor salighed oc det euige Liffs Arffue anrørendis/ Dette er da/ det S. Paulus siger. Der som mand tror aff hiertet / da bliffuer mand retferdig.

Huor faare siger hand/ Aff hiertet?

At hand der met vil straffe de løse Christne / som rose meget aff Troen / saa lenge det gaar vel til/ oc forlade sig dog icke aff hiertet paa den eniste leffuende Gud/ men meget mere paa deris velde / mact/ ære/ rigdom/ kaanst/ stor Slect / oc andre forgengelige ting / trøste sig icke i Guds naade oc barmhertighed / betencke icke heller en gong/ huor stor naade hand haffuer beuisd dem / de trøste sig icke der met i deris nød/ ere vtacknemelige / hoffmodige/

ie/leffue effter den gamle Adam i hans
lyst oc begæring / mis bruge den Christeli-
ge frihed/ huilcket der er altsammen Van-
troens fruct/oc it tegn til / at de haffue icke
den rette tro.

Huor paa skal mand da kiende den
rette tro?

Paa hendis fruct/ Fordi at it got træ
kand icke bære ond fruct.

Huilcken er besynderlige Troens fruct?

At Mand obenbare bekiender den
Guddommelige naade oc sandhed.

Huor faare?

Fordi/ At Gud giffuis der met hans
tilborlige ære / oc mand kand icke giøre sin
Neste/nogen støre tienste/ eller beuise han-
nem høyre kierlighed/ end at mand roser oc
bekiender Guds naade oc barmhertighed/
lærer oc predicker der om / oc der met loc-
ker hannem ocsaa til Euangelium/at hand
det anammer met Troen/ oc bliffuer salig.

Skal mand da to bekiende den tro i hiertet
er/ met munden?

Ja/thi det er troens rette art oc na-

ture / at hun icke huiler eller ligger stille / men giør it Mennisße trøstigt oc frimodigt / at hand bekiender frimodelige / dristelige oc obenbare faar den gantske Verden / met munden / Ja ocsaa met gerninger / det som hand tror i hiertet.

Beuiß det met Scrifften?

S. Paulus siger til de Røm. i det j. Capit. Saa meget som mig muligt er / da er ieg tilbøylig at ocsaa predicke Euangelium faar eder i Rom. Thi ieg bluiß icke Euangelium om Christo / Thi det er Guds krafft / som giør dem alle salige / der Tro paa.

Oc Christus siger selff Matthei v. Lader edert liuß saa skinne faar menniskenn / at de kunde see eders gode gerninger / oc prise eder Fader i Himmelen.

Nu er io Christi bekiendelse den største oc helligste kierligheds gerning / der det ene Menniske kand beuise det andet. Fordi at formedelst denne bekiendelse / fører den som tror / oc saa andre som det høre / til Troen / formedelst den hellig Aands forarbeydelse.

Item /

Item/David siger Psalm. cxvj. Jeg tror/der faare taler ieg. Huilcket S. Paulus tager igen ij. Corinth. iiij. Oc vil paa denne sted saa meget giffue til kiende / At der er ingen ret tro i hiertet/huor som mand icke frimodelige bekiender Christum met munden.

Vil da Gud haffue denne bekiendelse aff oss?

Ja sandelige/Thi CHRIstus siger selff / Huo som icke bekiender mig faar Menniskεn / den vil oc ieg necte/ faar min Himmelske Fader. Saa skal mand oc vel mercke / at huo som aff fryct oc redzel lader Euangelij bekiendelse staa til bage/ hand forlader sig icke paa Gud aff hiertet/ oc at hand mere fryctεr Menniskεn / end Gud / oc mere elsker det timelige / end det euige.

Skulle da alle Menniske bekiende Christum obendare / da maa huer mand stige op oc predicke/huor aff der vil følge it gantske vskickeligt væsen?

Det befaler eller biuder S.Paulus her

icke/Men hand vil/ at huer mand i sit kald oc stat/skal bekiende Christum oc hans Euangelium.

Offrighed bekiender Christum/naar de beskerme fromme oc trofaste Predickere/ staa Partier oc Secter imod / holde deris Vndersaatte til Guds Ord / forhindre oc holde ingen der fra / affstyre Guds bespottere oc Suermere/selff hielpe til at holde Kircker oc Skoler ved mact / oc giffue deris vndersotte it got Exempel formedelst it Gudfryctigt leffnet / oc spare huercken pendinge eller gods / møye eller wmage/at de kunde beholde oc holde det Guddommelige Ord ved mact.

Vndersaatte bekiende Christum/naar de flitelige høre Guds Ord/ oc holde deris Børn oc Tiunde der oc saa trolige til / oc vnderuise dem der wti / icke giffue nogen forargelse / oc icke heller lade deris Børn eller Tiunde / føre noget forargeligt leffnet/men hielpe at forfremme oc holde den rette Guds tienste ved mact. Oc der som leylighed begaffue sig saa / før lade deris Liff / end falde fra Euangelio oc necte Christum.

Saadant skal Verden icke ville lide. Men staa dig effter dit Liff?

Lad hende det forsøge/ Er io det Euangelium/ som wi bekiende Guds krafft/ som giør alle dem salige der tro paa/ Saa skal det oc vel holde oss hoss saadan salighed/ der som Verden vaare end en gong saa vred/ Lad hende ekon forsøge sin mact oc velde imod Euangelio/ huilcket der er Guds krafft/ huad gielder/ at hun skal forderffue sig selff der offuer?

Saa hører ieg vel/ at Troen alene giør Mennisken salige/ oc driffuer til oss saadan bekiendelse?

Ja visselige/ Troen alene giør oss salige/ Oc bekiendelsen/ som Troens første fruct/ giør oss oc andre Menniske/ visse paa vor salighed.

Huorledis kand du det beuise?

Paulus setter her selff tuende Sprock det ene aff den Prophete Jesaia i det xxviij. Capit. Huo som tror paa HERREN/ hand skal icke bliffue beskemmet. Det andet aff den Prophete Joel. ij. Capit. Huo som paakalder Herrens naffn/ hand skal bliffue salig.

Kaldis da at paa kalde/ ocsaa bekiende?

Ja/ At bekiende Christum kaldis icke aleniste / at lære oc predicke om hannem/ rose/ Loffue oc pryse hannem / Men ocsaa at tacke/ bede/ paakalde hannem/ oc at wi rette vort leffnet effter hans Ord. Thi at alle de gerninger i det første/ andet oc tredie Bud høre her til.

Da sig mig nu fremdelts. Huorledis kommer mand til Troen / formedelst huilcken wi bliffue retferdige/ oc den der arbeyder saadan bekiendelse i oss?

Det giffuer Paulus her selff til kiende / oc siger / Huorledis skulle de paakalde den / de icke tro paa ? Oc huorledis skulle de tro paa den/ om huilcken de haffue inter hørt ? Oc huorledis skulle de høre / uden Predickere ? Oc huorledis skulle de predicke/ om de bliffue icke udsende ? Saa kommer nu Troen aff predicken.

Huad vil Paulus met disse Ord?

Hand vil in Summa giffue til kiende / at vor salighed staar paa Gud alene/ hand er begyndelsen / det middelste oc enden til vor retferdighed. Oc Paulus opregner her fire sticker effter huer andre/ for-

medelst

medelst huilcke wi komme til fuldkom/
men retferdighed oc salighed.

Huad er det første?

Først/ skal Gud selff vdsende Pre/
dickere/ Hand skal legge den første sten oc
begynde bygningen/ ellers er det altsam/
men forgeffuis. Der som Gud icke vdsen/
der Predickere/ da bliffue der foruisnede oc
øde hierter oc idel hunger/ Amos viij. kom/
me da Predickere aff sig selff/ oc vdsendis
icke/ da begynde de icke meget got/ Der
faare begyndis vor salighed aff naade/
vden vor fortienste.

Huad siger hand om det andet stycke?

Hand giffuer til kiende at Predickere
skulle icke lere effter deris eget gode tycke/
men de skulle predicke Guds Ord. Petrus
fiskede den gantske nat forgeffuis/ aff sit
eget opsæt oc fick intet. Men der hand
kaste garnet vd paa Christi Ord oc befal/
ning/ da fick hand en offuermaade stor
hob Fiske. Lige gaar det ocsaa naar nogen
Fisker om natten/ det er/ predicker Men/
niskens lerdom oc effter sit eget gode tycke/
hand vdretter intet got. Men huo som paa

Christi befalning kaster garnet vd / det er / predicker det hellige Euangelium / hand giør fruct oc vdretter meget got.

Huad er det tredie stycke / der Paulus her taler om?

Hand siger at de skulle høre oc Tro Guds ord / huilcket der skeer aleniste formedelst den hellig Aands forarbeydelse. Thi Guds Ord er lige som it rør eller en rende / formedelst huilcken den hellig Aand kommer ind i hiertet Joh. vij. Huor som mand nu icke predicker oc hører Guds Ord / der kand Mennisken icke komme til saadan naade. Thi hand haffuer det middel icke / formedelst huilcket den hellig Aand kommer i hiertet. Der faare ligger der stor mact paa / at mand flitelige hører Guds Ord / oc tror det aff hiertet.

Huilcket er det fierde stycke?

Naar it Menniske hører Guds Ord / oc røris der aff i hiertet / Saa / at hand kiender sin brøst oc feil / seer oc hører der til met / hoss huem hand skal søge hielp oc trøst / oc tror saadant / da begynder hand ocsaa at bede i Aanden oc sandhed / der følger

ger da en naadig bønhørelse oc salighed. Der faare vil S. Paulus saa meget sige.

Først oc faar alle ting skal Gud sende Predickere. Oc samme Predickere skulle forkynde Guds ord/oc Almuen skal anamme oc tro samme Ord. Naar som de nu høre oc tro/oc befinde sig brødelige / skrøbelige oc wdulige i alle deris tancker oc geringer/handel oc wæsen/da haffue de aarsage til at paakalde Gud oc bede om hielp oc trøst/Der kand da Gud icke andet / efterdi de tro oc forlade sig paa hannem/ end beuise dem troskab / trøste oc endelige giøre dem salige. Det er oc det hand siger/Huo som paakalder Herrens naffn/ hand skal bliffue salig.

Huorledis kommer det da/ at alle Mennisk icke bliffue salige?

S. Paulus siger/at de som høre Predickernis Ord/anamme det i Troen/ deris hierte bliffuer rørt / at de lære at kiende deris synder / oc sucke aluerlige effter retferdighed/dem beuisis naade oc de faa ocsaa salighed.

Men de andre/som huercken høre el-

ler ville høre Guds Ord / men foracte det middel / formedelst huilcket Troen oc den hellig Aand giffuis / de bliffue forherdede i deris synder / oc skulle endelige dø oc forderffuis der wti / Rom. viij. Huo som icke haffuer Christi Aand / hand hører hannem icke til.

Da er det deris egen skyld / som bliffue fordømde / som icke ville høre Ordet eller anamme det?

Ja visselige er det deris egen skyld / Der faare klager oc Paulus met Propheten Esaia i det liij. Cap. HERre / huo troir vor predicken? Lige som hand vilde sige / O kiere Gud / det er en ganske liden hob / der anammer dit Ord / oc henger ved sandhed / den største hob følger løgn effter.

Ja siger du / Jeg haffuer icke hørt Ordet?

Der til suarer Paulus / oc siger / At den vndskylding skal ingen hielpe / Fordi at som den xviij. Psalm. bær vidnisbyrd om / da vdgick io Propheters / Apostlers oc de rette Predickers liud i alle Land / oc deris ord i den ganske Verden.

Hørde

Hørde der dog mange Jøder Christum oc Apostlene/oc bleffue alligeuel icke salige?

Ja/de som dem hørde/ oc trode deris lerdom/de bleffue salige. Men de andre/ som dem hørde / oc vilde dog icke anamme eller tro deris lerdom/de ere fortabte. Saa bliffuer alligeuel Gud retferdig/ i det hand giør dem salige som tro. Er nogen fordømt / da skal hand giffue sin vantro skyld oc icke Gud. Saa haffue wi her alle deris straff/som icke ville tro Guds Ord / Oc der imod de tro Menniskis betalning/ oc deris/ som leffue effter Euangelio/at Gud vil bønhøre dem/naar oc før de bede/ oc suare før de robe / oc endelige hielpe dem til Liff/ oc Siel/Amen.

Om Marteler i almindelighed/ Epistel til de Heb. i det x. Cap.

Tencker ocsaa paa de fremfarne dage / i huilcke i vaare oplluste / oc lede en stor pinactelig strid/

strid / en part selff / formedelst forsmædelse oc drøffuelse ere bleffne it vidunder / En part / at i haffde samfund met dem der det saa gick. Thi at i haffde metlidelse met mine baand / oc lede met glæde / at de røffuede eders gods / som de der vide / at i haffue hoss eder selff en bedre oc varafftig bostab i Himmelen. Kaster eder forhaabelse icke bort / huilcken der haffuer en stor betalning. J haffue oc Taalmodighed behoff / at i kunde giøre guds vilie / oc anamme Foriettelsen. Thi end nu om en liden stund / da kommer den / som komme skal oc icke tøffue. Oc den Retferdige skal leffue aff Troen. Men huo som viger hannem skal min Siel icke haffue behagelighed til / oc wi ere icke aff dem / som vige oc bliffue fordømde / men aff dem som tro / oc redde deris Siele.

Huad skulle wi besynderlige lære oc beholde aff denne Lectie?

Try stycke/ Først/ er her en vnderuis-
ing oc paamindelse / huorledis den skal
ere skicket / som rettelige vil bekiende den
uddommelige sandhed. Der nest en nyt-
lig formaning til Troen / til taalmodig-
ed/ oc til Christelig lydighed. Det tredie/
atuarsel / at wi skulle icke affalde eller
iffue mistrøstige.

j. Huor om handler paamindelsen?

Hun giffuer met klare Ord alle Men-
ske til kiende/ huorledis CHRISti rette
Iartirer skulle vere skickede.

Huad kaldis en Mattir?

Martyr er it Gresk Ord / oc kal-
s saa meget / som it bestandig vidnis-
yrd / der altid oc alle øyenblick bekiender
t tro / oc vor Herre Christum/ icke aleniste
et munden / men ocsaa met sit leffnet / oc
n behoff giørs / met sit eget Blod. Der
are kaldis icke aleniste de Martires / som
iffue affliffuede for Euangelij skyld/
en ocsaa alle andre fromme Christne/
m lide forfølgelse/ genuordighed oc mod-
ang / for Ordens bekiendelse skyld/ Oc ere
eluillige oc redebon til/ at før gaa i døden/
d lade sig trenge fra den bekiendelse.

Huad

Huad skal da en ret bestandig sandheds be-
kiendere haffue?

Thu stycke / Ret sand opliusning aff
Gud / oc retsindig taalmodighed.

Huad er Guds opliusning?

Icke andet / end at naar it Menniske
anammer Guds ord met Troen / da lærer
hand der aff at kiende Gud fuldkommeli-
ge / saa / at hand veed / huad hand haffuer
aff Gud / oc huad hand skal vente oc anam-
me aff hannem / der tager da den hellig
Aand al Menniskelig formørckelse bort /
formedelst sin guddommelige forarbey-
delse / optender Troen / oc oplinsser hier-
tet / at wi kiende Gud Fader oc hans Søn
Jesum Christum / huad hand er / oc huad
sind hand haffuer imod oss. Denne kund-
skab kaldis rettelige det euige Liff / Johan
xvij.

Huorledis kommer mand til saadan
opliusning?

Formedelst Troen / oc at mand offte
oc idelige hører det Guddommelige Ord /
oc beder aluerlige.

Huorledis skal mand bede der om?

Som

Som den hellige Dauid beder Pſal.
xiij. See dog oc bønhør mig HErre min
Gud/Opliuſſ mine øyen/ at ieg icke ſoffuer
døden/Pſal.xviij. HErren min Gud giør
min mørckhed klar. Pſalm. lxvij. Gud ver
oſſ naadig / oc velſigne oſſ/ hand lade ſit
anſict opliuſſe oſſ/ At wi kunde paa Jor-
den kiende hans Vey/ iblant alle Hedninge
hans ſalighed/Pſalm.cxix. Lad dit anſict
ſkinne offuer din Tienere / oc lære mig din
ræt.

Huo er da det liuſſ/ der oſſ ſkal opliuſſe?

Aleniſte Jeſus Chriſtus Guds eniſte
Søn der ſelff ſiger Johan.viij.Jeg er Ver-
dens liuſſ/huo ſom følger mig effter/hand
ſkal icke vandre i mørcke / men hand ſkal
haffue liffſens Liuſſ.Oc Johan.xij.Jeg er
kommen it Liuſſ til Verden / paa det / at
huo ſom tror paa mig / icke ſkal bliffue i
mørcke. Der faare ſiger oc Dauid Pſalm.
xxvij. HERren er mit Liuſſ/ oc min ſalig-
hed.Huem ſkulde ieg frycte faare?

Huilcken er den lycte/ der dette liuſſ er
ſat wti?

Denne

Denne lycte er Guds Ord Psal. xix.
Dit Ord ere mine føders lycte.

Haffue wi oc Forjettelse/ at Gud vil opliusse off?

Ja visselige/ Thi Simeon siger aff Guds Aand / at Gud Fader / beridde sin Søn Verdens Frelsere / it liuss til Hedningers opliusning. Oc Johannes siger/ At CHRIstus Jesus det euige liuss / er fordi kommē til verden/ at hand vil opliusse alle Menniske/ som komme til Verden/ der som de ekon ville anamme oc kiende hannem/ lige som Propheten Esaias ocsaa formaner. Voge op du som soffuer / oc sta op fra de døde/ da skal Christus opliusse dig.

Huad er Taalmodighed?

Taalmodighed er en offuermaade herlig Guds gaffue / som er / at mand i Troens bestandighed/ oc en retsindig forhaabelse/ fordrager denne Verdens modgang/ oc allehonde fristelser / huad heller de ere aandelige eller legemlige / oc foruenter saa naadig forløsning aff Gud/ Oc der til met/ taalmodelige mister oc ombær/ det mand icke kand faa.

Ligger

Ligger der da ſaa ſtor mact paa Taal-
modighed?

Ja/der er intet/ der en ret Chriſten oc
andheds bekiendere / haffuer ſaa vel be-
hoff/ſom taalmodighed. Fordi at ſtrax
Troen optendis i hiertet formedelſt Guds
Aand / da kand hand icke huile eller holde
ſtille / men hand bryder vd met ſin bekien-
delſe/roſer/loffuer oc priſer intet andet/end
Gud aleniſte oc hans naadige velgernin-
ger oc vnderlige gerninger. Saadant kand
da Verden (ſom ſtedze vil tiene Dieffuelen
til tacke) icke fordrage/ Saa kunde oc icke
de rette Chriſtne tie ſtille / der offuerfalder
hand dem da/plager deris legeme/ Huſtru
oc Børn / giør dem ſkade paa deris gods/
oc alt det de haffue. Der faare giørs det
gantſke vel behoff / at Gud vil begaffue
dem met taalmodighed / thi det er dem el-
lers vmuligt/at de kunde bliffue beſtandi-
ge i ſaa mange friſtelſer.

Huor wti ſkal mand beſynderlige beuiſe
taalmodighed?

Wi ſkulle førſt haffue taalmodighed
paa vore egne vegne / Der neſt paa andris
vegne.

Huorledis skulle wi bære taalmodighed paa vore egne vegne?

Naar forfølgelse begyndis/da skulle wi icke vere heffitsamme/icke heller knurre imod Gud/icke søge wtilbørlige wgudelige middel/ at wi kunde vnduere kaarssit/ Men wi skulle lide taalmodelige al forsmædelse/skendzel/forhaanelse/spe oc spot/Oc Gud til tienste oc ære gerne vdholde/ der som mand oc skulde for hans Naffn skyld sette til oc forlade baade gods oc huss/ liff oc legeme der offuer.

Huorledis skulle wi vere taalmodige paa andres vegne?

Naar wi see at vore Metbrødre oc Metchristne lide forfølgelse / trengzel oc drøffuelse/ forhaanelse oc bespottelse/da skulle wi icke skamme oss ved at haffue omgengelse met dem / men haffue metlidelse met dem/det er/komme dem til hielp met raad oc gerninger / trøste dem / oc met det Gud haffuer forlent oss/hielpe oc forfremme dem til det beste.Oc der som wi end skulde komme i fare der offuer / at oss kunde vendis skade til paa vort gods oc paa vor næring/da skulle wi gladelige lide saadant/

ette sagen ind til Gud / oc vide / at wi haff-
ue hoss oss selff en bedre bolig i Himmelen.

Er da Taalmodighed saa nyttelig en ting?

Lige som det bliffuer oss suart oc surt
aa at gaa / før wi kunde vennis til Taal-
nodighed / Saa fører hun met sig diss me-
e nytte oc wforgengelig fruct. Thi vor
Herre Christus siger selff / At de vdualde
kulle bære megē fruct i taalmodighed. Der
aare siger oc Paulus Rom. v. Drøffuelse
giør taalmodighed / oc taalmodighed giør
orfarenhed / oc forfarenhed giør haabet /
Men haabet lader icke beskemme. Oc til
Timotheum scriffuer hand. Lide wi / Da
kulle wi oc regnere met hannem. Salig er
den Mand (siger S. Jacob) som lider
fristelse / Thi effter hand er forsøgt / skal
hand anamme Liffsens krune / huilcken
Gud haffuer tilsagd dem / der hannem
elske. Dette samme er det ocsaa der dette E-
pistel siger / J haffue taalmodighed be-
hoff.

Huor faare giørs da Taalmodighed behoff?

Først / at i kunde giøre Guds vilie / Fordi at intet wtaalmodigt menniske giør det som Gud er behageligt / men setter sig stedze imod hans vilie. Der nest at i kunde anamme foriettelsen.

Huad er oss da tilsagd?

Det euige Liffs arffue / Guds rige. Huo som der vil ind / hand skal formedelst megen drøffuelse gaa der ind / Acto. xiiij. Oc huo som formedelst drøffuelse skal gaa oc komme der ind / hand skal giøre det i taalmodighed / Thi wtaalmodighed bliffuer til bage oc kommer icke igennem / der til met kaldis det saa / ville wi regnere met hannem / da skulle wi tilforn lide met hannem.

Huor til formaner nu S. Paulus effter denne paamindelse?

Hand formaner oss / at wi skulle met al flid / fuldkomme oc vdrette Guds vilie.

Huad er Guds vilie?

Dette er Gud Faders vilie / at huo som seer Sønnen / oc tror paa hannem / skal haffue det euige Liff Johan. vj. Oc Paulus j. Thessalo. v. Formaner de wtuctige / trøster

ꝛøster de Mistrøstige/ Fordrager de Skrø⸗
elige / verer taalmodige met huer mand/
Seer til/at ingen betaler ont met ont / men
ügger eder altid effter det gode/baade ind⸗
yrdis oc imod huer mand. Verer altid
glade/ beder wden affladelse/ Verer tack⸗
nemelige i alle ting. Thi det er Guds vilie i
Christo Jesu til eder.

Huorledis fuldkommis samme Guds
vilie?

Mand fuldkommer Guds vilie/ ale⸗
niste formedelst Troen/oc formedelst taal⸗
modighed.

Huorledis formedelst Troen?

Troen holder sig til det sande wom⸗
skifftelige Guds ord/oc huad som der loff⸗
uis oc tilsigis wti / det giør hun til sit eget.
Anammer saa gladelige Guds hellige gaff⸗
uer / der hand skencker oc giffuer Verden/
som er / den Herre Jesum Christum / met
den hellig Aand / oc alle himmilske gode
ting. Huor som denne retferdige Frelsere nu
er/der tilregnis naadelige det samme Men⸗
niske / formedelst Troen / aff Gud / for
Christi skyld/huilckē hans tillid staar paa/

Guds vilies oc Louens fuldkomne opfyldelse. Oc saadant it trofast hierte / haffuer fred oc glæde / syndernis forladelse oc det euige Liff.

Huorledis fuldkommis Guds vilie formedelst taalmodighed?

Alligeuel it Menniske actis oc regnis faar Gud / aldelis retferdigt oc saligt for Christi skyld / oc anammis aff naade til it Guds Barn / saa bliffuer der dog / saa lenge wi ere i denne Verden / megen syndelig lyst / ocsaa i de Vdualde / at mand stedze maa vente strid imellem Aanden oc legemet. Oc paa det Troen nu skal prøffuis oc wi skulle øffue vor Bøn / haab / lydighed / oc Guds fryct etc. Da legger Gud det hellige kaarss paa oss / det skulle wi da anamme met taalmodighed / oc hiertelige gerne vere hans faderlige vilie lydige der vnder.

Haffue wi da oc her til en trøst?

Ja visselige / baade til Troen / oc til taalmodighed.

Huorledis til Troen?

Mesteren til dette Epistel siger / at den

den retferdige skal leffue aff sin tro/som den Propheten Habacuc haffuer lenge tilforn Propheteret. Thi Troen er en hiertens visse stadighed / en vis fundament/der icke vi/ger/icke rocker/icke siuncker ned / icke fal/der/men er stadig / oc haffuer Ordens art oc nature/der det holder sig til/ huilcket der bliffuer euindelige Esaie xl. Huo som nu tror / hand skal ocsaa bliffue euindelige. Det maa vere vduortis til at see/huordant det kand / Thi Troen omgaaff met wsynli/ge ting/oc lader sig icke forføre. Saa er den hellige Scrifft fuld aff herlige Sprock/i huilcke Troens art oc nature/krafft oc for arbeydelse giffuis til kiende.

Huad trøst haffue wi til taalmodighed?

De som i taalmodighed fuldkomme oc trolige vdrette Guds vilie / de skulle anamme foriettelsen / det er / alt det Gud haffuer tilsagd oc loffuit dem / skal visseli/ge vederfaris dem. Der til skal saadan taal/modighed oc pine icke vare euindelige/ men om en liden stund / da kommer den / som komme skal / oc tøffuer icke / som er / vor forløsere Jesus Christus. Thi wi vide / at

alle Creature forlengis met oss / oc ere end nu stedze i banghed. Oc icke alenistede/ men ocsaa wi selff / som haffue Aandens første grøde / forlengis oc hoss oss selff/ effter Børnenis vdkaarelse / oc bie effter vore legemis forløsning. Thi wi ere vel sa-lige/dog i haabet. Oc det haab som mand seer / er icke haab / Thi huorledis kand mand haabis til det/ der mand seer ? Men haabis wi til det der wi icke see / da bie wi der effter met taalmodighed.

Huor faare giffuer dette Epistel oss atuarsel?

At wi skulle icke vige oc falde fra den rene bekynde sandhed.

Huor aff kommer saadant affald?

Aff vantro oc wtaalmodighed/ at mand kand i nød icke forlade sig paa Gud / søger middel oc veye / at mand kand hielpe sig selff / finde paa raad oc skaffe sig selff be-skermelse. Oc naar mand skal lide noget/ saa/at mand maa fryctе oc vente store Her-rers vrede oc wgunst / miste sit gods / oc staa i anden fare / da giffuer mand her it/ der it andet stycke til/ oc viger / oc giffuer i

saa

saa maade vantroen obenbare til kiende. Der til er da den kloge fornufft/ Frue Hulda/ oc Verdzlig vissdom en offuermaade fornumstig oc snedig Mesterinde. De andre ville icke gerne holde en liden stund vd met Gud / oc hielpe at bære kaarssit / de knurre oc vorde wuillige / oc giøre paa det neste alt huad mand begærer aff dem/ at de kunde bliffue fri fra kaarssit.

Huad truer Gud saadanne wstadige Mennisk met ?

Huo som viger (siger Gud) den skal min Siel icke haffue behagelighed til. Det er en stor vanart oc wdyd/naar mand falder fra en Verdzlig Herre. Huor meget verre er da det / at mand forhindrer Gud sin hiertelige Faderlige behagelighed/met saadan skendelig affuigelse oc affald ?

Gud vdualde sig oc kallede formedelst sit Ord oc Aand/en besynderlig Kircke oc Menighed paa Jorden / oc troloffuede sig hende som sin elskelige Brud/hand haffuer oc en besynderlig oc hiertelig behagelighed der til / oc en offuermaade stor lyst oc glæde der aff. At nu nogle aff dem (ia

alt formange) som ere i denne Menighed/ icke ville besinde / huor stor naade Gud haffuer beuisd dem / oc naar forfølgelse oc drøffuelse kommer / lade locke eller true sig der fra / bliffue wtro eller tuilraadige / det er hannem gantske mishageligt / huor aff hand oc bliffuer saa fortørnet aff Gud/dommelig retferdighed / at hand nødis til at straffe saadanne Mammeluker oc Ven/dekober met al wlycke / oc endelige der søm de end ville der til met haffue ret paa at staa / met den euige fordømelse oc Helffue/dis ild / Plage oc pine dem til euig tid.

Ja siger du / Mand skulde alligeuel for fred oc endrectighed skyld vndertiden vige Modstanderne oc giffue dem noget til?

Der haffuer du ingen befalning paa den gantske hellige Scrifft / oc meget min/dre nogen foriettelse at der skal komme fred aff. Der giffuis meget snarere aarsage til mange arme Samuittigheders wfred met/ oc din egen fordømelse. Der faare skulle eller kunde wi wden Guds besynder/lige mishagelighed / vige vore Modstan/dere, til deris vildfarelsis stadfestelse / i det

ringeſte ſtycke / der er vor Religion oc Gudstienſte anrørendis / icke heller tilſtede dem noget eller ſelff anamme/der kand regnis Guds Ord til en fornedrelſe. Ville de der offuer buldre / tradze oc vndſige meget da kunde wi icke giøre der mere til/end befale Gud vor ſag / oc met taalmodighed i Troen/ vente hans hielp oc forløſning.

Huad trøſt haffue da de ſom ere beſtandige i Troen?

De ſom tro aff hiertet oc bekiende met munden / ſkulle redde deris Siele / det er/ de ſkulle vere Guds børn oc det euige Liffs Arffuinge oc bliffue euindelige. Oc alligeuel det end ſkal gaa vnderlige / oc ſynis / lige ſom de ſkulde aldelis vndergaa / bliffue til euig tid forderffuede oc vnder døden / ſaa ſkulle de dog endelige redde deris Siele / oc forløſis fra al wlycke oc ont / oc føris til Guds rige. Det giffue oſſ Gud altſammen/Amen.

Om Bekiendere Epiſtel
j. Corinth. iiij.

WI

WJ ere bleffne it vidunder faar Verden / oc faar Englene/ oc faar Menniſken. Wi ere Daarer for Chriſti ſkyld/ Men i ere kloge i Chriſto. Wi ſkrøbelige/ Oc i stercke. J herlige/ Oc wi foracte-de. Jndtil denne time lide wi hun-ger oc tørſt/oc ere nøgne/ oc bliffue ſlagne / oc haffue ingen vis Sted/ oc arbeyde/ oc giøre gaffn met vore egne hender. Mand taler oſſ ilde til/ ſaa velſegne wi. Mand forfølger oſſ ſaa lide wi det. Mand beſpotter oſſ/ ſaa formane wi. Wi ere ſtedze ſom verdens forbandelſe/ oc it ren-ſeoffer faar alle Folck.

Det ſcriffuer ieg icke/ at ieg vil beſkemme eder / men ieg formaner eder/ſom mine kiere Børn.

Huad ſkulle wi lære aff dette Epiſtel?

Try ſtycke/ førſt/ huorledis de ſom elſke oc bekiende Guds Ord / ſkulle actis eller regnis hoſſ andre Folck.

Der nest/ huad de skulle lide for saa-
dan bekiendelse skyld.

Det tredie/ huor faare mand skal off-
te betracte disse de Christnis vilkaar.

Huorledis gaar det de rette Christne?

S. Paulus siger. De ere Verdens
vidunder/ Englenis oc Menniskens.

Huorledis Verdens?

Verden er offuermaade genstridig/
fortredelig oc wlydig/ saa at hun huercken
acter Gud eller hans Ord. Hun lader sig
lene regære aff den galne wforstandige
Fornufft/ Huad det drømmer oc synis got
at vere/ holder Verden ocsaa at vere ret/
oc staar der saa fast paa/ at der hielper in-
gen gensigelse. Komer der nu it forstandigt
Gudfryctig Menniske/ oc straffer saadan
groff blindhed oc vildfarelse/ oc giffuer til
kiende/ huorledis mand skal vere from/
leffue gudelige/ oc bliffue salig/ da er det
geckeligt faar Verden/ Hun holder saa-
danne Lærere for Gecke oc Daarer/ for
Gycklere oc wnyttige Menniske/ som enten
ære besette aff Dieffuelen/ eller vanuittige
oc forbistrede/ der faare skender hun/ be-

spotter

spotter oc forhaaner dem paa det høyste/ at der er ingen maade met. Oc effterdi fromme Predickere acte saadant intet/ men effter Guds befalning oc Ord straffe oc fordøme al Verdens falske tillid oc tro/ Oc der imod icke rose oc prise andet paa Jorden / end Guds naade oc barmhertighed/ da fortørnis Verden offuermaade aff Dieffuelens til skyndelse/ hun bruser oc buldrer imod de Gudfryctige / piner / plager oc affliffuer dem skendelige / oc saadant er ekon hendis vellyst/ hun glæder oc fryder sig der aff / lige som Gud skede en besynderlig tienste der met oc vaare hannem gantske behageligt.

Huorledis ere da de Christne Englenis vidunder?

Naar Verden nu bruger saadan fortredelighed oc vanart imod de Christne/ oc giør dem alt ont / oc de bliffue alligeuel bestandige hoss Gud / icke lade besuige eller føre sig i vildfarelse/ da er det de hellige Engle/ som ere stedze hoss dem / oc tage vare paa dem / en besynderlig lyst oc glæde/ at Gud haffuer saadanne herlige Bekiendere paa Jorden / oc de ere fordi gerne hoss

dem/

dem/ oc beskerme dem icke aleniste aff Guds befalning fra al skade / men rose ocsaa de-ris bestandighed / tro oc bekiendelse faar Guds ansict / huor aff de haffue mere lyst oc behagelighed/end noget Menniske kand haffue aff it Specktackel eller vidunder paa Jorden.

Huorledis ere de it vidunder faar Menniſken?

Effterdi Verden er saa groff oc v-forstandig / da vil oc den hellig Aand icke giøre Verdens galne Børn den ære/ oc kal-der dem Menniske / men hand kalder dem effter deris almindelige Naffn / Verden. Oc effterdi der findis ocsaa i Verden no-gle godhertige Menniske / som haffue medtynck offuer de Christne/ lade deris iem-mer oc pine gaa sig til hierte. Da siger Pau-lus her / eller meget mere den hellig Aand formedelst Paulum / at de samme Men-niske / der icke ere saa aldelis forherdede/ som den almindelige hob/ haffue it besyn-derligt vindunder aff de Christne/ icke i det/ at de laste oc bespotte dem / oc glæde sig aff deris ælendighed / som Verden giør / eller haffuer en besynderlig lyst aff deris bestan-dighed/

dighed/som de hellige Engle haffue. Men/
lige som nogen forundrer sig paa en ny w/
seduanlig leeg / Saa forundre oc saadan/
ne Menniske sig der paa / at de Christne/
kunde vere saa frimodige / trøste oc glade
met deris bekiendelse/ i saadan stor farlig/
hed / findskab / drøffuelse / modganck oc
pine / De kunde oc icke vide eller forstaa/
huorledis det gaar til / at de Christne ere
saa bestandige i deris bekiendelse / før de
paa det sidste selff / føris der til formedelst
ordet/ oc forsøge det.

Huorledis er de Gudfryctige Daarer?

Guds fryct er Vissdoms begyndelse.
Oc effterdi de Christne haffue Guds fryct
oc kierlighed / da ere de ocsaa visere oc kla/
gere / end alle Menniskens børn / Men de
actis alligeuel at vere Daarer / for Christi
skyld / huis Euangelium / effterdi det er
kaarssens Ord / da er det dem en daarlig/
hed/som bliffue fortabte. Men oss (siger
Paulus/j. Corinth.j) som bliffue salige/er
det Guds krafft. Thi der staar screffuit
Esaie xxix. Jeg vil omkomme de Visis
vissdom / Oc ieg vil bortkaste de Forstan/
digis

digis forstand. Huor ere de klage? Huor ere
de Scrifftlerde? Huor ere de Verdzlige vi-
se? Giorde icke Gud denne Verdens viss-
dom til daarlighed / Esaie xxxiij.

Hui loed icke da Gud sin Euangelij predicken
begyndis met it stort skin/ oc denne
Verdens vissdom?

Efsterdi Verden/ formedelst sin viss-
dom / icke kiende Gud i sin vissdom / da
vaar det Gud behageligt / at giøre dem sa-
lige formedelst en daarlig predicken / som
der tro paa. Efsterdi Jøder begære tegn/
oc de Greker spørie effter vissdom. Men
vi predicke den Kaarsffeste Christum/ Jø-
derne en forargelse oc Greker en daarlig-
hed / j. Corinth. j. Thi det naturlige Men-
niske forstaar intet aff Guds Aand / Det er
hannem en daarlighed / oc hand kand det
icke kiende / Thi det skal dømmis aande-
lige / j. Corinth. ij.

Huorledis acter Gud denne Verdens
vise?

Verden holder Guds tienere oc børn for
Daarer oc sig selff at vere viss oc klog. Saa
vender Gud det om / oc giør de Verdzeli-

ge Vise / som før er sagd / alle til Daarer / oc hand giffuer de sine fuldkommen klogskab oc forstand.

Beuiss saadant met Scrifften?

Christus siger Matthei vij. Huo som hører min tale / oc giør hende icke / hand er lige som en daarlig Mand / der bygde sit Huss paa sand / Der nu en støffue Regn falt / oc it vandløb kom / oc verit staarmede / oc støtte paa Huset / da fald det / oc giorde it stort fald.

De Corinther rosede sig ocsaa / at de haffde hørt om Christo / oc de giorde alligeuel icke Christi vilie i Troen / Der faare siger oc S. Paulus. J Corinther lade eder tycke / at i haffue nu ædet ordet aldelis op oc ere saa vise som i ville vere / oc meget klogere oc forstandigere end wi ere. Men lader oss stedze vere daarlige / wi ville holdis der faare / oc lader eder stedze tycke at i ere kloge i Christo / oc seer til / at i icke besuige eder selff. Tencker paa at ieg haffuer før sagd j. Corinth. j. Gud vdualde det / som er daarligt faar Verden. Der faare huo som lader sig tycke iblant eder at hand er viss / hand

skal vorde en Daare i denne Verdẽ/ at hand kand vere viss. Thi denne verdens vissdom er daarlighed hoss Gud j. Corinth. iij. Salig er den/ som icke forarger sig der paa.

Huorledis ere de Christne skrøbelige?

Alligeuel de Christne formue alting i Christo / ere stercke oc faste imod Dieffuelen/ oc alle hans Tilhengere / saa kiende de dog oc bekiende huad de ere aff Menniskelig skrøbelighed / de bliffue ick hoffmodige oc trygge/ ophøye sig icke heller offuer andre. Lige som Paulus oc formaner/ Roma. xv.

Men wi / som ere stercke skulle fordrage de skrøbeligis brøst / oc icke haffue behagelighed til oss selff. Der faare formaner hand ocsaa her de Corinther / at de skulle icke lade sig tycke at vere for stercke/ striden fick icke end ende. Der faare skulle de stedze sige met Dauid/ Psalm. vj. Herre ver mig naadig / thi ieg er siug oc skrøbelig. Oc wi skulle der til met icke foracte eller forskiude andre / som end nu ere skrøbelige i Troen / men anamme dem / oc icke forbistre oc foruilde deris Samuittighed/

Rom. xiiij. Lige saa giorde Paulus selff/ Hand er bleffuen de Skrøbelige / som den der er skrøbelig / at hand kunde vinde de Skrøbelige/ j. Corin. ix. Denne trøst haffue de Christne/ at alligeuel de ere Skrøbelige i Christo / saa leffue de dog met hannem i Guds krafft ij. Corinth. xiij.

Ere oc da de Christne foractede?

Lige som de holdis skrøbelige oc daarlige i deris Himmelske Visdom dem er giffuen om Christo. Saa foracter oc Verden dem i den store wsigelige herlighed/ at de allerede haffue noget aff det euige Liffs Arffue/ oc i it stadigt haab foruente noget der aff. Thi den herlighed er icke end nu obenbarit i oss / der oss skal vederfaris / oc det er icke end nu kund giort faar Verden/ at wi ere Guds børn / men det skal obenbaris om en liden stund / Diss imellem skulle wi met taalmodighed bære foractelse. Thi vort hoffuit CHRIstus bleff oc paa det høyste foractet. Der til haffue wi ocsaa io denne trøst / at Gud seer til de foractede/ der ere verstyggelige faar huer mand/ ij. Macha. j. Oc det som er wædelt faar Verden/

Verden / oc det foractede vdualde Gud / oc det som intet er / at hand vilde til intet giøre det som noget er / oc dem som ville vere herlige j. Corinth. j.

Huad skulle da de Christne oc Ordens bekiendere lide der offuer paa deris Legeme?

S. Paulus opregner her mange stycke effter huer andre / som er / hunger / tørst / nøgenhed / slag / forfølgelse / arbeyde / onde Ord / bespottelse oc fraskillelse fra alle Menniske.

Lide oc da Christne hunger oc tørst?

Alligeuel Gud vel skulde før sende sit Vdualde brød aff Himmelen / end hand skulde lade dem dø aff hunger / som mange Exempel vduise / saa skulle dog de Christne offte lide stor hunger oc kummer / for det legemlige Brød oc næring skyld / Men Gud hielper dem naadelige aff al nød oc modgang.

Der til met haffue de stedze hunger oc tørst effter retferdighed / i huilcken Gud oc icke vil lade dem bliffue euindelige / Men de skulle paa det sidste bliffue mette Mat-

thei v. Thi Herren metter de tørstige Siele/ oc fylder de hungerige Siele met god Psal. cvij. Oc Maria siunger lige saa. HErren opfyllede de hungrue met got/ oc forlod de Rige tomme.

Huorledis lide de rette Christne nøgenhed? Siger dog S. Paulus ij. Corinth. v. Wi skulle icke lade finde oss nøgne?

S. Paulus taler her i dette Epistel om de Christnis legemlige nøgenhed/ der de skulle lide her i denne Verden/ met stor hierte sorge oc bedrøffuelse / oc alligeuel i taalmodighed / saa / at mand skal icke aleniste forlade dem / ælendige oc nøgne/ wden al trøst oc hielp / men ocsaa met mact tage fra dem/ det Gud haffuer forlent dem met/ oc icke giffue dem det mand er dem aff rette skyldig oc plictig / oc fordriffue dem fra gods oc hiem / Huss oc biering/ at de skulle icke haffue nogen sted / de kunde vere trygge paa / som mand seer faar øyen / at det gaar alleuegne til i Verden. Denne nøgenhed skal mand lide / giffue sig Gud i vold oc sette sagen ind til hannem. Ja mand skal vel saa berede oc beskicke sig der til/ at mand

skal sla sig fra alle Verdzlige ting / gantske gerne offuergiffue oc lade dem fare/oc alenisste forlade sig paa Gud.

Men i det andet Epistel til de Corinther / taler Paulus om en aandelig/skadelig oc forderffuelig nøgenhed/ i huilcken wi io ingelunde skulle lade finde oss. Thi vore Siele / skulle føris aff legemet / der de nu ere wti / naar wi dø / Huilcke Siele der nu obenbaris oc komme aldelis nøgne frem faar Christi Domstol / de skulle icke beklædis met nogen herlighed/ Men de som formedelst Troen / haffue ifført Christum / de komme icke nøgne frem / men i Christo / oc Christus i dem. Thi Christi retferdighed er deris klædebon oc Aandens helligelse eller renselse. Der faare giffuis dem oc paa det sidste den fuldkomne himmelske klædebon / oc de bliffue offuerkledde met euig wdødelig klarhed oc herlighed. Huilcke Gud Fader vil nu saa giøre herlige i det andet Liff/dem giør hand tilforn i dette Liff formedelst sin elskelige Søn Jesum Christum/ oc formedelst ordet/der de anamme i troen/ fromme oc retferdige.

Huad meen S. Paulus der met at hand siger/ wi vorde slagne?

J Apostlernis gerninger oc ij. Cor.xj. giffuis klarlige nock til kiende / huorledis S.Paulus bleff slagen. Der skulle oc mange andre fromme Christne lide paa denne dag / at de forhaanis oc bespottis gruselige / Oc der til met saaregiøris i deris hierter oc bedrøffuis indtil døden aff den suare Guds bespottelse / forbandelse / Guds naffns misbrugelse / ordens foruendelse/ Affguderi/ affald oc forargelse.

Haffue da de Christne ingen vis sted.

J denne Verden oc iemmerlige dal her paa Jorden haffue de Christne ingen vis sted. Thi Dieffuelen / denne Verdens første / Lader dem huercken haffue rolighed eller fred. Der faare skulle Guds børn alle øyenblick vente oc formode / at mand skal fordriffue dem. Saa er oc der for widen vort gantske leffnet icke andet / end en idelig vdlendisk oc pillegrims reysse / som Historien om Abraham / Jsaac / Jacob/ Joseph / Christo / Paulo oc andre Helgen nock giffue til kiende. Summa / huo som

vil tale oc bekiende sandhed / hand kand icke lenge bliffue paa en sted.

Huor faare siger Paulus/ Wi arbeyde oc giøre met vore egne hender?

Den hellige Paulus nøddis offte til aff trang oc nød / at hand icke aleniste brugede sit Embede / men dreff ocsaa andet suart arbeyde. Lige som det oc gaar til paa denne dag / at Kirckens Rente tagis bort oc leggis fra Kircker oc Sogner / at Predickere selff / nødis til at pløye / saa / meye / terske oc giøre andet saadant suart arbeyde / oc haffue alligeuel neppelige saa meget / der de kunde holde sig aff met Hustruer oc Børn.

Huad giør Verden naar de Christne lide saadan nød oc modgang?

Hun skender / laster oc forfølger dem der til / oc haffuer aldelis ingen metynck offuer dem. Naar mand gerne vilde at en Christen skulde omkommis oc affliffuis for den rette bekiendelse oc Ordens skyld / oc kand icke met sandhed komme der til / da dicter oc mumler mand hannem noget paa / legger alle ting vd til det verste / laster

oc skender hannem paa det høyste / oc skyl/ der hannem for det / der hand aldri tencte en gong paa / som Historien om den hellige Athanasio vduiser / Oc det gick Christo / Paulo oc de andre lige saa.

Huad skulle da de Christne giøre der til?

De skulle taalmodelige lide saadan w/ ret / oc efftherdi dem kand icke vederfaris hielp eller beskermelse / da skulle de sette de/ ris sagd ind til Gud / oc saa meget deris Persone er anrørendis / oc kand ske wden Ordens fornædrelse / lade sig finde i al yd/ myghed / oc bliffue deris Mestere oc Herre Jesu Christo lige / huilcken der ocsaa lidde taalmodelige al Jødernis spot oc forsmæ/ delse / saa fremt som de icke bespottede hans Ord / sandhed / Guddom / hans Himmel/ ske Fader oc hellig Aand. Fordi at til saa/ dan Guds bespottelse kunde hand icke / som wi icke heller skulle / tie stille.

Skal da Verden her met vere til freds?

Ney / Du mot vere saa ydmyg som du nogen tid kant / saa skalt du dog hoss Verden fortiene der liden tack eller naade met. Men du est plictig til at du skalt bære

saadant taalmodelige / Gud til ære oc at beuise hannem lydighed met. Thi at faar Verden skalt du aldelis holdis for it Catharma oc Peripsema/ det er/ som en forbandelse oc affskum.

Huad kaldis Catharma?

Catharma oc Peripsema/ huilcke her ere fordanskede forbandelse oc affskum eller rense offer kalledis it Menniske / der haffuer bedreffuit saadan misgerning/ at mand mente / Gud skulde for saadan synd ville forbande oc forderffue Land oc Folck Der faare mentede / naar de affliffuede oc toge saadanne Misdedere aff dage / at de haffde borttaget forbandelsen oc renset landet. Saadan en forbandelse vaar Jonas Prophete / der de kaste hannem vd i Haffuit. Vndertiden toge de oc it wskyldigt Menniske / naar dyrtid / Pestilentze/ krig eller andre plage vaare i Landet (oc mente de rensede landet met saadan død oc offer fra neruerende oc tilkommende plager) oc kaste hannem vd i Haffuit / eller i ild/ oc sagde. Vær du vort rense offer/ at wi kunde bliffue frelste oc forløsde. Lige saa acter Verden at Apostle oc Euangelij

Predicke-

Predickere ere de ergiste oc skadeligste Folck paa Jorden / kunde hun ekon bliffue quit ved dem / da stode det vel / oc hun vaare da quit oc fri fra al wlycke oc forbandelse / oc haffde der met giort Gud en stor tienste / Johan. xvj.

Huor til tien nu denne den hellige Pauli formanelse?

Hand scriffuer icke saadant / at hand her met vil beskemme de Corinther (huilcke der lode sig tycke at de vaare alene kloge oc Guds Børn) oc vdrobe dem som wfuld/komne skrøbelige Mundchristne / Men at hand vil meget mere / formane dem til det beste / som en tro Fader sine Kiere Børn / oc vare dem at / at de skulle vocte sig fra tryg/hed / at de der met skulle paamindis / at be/tencke / huad dem end nu fattis til it Chris/teligt leffnet oc omgengelse / at de skulle kiende deris brøst / skamme sig noget hoff sig selff / oc icke flue for høyt op / lige som de haffde nu verit vdlerde / oc icke hafft mere behoff / at formanis oc vnderuisis i Euan/gelio.

Huad er hand da bægerendis aff dem?

Hand vil / at de / oc wi allesammen / icke skulle bliffue hoffmodige oc trygge / at wi der met icke skulle forføre oss selff / men at wi skulle vere hans efterfølgere / lige som hand vaar Christi.

Huor wti staar denne Efterfølgelse?

I. I try stycke. Først / at mand icke alenisté skal flitelige høre Guds Ord / Men at mand skal ocsaa anamme det i Troen / beware det / oc rette sit gantske leffnet der efter / oc stedze bede om den hellig Aands formerelse oc bestyrckelse.

II. Der nest / om det hellige kaarss (huilcket der almindelige pleyer at følge sandheds bekiendelse) leggis oss paa for troens skyld / at mand da aff hiertet tacker Herren / at hand vdualde oc annammede oss / at wi skulle bære vidnisbyrd om hans Guddommelige sandhed / oc actede oss werdige til / at lide noget for samme sandheds skyld / sig til ære.

III. Det sidste / at wi ocsaa skulle velwillige giffue oss vnder Guds vilie / oc bliffue bestandelige hoss hannem / oc visselige forlade oss til / at lige som hand beuiste

de

de Paulo oc andre sine vdualde oc elskelige naade oc kom dem til hielp/ gaff dem styrcke/ glæde/ taalmodighed/ kierlighed/ bestandighed/ saa skal hand oc visselige vden al tuil/ icke forlade oss/ men efftherdi hand aff naade kallede oc vdualde oss/ da vil hand ocsaa indtil vor yderste time beuare oss at wi skulle bliffue bestandige i Troen/ kiende hans Søn Jesum Christum oc beholde hans retferdighed/ det er/ hand vil visselige giøre oss salige oc giffue oss det euige Liff/ Det giffue oss Gud alle naadelige/ Amen.

Om Jomfruer/ Epistel/ ij. Corinth. xj.

MEn huo sig roser/ hand rose sig i Herren. Thi der faare er icke nogen dulig/ at hand loffuer sig selff/ men at HERren loffuer hannem. Gud giffue/ at i vilde lidet holde mig daarlighed til gode/ Dog i holde mig hende vel til gode.

gode. Thi ieg er nidkier for eder met en gudelig nidkierhed. Fordi at ieg haffuer troloffuit eder en mand/ at ieg kunde føre Christo en reen Jomfru til. Men ieg frycter/at lige som Hugormen bedrog Euam met sit skalckhed/ saa skulle oc eders sind bortryckis fra den enfoldighed/som er i Christo.

Huad handler Paulus i disse Ord?

Hand giffuer her kortelige try nytte-lige stycke til kiende. Først huorledis mand skal retsindelige holde sig i roſſ. Der nest/ huad nidkierhed Predickere oc Sielesør-sørgere skulle haffue for deris Almue. Det tredie/ om Christi troloffuelse met den tro-faste Siel.

Huad kaldis rose?

Rose kaldis / at holde meget aff en gaffue / eyedom eller skickelighed / tale oc snacke der meget om / haffue en besynder-lig behagelighed der til / prise oc vbbrede det hoſſ huer mand/ som det kieriste / beste oc behageliste.

Er denne roff altid ret oc tilbørlig?

Ney. Der er tuendehonde roff / en Menniskelig roff / oc en Guddommelig roff.

Huilcken er den Menniskelige roff?

Menniskelig / kiødelig eller Verdzlig roffer / naar Menisken roser det mere der Gud haffuer aff naade giffuit hannem / end Gud selff / Forlader sig der oc mere paa / end paa Skaberen / oc der til met foracter en anden / der icke haffuer saadanne gaffuer.

Giff Exempel.

Jøderne giorde icke der met wret / at de vaare glade aff den vduelelse oc foriettelsé / der dem vaar skeet aff Gud / rosede der aff / oc talede der meget om. Men at de hulde der mere aff / end aff Gud oc hans befalning / oc foractede Hedninge / som de der til euig tid skulde vere wdeluctе fra salighed / det vaar wret / oc icke en Gudelig / men Menniskelig / wdulig oc skadelig roff.

Skal mand da aldelis intet rose sig aff sin herlighed / fromhed / vissdom / forstand / mact / kaanst etc.

Ney. Thi S. Paulus siger j. Corinth. iiij. Huad haffuer du / der du icke annammede. Haffuer du det nu anammet / hui roser du dig da / som den det icke anammede? Der faare er det en daarlig ting / at nogen vil rose sig aff det / forlade sig oc pucke paa det / der hand icke haffuer aff sig selff / eller til eyedom / men er hannem aleniste forlent til en tid. Der faare siger oc S. Cyprianus. In nullum gloriandum est, quia nihil nostrum est.

Vil da Gud icke lide saadan roff?

Ingelunde S. Paulus siger j. Corinth. j. At Gud til intet giør / det som noget er (det er / huad som lader sig noget tycke) paa det intet kiød skal rose sig faar hannem / Faar hannem siger hand / Fordi at wi haffue aldelis intet faar Gud / der wi kunde rose oss aff. Faar Verden roser mand sig vel aff meget / men saadan roff forsuinder paa det sidste lige som røg / Der faare skal mand aldelis intet rose sig / naar mand handler met Gud. Thi Gud vil alene beholde al roff / dømme oc heffne / lige som hand oc vil velsigne / sørge oc straffe / som en veldig almectig Gud.

Skal mand da icke bekiende Guds gaffuer?

Lige som det er synd oc ilde giort / at rose sig aff gaffuer faar Gud / forlade sig der paa / oc foracte en anden / der icke haffuer saadanne gaffuer. Saa er det oc synd / at icke ville kiende Guds gaffuer eller necte oc forsige dem.

Huad skal jeg da giøre?

Du skalt vide oc bekiende / at du haffuer intet aff dig selff / at du kand intet oc vedst intet aff dig selff. Haffuer nu Gud giffuet eller delt nogen gaffue met dig / da er det visselige icke skeet for din fortienste eller verdighed skyld / men aff naade. Der faare est du saa meget mere plictig at ydmyge dig faar hannem oc tacke hannem.

Huilcken er den Gudelige roff?

Den Gudelige / aandelige / retsindige / Christelige roff er / at mand intet andet end aleniste giffuer Gud ære oc priss / oc søger hoss hannem alene / icke hoss Verden / loff oc ære.

Huor vti staar den Gudelige roff?

J thu stycke.

Huilcket er det første?

Det første er / at it Menniske (allige⸗uel hand end haffuer Guds herlige gaff⸗uer) skal kiende sin naturlige skrøbelighed oc brøst / intet acte eller holde aff sig selff / oc der imod holde Gud aleniste / for det eniste / høyste gode / oc bekiende met hierte oc mund / at alt got kommer aff hannem / oc at wden hannem er intet got / at mand skal saa lade sig nøye met hans naade / set⸗te al tillid til hannem / oc intet andet søge i Verden / end aleniste Guds ære / der som det oc end skulde ske / met vor egen vanære oc foractelse.

Huor staar det screffuit?

Jeremie ix. Saa siger HErren. Den Vise skal icke rose sig aff sin Vissdom. Den Stercke skal icke rose sig aff sin styrcke. Den Rige skal icke rose sig aff sin rigdom / Men huo sig vil rose / hand skal der aff rose sig / at hand veed oc kiender mig / at ieg er HErren / som giør barmhertighed / ret oc retferdighed paa Jorden / Thi saadant be⸗hager mig / siger HErren. Her tager Gud

al roſſ fra oſſ / icke at hand vil der met giø=
re oſſ nøgne / men at hand kand haffue aar=
ſage oc rum til / at klæde oſſ met ſin herlig=
hed oc ære. Dette er oc det / der Paulus ſi=
ger j. Corinth. j. Jeſus Chriſtus er oſſ giort
aff Gud til Viſſdom / oc til retferdighed /
oc til helliggiørelſe / oc til forløſſning / Paa
det (ſom ſcreffuit ſtaar) huo ſig roſer /
hand ſkal roſe ſig i Herren. Dette giøre
øyenſkalcke icke / huilcke Paulus ſcriffuer
om Rom. ij. At de bære vel Guds Ord oc
naffn frem / oc der vnder aff kiødelig driſ=
tighed oc gaffuernis hoffmodighed / ſøge
aleniſte deris egen ære oc roſſ.

Huilcket er det andet ſtycke aff denne Gu=
delige roſſ?

Naar Menniſken giffue Gud alene /
al ære oc roſſ / oc der til met ſøge deris hø=
yſte roſſ hoſſ Gud oc icke hoſſ Menniſken.
Thi der er icke fordi nogen dulig / at hand
loffuer ſig ſelff / men at HERren loffuer
hannem. Saa ſkal mand nu ſette det ind til
hannem / huorledis hand vil loffue / ære oc
forklare oſſ igen / at wi icke ſelff dømme
paa vor fromhed oc retferdighed / men be=
fale oc ſette det ind til Gud. Som Paulu
ocſaa

ocsaa siger en anden sted. Jeg veed intet met mig / met der met er ieg icke retferdig.

Skulle wi da tuile paa vor retferdighed?

Ingelunde. Thi det er en forderffuelig Affgudisk lerdom / som lærer at tuile / men wi skulle der imod vere visse paa vor salighed. Thi Guds Ord / i huilcket oss tilsigis syndernis forladelse / det euige liff oc salighed / Liuger icke eller besuiger oss. Der faare siger S. Paulus Rom. v. Nu wi ere bleffne retferdige formedelst Troen / da haffue wi fred met Gud formedelst vor Herre Jesum Christum / formedelst huilcken wi oc haffue en tilgong i Troen / til denne naade / der wi staa wti / oc rose oss aff den tilkommende herligheds haab / der Gud skal giffue. Saadan en bestandig tro / fører oc sin fruct met sig / at wi i al vor gerning søge Guds ross oc ære / oc icke met vor vilie handle imod hans vilie oc Bud. ij. Petri. j. j. Johan. iiij.

Nu siger alligeuel S. Paulus ij. Cor. j. Vor ross er / vor Samuittigheds Vidnisbyrd / at wi haffue vandret i Verden i enfoldighed oc gudelig renhed / icke i kiødelig vissdom.

Er icke dette en kiødelig ross?

 Ney.

Ney. denne Roſſ er en offuermaade nyttelig oc Chriſtelig roſſ / Lige ſom hand oc ydermere forklarer der effter i det x.xj. oc xij. Cap. oc hand handler her icke imod den Gudelige Roſſ / Thi for det første / da Roſer Paul. ſig icke faar Gud / lige ſom hand haffde noget aff ſig ſelff / men hand roſer / at det ere alle Guds gaffuer. Der neſt ſiger hand oc icke / at den entfoldighed oc renhed / hand haffde vandret wti / ere en aarſage eller grund til hans ſalighed. Thi huor faare hand oc andre Vdualde ere retferdige faar Gud / giffuer hand anden ſted nock til kiende i ſin Scrifft. Paa det ſidſte / roſer hand ſig oc aff Guds gaffuer ſaa / at hand tilſcriffuer Gud det alſammen / oc ſøger icke der met ſin egen / men Guds ære / Der faare kalder hand det Guds naade. Oc Capit. xij. ſiger hand / Aff mig ſelff vil ieg icke roſe mig / men aleniſte i min ſkrøbelighed. Som hand oc ſiger Gal. ij. Oc ieg leffuer / dog icke ieg / men Chriſtus leffuer i mig. Oc alligeuel ſiger hand / Der ſom ieg vilde roſe mig / da giorde ieg fordi icke daarlige. Thi ieg vilde ſige ſandhed. Thi huer ſkal ſaa meget hannem muligt er / giøre

re sin yderste flid til / at hand kand rose sig
aff en god samuittighed / at hand behol-
der den rette lerdom oc it wstraffeligt leff-
net imod Dieffuelen oc Verden.

Huad skulle wi lære her aff?

Naar wi ville rose oss i Gud eller i Her-
ren / da skulle wi faar alle ting tilscriffue
Gud det gode wi ere eller haffue / oc tilleg-
ge oss selff intet. Der nest / icke forlade oss der
paa / men aleniste paa Guds naadige barm
hertighed / oc sande foriettelser paa hans
ord oc hans Søn / vor Herre Christū. Paa
det sidste / At kunde wi icke her faa loff eller
ross hoss verdē / da skulle wi trøste oss i Gud
oc lade oss der met nøye / at hans hellig
Aand giffuer vor aand vidnisbyrd / at wi
ere Guds børn / oc at wi skulle met Christo
komme til euig herlighed / Rom. viij.

Huor faare beder Paulus / at mand dog vil hol-
de hannem sin daarlighed til gode?

Det lader gantske ilde oc staar sielden
vel / at nogen loffuer oc roser sig selff. Oc
efftersdi S. Paulus vaar nødt der til (at
hand kunde stoppe mundē til paa de falske
Predickere / driffue deris opsæt til bage /
obenbare sin wskyldighed / wmage oc ar-

beyde/oc rettelige vnderuise de Corinther) da beder hand / at de skulle icke vdlegge hannem saadant til det verste / men holde hannem det til gode. Fordi at hand søger io icke sin egen ære der met / men giør det aff nidkierhed offuer de Corinther.

Huad er Nidkierhed?

Nidkierhed er en alurerlig oprørelse i Menniskẽ / aff ret kierlighed / oc tilbørlig vrede / for en ting skyld / der vendis bort fra den hun hører til met rette / oc giffuis eller tilleggis en anden / der ingen ret haff-uer der til.

Huor mangfoldig er Nidkierhed?

Dubbelt/en gudelig/ret/tilbørlig nid-kierhed / Oc en Menniskelig / kiødelig / v-ret nidkierhed.

Huilcken er den rette Gudelige nid-kierhed?

Den rette Gudelige nidkierhed er en ret tilbørlig vrede/som aff den hellig Aand optendis i hiertet / formedelst huilcken de Gudfryctige oc Christne opueckis til ret fortørnelse / oc til at hade de synder/ som bedriffuis imod Guds klare rene Ord oc Bud. Denne nidkierhed kand icke lide/at

mand

mand tillegger it Creature den ære/der ale-
ne hører Gud Fader oc hans Søn Jeſu
Chriſto til / eller fortredelige beſpotter den
hellig Aand.

Giff Exempel der paa.

Moſes haffde en ret gudelig nidkier-
hed/der hand fortørnede ſig offuer Jſra-
el / for de haffde opret oc tilbedet den gyl-
dene kalff/ i huilcken nidkierhed / hand oc
ſønderbrød Stentafflerne / oc tog kalffuen
(den Affgud/de haffde giort) oc opbren-
de met ild/ oc giorde hannem til puluer oc
ſtøff.

Lige ſaa haffde oc Pinehas en Gu-
delig Nidkierhed / der hand omkom oc
igennem ſtack den Jſraelitiſke Mand/ met
den Midiantiſke Quinde for horeri ſkyld/
Num. xxv. Om ſaadan Nidkierhed taler
Dauid i de lxix. pſal. Jeg haffuer paa det
neſte verit nidkier til døden/ at mine Mod-
ſtandere forglemme dit Ord.

Saadan en Nidkierhed haffde oc-
ſaa S. Paulus i dette Epiſtel / imod de
Corinther / at de formedelſt falſke Apoſt-
le oc Lærere / lode ſaa lettelige føre ſig aff

ſandheds rette Vey / huilcken hand met ſtor wmage flid oc møye haffdeført dem paa.

Skulle alle Predickere haffue ſaadan Nid-kierhed offuer deris Almue?

En retſindig Sieleſørgere / ſom al-uerlige vil giøre ſit Embede fylliſt / haff-uer intet Bud behoff / men aff den lydig-hed oc forplictelſe hand haffuer giort oc er Gud ſkyldig / oc aff den kierlighed / hand ſkal haffue til ſine arme faar oc ſin Almue/ ſkal hand vel vide at tage vare paa / at det ſkal icke føris falſk / forføriſk / wchriſtelig lerdom ind i de Kircker oc iblant den Almue hand haffuer befalning paa at vere en for-ſtandere offuer oc beſørge / Ja hand ſkal met atuarſel/ſtraff/ truſel / lerdom / vn-deruiſning/formanelſe/affuerie / forhindre oc imodſtaa / ſaa meget hannem muligt er al falſk lerdom oc forargelſe / Oc giøre ſaa/ aff ſin yderſte formue / ſit embede fyl-liſt / Som alle Predickere her i den hellige Paulo haffue Exempel paa/at de ingelun-de ſkulle tie ſtille til Guds naffns beſpottel-ſe/eller lade det gaa wſtraffet hen/ at arme Menniſke forføris oc komme i vildfarelſe.

Hvilcken er den Menniskelige wtidige nidkierhed?

Menniskelig/wtidig oc kiødelig nid/kierhed/er/at mand aff mistanckelse/vantro eller noget andet saadant fortørnis oc bliffuer vred / Fordi at wi befrycte at wi skulle lide skade paa vor ære / verdighed/ rigdom / gods / mact oc andre timelige ting. Denne nidkierhed haffuer sielden god grund eller sin rette begyndelse / Der faare kommer der oc megen aandelig skade / oc legemlig wlycke aff.

Giff der Exempel paa.

De ypperste Prester oc Scrifftkloge i Jerusalem / haffde en falsk wbequem Nidkierhed / der de grebe Apostlene / oc kaste dem i fengzel/ Acto.v. Thi de befryctede / at Folcket skulde formedelst deris Predicken føris fra deris Ceremonier oc Lovens sticke oc aleniste holde sig til Christum oc hans lerdom / at de skulde saa miste den anseelse oc myndighed der de tilforn haffde haffte hoss den menige mand/ oc icke beholde saadan stattelig vnderholdning oc indkomme (til at fuldriffue deris pral oc bram met) som tilforn.

Saadan en wskickelig Nidkierhed haffde Jøderne ocsaa imod Paulum oc Barnabam i Antiochia wti Pisidia Act. xiij. Alleniste fordi/ at Hedninge skulde vere dem lige faar Gud/ i anammelse til naade/ formedelst Troen.

Dette er oc det Paulus siger Rom. x. at Jøderne ere nidkiere for Gud/ Men met wforstand/ Thi de kiende icke den retferdighed/ der gielder faar Gud/ oc tracte effter at oprette deris egen retferdighed. Der faare ere de icke nidkiere for Guds/ men for deris egen ære skyld.

Hui er S. Paulus nidkier for de Corinther?

Fordi at hand haffde formedelst Euangelium ført dem til Christo/ som en elskelig Brud/ oc fryctede nu/ at de skulde føris fra Christo igen formedelst falsk lerdom.

Huorledis bliffue de Christne Christi Brud?

Gud Fader/ giorde sin Søn Christo Jesu/ den Himmelske Brudgom it stort herligt bryllup/ oc loed alle Mennniske i Verden kalde der til/ formedelst Euange-

lig predickens mundelige Ord. Huilcket Menniske der nu tror Christi/Apostlers oc andre fromme Predickers Ord / hand føris til Christo/som en reen Jomfru. At den gantske Christelige Kircke i almindelighed / oc siden huer trofast Siel i besynderlighed bliffuer saa vor Herris Christi behagelige elskelige Brud oc Hussmoder.

Huorledis er da saadanne Menniske en reen Jomfru / effterdi de dog aff nature oc fødzel/ere Syndere?

Paulus siger Ephe. v. Christus helligede oc rensede sin Menighed formedelst Vandbad i Ordet/at hand vilde berede sig selff en Menighed / som skulde vere herlig.

Huorledis gaar det til?

Christus vdsender sine Apostle oc Predickere i den gantske Verden/ at de skulle beyle oc bedis til Bruden oc formedelst Predicken føre hende til hannem. Naar it Menniske hører nu Guds Ord/oc anammer det i Troen / da giør den Himmelske Sæd/det Guddommelige Ord/hans Siel fructsommelig formedelst den hellig Aand at hand giør megen salig fuct.

Huorledis stadfestis saadant aandeligt Ecteskab imellem Christo oc den trofastis Siel?

Formedelst troen. Troen er den handsfestning oc brudring / formedelst huilcken wi troloffuis Christo / bliffue it legeme / it hierte / en aand met hannem / oc alt hans gode bliffuer oss almindeligt / som naade / Himmel / salighed / det euige Liff. Ja til ydermere formaning oc tryghed / giffuer Christus ocsaa sin Menighed Nøglene / som den rette Hussmoder / Hand giffuer hende mact at binde oc løse / at døbe oc predicke / oc vd at dele alle Himmelske gode ting.

Huor staar der screffuit om saadant aandeligt Ecteskab?

Gud siger Osee i det ij. Capittel. Jeg vil troloffue Mig met Dig euindelige / Jeg vil troloffue Mig met Dig / i retferdighed oc dom / Ja i Troen vil ieg troloffue Mig met Dig / oc du skalt kiende HErren.

Dette skulle to vere de Christne en offuermaade stor trøst?

Ja visselige skulde det vere dem en

herlig

herlig trøst / At Christus kalder sig icke aleniste vor Fader / Broder oc Ven / men met det allerkieriste Naffn paa Jorden er / vor Brudgom. Det er en stor hemmelig⸗hed / der Paulus roser saa høyt aff Ephe. v Thi huad glæde kan it Menniske større ve⸗derfaris / end at hand kand dristelige rose aff / oc sige. Christus er min Brudgom / it legeme / it hierte / en aand met mig / som frel⸗ser mig arme ælendige Creature / ia mig som er vndfangen oc født i synd / oc haff⸗uer al wdyd oc last hoss mig / aff Guds vrede oc Dieffuelens vold / oc betalede for mig met sit dyrebar Blod / renser mig formedelst Daaben aff min synd / oc lader end nu paa denne dag predicke sit Ord faar mig / oc lærer mig der met at kiende Gud fuldkommelige / deler rundelige sin naade oc alle himmelske gode gaffuer met mig / at hand kand føre mig fra dette arme elendige leffnet oc væsen / ind i sit himmelske soffuekammer / som er / det evi⸗ge Liff.

Bliffue oc alle Menniske deris Brudgom Christo Jesu tro oc holde han⸗nem loffue:

Ney /

Om Jomfruer Epistel.

Ney fordi at de Menniske som for=
acte Guds Ord / henge ved Dieffuelens lerdom / Menniskens drømme / løgn oc de=
ris eget gode tycke / de bryde den tro met Christo / der de loffuede hannem i Daaben / oc falde i aandeligt hoer. Thi at henge ved Menniskens lerdom / skaldis at bedriffue aandeligt hoer / Psal. cvj. De besmittede sig met deris gerninger / oc bedreffue hoer met det de giorde. Det formaner oc S. Paulus sine Corinther at de skulle vocte sig fra / oc siger / Jeg fryctet at eders sind skal lige saa forderffuis / fra den enfoldighed i Christo / som Hugormen forførde Heuam met sit skalckhed. Der faare lader oss icke vere trygge / men vandre i Guds fryct / oc bliffue hoss Christo alene oc ingen anden / at wi icke skulle formedelst Sophisters skin=
nende lerdom oc hygleri besuigis oc føris paa en vrang Vey. Men kunde bliffue hoss vor HErre Jesum Christum / her timeli=
ge / oc i den anden Verden regnere oc regæ=
re met hannem euindelige. Der til hiel=
pe Gud oss alle formedelst den samme sin Søn JEsum CHRIstum / Amen.

